

תוכן העניינים לחלק א':

פרק א' – דיני ליל שבועות.....עמ' 4
 א. ער"ח סיון / ב. ר"ח סיון / ג. ג' ימי ההגבלה / ד. ערב שבועות / ה. לימוד בערב שבועות / ו. שטיחת עשבים / ז. שטיחת עשבים בשנת השמיטה / ח. זמן הדלקת נרות / ט. זמן הברכה על הדה"נ ולגבי בחור ישיבה / י. ברכת שהחיינו בהדה"נ / יא. מתי להדליק החשמל בשעת הדה"נ / יב. הדלקת נר יארצייט ביו"ט / יג. תפילת ערבית וקידוש / יד. חיוב אכילת בשר בסעודת יו"ט / טו. חיוב שתיית יין בסעודת יו"ט / טז. סעודת ליל יו"ט / יז. ריקודים ומחולות יו"ט.

פרק ב' – דינים הנוגעים לשבועות שחל במוצ"ש.....עמ' 16
 א. לישון בשבת ע"מ שיהיה ער בליל שבועות / ב. להכין בשבת קריאת מגילת רות לצורך שבועות / ג. זמן אכילת סעודה שלישית / ד. הכנסת והוצאת מאכלים מהמקרר או המקפיא בשבת לצורך יו"ט / ה. טבילה בשבת לכבוד יו"ט / ו. ללבוש בשבת בגדים לכבוד יו"ט / ז. שטיחת עשבים בשבת לכבוד שבועות / ח. תפילת ערבית במוצש"ק וכששכח ותודיענו / ט. עשיית מלאכה לפני הבדלה / י. אמירת הבדלה בקידוש – יקנה"ז / יא. נר הבדלה – חיבור הנרות זה לזה / יב. הפרדת הנרות זה מזה / יג. להדליק ביו"ט נר להבדלה / יד. טעה בהבדלה בקידוש – יקנה"ז.

פרק ג' – דיני ואופן הכנת הנרות בשבת לצורך יו"ט.....עמ' 25
 א. הוצאת דיסקיות של נרונים / ב. להוציא שיעור מהזכוכית / ג. להוציא פתילה ישנה מהנר / ד. להדביק הנרות בפמוטים / ה. הכנסת הפתילה לפקק הצף / ו. הפרדת הפתיל הצף / ז. לחתוך הפתילה / ח. לחתוך הנר להתאימו לפמוט / ט. שימוש בבית קיבול לנר המבריקים אותו לפמוט / י. להשתמש בפתילות שנכבו בשבת / יא. מקום הדלקת הנרות בליל יו"ט.

פרק ד' – דיני ברכות השחר לניעורים בלילה.....עמ' 28
 א. ברכת נט"י לניעור בלילה / ב. ברכת ציצית / ג. ברכת התורה / ד. אם מותר ללמד אחרי עלוה"ש לפני ברה"י / ה. ברכות השחר / ו. ברכת הגומל חסדים טובים.

פרק ה' – דיני עישון ביו"ט.....עמ' 31

פסקי חדב"נ עמוד ההוראה הגאון הגדול רבי עזריאל אויערבאך על דיני יו"ט.....עמ' 33

בירור הלכה בענין הדלקת נרות שבת ויו"ט לבחורי ישיבות.....עמ' 36

תוכן העניינים לחלק ב':

דברי האחרונים וספרי הקבלה בענין המנהג להיות ער כל הלילה.....עמ'

פרק ד' – דיני יום חג השבועות.....עמ'

א. לישון קודם שחרית / ב. להתפלל קודם הנץ / ג. דיני תפילת שחרית / ד. אם מותר לבכות באהבה רבה ביו"ט / ה. דיני אמירת הלל / ו. דיני קריאת מגילת רות / ז. אקדמות / ח. עמידה בעשרת הדברות / ט. הזכרת נשמות / י. תפילת מוסף / יא. מנהג אכילת מאכלי חלב / יב. קידוש במקום סעודה על מזונות / יג. דיני בשר וחלב בשבועות / יד. לימוד ביום שבועות / טו. סעודה שלישית ומלוה מלכה ביו"ט / טז. עליה לרגל ביו"ט / יז. הקבלת פני רבו ברגל ביו"ט / יח. רחיצה ביו"ט / יט. דיני הימים שאחר שבועות.

אקדמות מילין

אודה ה' בכל לבב בסוד ישרים ועדה על כל הטוב אשר גמלני, ולהוציא קונטרס גם על חודש סיון ובו דיני שבועות ויו"ט זיכני בוראי וקוני, וחבירי והורי יעצוני והמריצוני, והשנה שחל שבועות במוצש"ק הוספתי גם דינים הנוגעים לשבועות שחל במוצש"ש ודיני אופן הכנת הנרות, ומאד עמלתי ויגעתי בעזרת החונן לאדם דעת ובסייעתא דשמיא לסדר את ההלכות והמנהגים בצורה ברורה מסוכמת ע"פ כל השיטות והדינים כדי שיוכל הקורא לדעת את ההלכה למעשה עם כל פרטי הדינים בצורה קלה. ואל יפלא הקורא לראות את כמות השיטות והדעות דזהו מה שאמרו חז"ל "עשה לך רב והסתלק מן הספק" ועל כן השתדלתי להביא את כל הפוסקים והמנהגים (מה שמצאתי וראיתי או שמעתי) כדי שיוכל גם הקורא לנהוג ע"פ פסקי רבותיו. וכפי שהתחלתי בקונטרסים הקודמים גם בקונטרס זה הוספתי את פסקיו של חדב"נ עמוד ההוראה הגאון הגדול רבי עזריאל אויערבאך שליט"א על דיני יו"ט בתוספת הערות ציונים והוספות. עוד הוספתי גם בירור הלכה בענין הדלקת נרות שבת ויו"ט לבחורי ישיבות דכבר תמה בערוה"ש (סי' רסג ס"ה) מדוע מזלזלין ואין מקפידין בכך, בהיות שמדינא חייבים בהדלקת נרות.

וראשית אודה לה' על שזיכני להוציא קונטרס זה לאור, וכן אכיר תודה מקרב לב להורי ולכל ידידי ומכריי ואנשים שוחרי אמת אשר עוררו אותי בכתב ובע"פ במה שיש לתקן בקונטרס ולהוסיף עליו. והנה אף שעברו על כל הקונטרס תלמידי חכמים גדולים וביניהם הגאון רבי ברוך בער שוב שליט"א ואף הוסיף את הערותיו לקונטרס, מ"מ כדי שלא תצא תקלה תחת ידי אין להורות הלכה למעשה. וה' יאיר עינינו שלא תהיה טעות תחת ידינו. ואסיים בברכה ותודה לכל מי שיעיר לי או יתקן אותי בטעויות שמצא כדי שאוכל לתקנם במהדורא הבאה בפל' 0583288647 או בטל' 02-5860648. כמו"כ המעונין להנציח שם עולה לסך תרומה של 50 ש"ח לכל שם בפל' הנ"ל.

נ.ב. המעונין לקבל הקונטרס במייל ניתן לשלוח בקשה ל- a0583288647@gmail.com

פרק א' דיני ליל שבועות

ער"ח סיון:

א. ער"ח סיון יש נוהגים להתענות בו, והוא עת רצון להתפלל האב והאם על הצלחת הבנים בתורה וזיווגם. והשל"ה הקדוש כתב תפילה מיוחדת ע"ז שנוהגין לאומרה, ונותנים צדקה לעניים הגונים ואומרים יום כיפור קטן¹. וכשחל ער"ח סיון בשבת אע"פ שיש מי שאומר² שאין לומר תפילת השל"ה בשבת אלא בהרהור מ"מ הכרעת הפסוקים³ שמותר לבקש על עניני רוחניות וכן לומר את תפילת השל"ה בשבת, רק שידלג את חלק הבקשה על פרנסה⁴.

ר"ח סיון:

ב. מר"ח סיון אין אומרים בו תחנון ולא יה"ר שאחר קריה"ת⁵, ואין מתענין בו⁶, ואין מספידין בהן ואין בהן הזכרת נשמות ולא צדוק הדין, אבל אומרים א-ל ארץ אפים, ולמנצח⁷ [והספרדים אין אומרים למנצח⁸] ולענין היתר תספורת ונישואין מר"ח סיון ע"י בקונטרס על חודש אייר פ"א סעי' ח' ולפי האריז"ל בסעי' י'.

ג' ימי ההגבלה:

ג. שלשת ימי ההגבלה שתחילתם⁹ בג' בסיון הם ימים המוקדשים יותר ויש להתגבר ביתר שאת בלימוד התורה"ק כדי להכין עצמו לקבלת התורה. דבחודש זה נתבעים יותר על ביטול תורה ודברים בטלים¹⁰ ויש שכתבו¹¹ לזהר ביותר לטבול בימים אלו, אף מי שבשאר ימות השנה לא טובל.

מקורות וביאורים

¹ כתב השל"ה הק' (עניני תפילה סוף פ"א פה) וז"ל: "וביותר צריך זירוז להתפלל שיהיה לו זרע כשר עד עולם ואגב כל צרכיהם וזיווגם אומר לי שעת רצון תפילה זו בער"ח סיון הוא החודש שניתנה בו תורה ואז נקראו בנים לה' אלו קינו וראוי לישב בתענית ביום ההוא וכו' ויתנו צדקה לעניים הגונים וכו' ועכ"פ יהיה תענית גמור כל דיני תענית ציבור וזו הנוסחא של התפילה. עיי"ש. ולענין התענית בער"ח סיון כתבו תלמידי החת"ס (הובא בהל' חג בחג על שבועות פ"ח הע' 3) שהוא היה מתענה יחד עם כל בני הישיבה בער"ח סיון וקראו ויחל, דהחניה בהר סיני היתה בר"ח סיון, ואמרו חז"ל מה חנייתם בתשובה אף נסיעתם מרפידים בתשובה, וזה היה בער"ח סיון. הרי שהיה צריך הכונה מיוחדת לכך מער"ח סיון.

² הגר"ח קנייבסקי (אשי ישראל פט"ו הע' סג).

³ הגר"ש אלישיב (פניני תפילה עמ' קיד-קטו), הגר"ש אויערבאך (הליכות שלמה תפלה פי"ד אות יא), ס' דברי תורה (ח"ד סי' קז), וכ"כ בפסקי תשובות (על הל' שבת (מהדורא חדשה-תשע"א) סי' רפח אות ז' והע' 67) בשם כמה פוסקים שתחינות ובקשות אשר הותקנו לזמנים מיוחדים, וחל זמנם בשבת וביו"ט, המיקל לבקש ולהתחנן יש לו על מי לסמוך דהוא בכלל דברי הש"ע הרב, שכתב שמאורע שאירע בשבת רשאי להתפלל עליו ביחיד, וכתב שא"כ ה"נ מאורע של זמן מיוחד וכדוגמא לכך אחד מהדוגמאות שהביא זה תפילת השל"ה בער"ח סיון. וכ"כ בשו"ת בצל החכמה להג"ר בצלאל שטרן (ח"ה סי' מא), ובשו"ת תפלה למשה (ח"ב סי' א'), ושו"ת תפארת אדם (ח"ג סי' י"ג), וכן הוכיח הפסקי תשובות מדברי הש"ע הרב שכתב (סי' רפח סי"ח וסי"ט) "דלא אסרו רק דברים שהם צרכי הגוף", משמע שבקשות רוחניות שהם אינם מצרכי הגוף מותר. וע"ע פסקו תשובות שם.

⁴ הגר"ש אלישיב (פניני תפילה קיד – קטו).

⁵ כמבואר במ"ב (סי' תכט סק"ח) שכל שא"א תחנון אין אומרים היה"ר שאחר קריה"ת.

⁶ כמבואר בש"ע (סי' תיח ס"א). ולענין תענית חתן ביום חופתו ע"י במג"א (סי' תצ"ג סק"ג, וסי' תקע"ג) ובמ"ב (סי' תכט סק"י וסי' תקעג סק"ז).

⁷ לוח ארץ ישראל.

⁸ משנה ברורה (סי' קלה סקל"ב).

⁹ ע"י בתשובות והנהגות להגר"מ שטרנבוך (ח"ד סי' קט) שכתב שמיום ג' סיון מתחילים שלשת ימי הגבלה, וכתב שכן משמע במג"א (סי' תצג סק"ה) שכתב גבי איסור תספורת בספירה דכתב החשבון דל"ג יום, היינו מר"ח אייר והיינו ל' ניסן, כ"ט ימי אייר וג' ימים מסיון

ערב שבועות:

ד. ערב חג השבועות מסתפרין בערב לכבוד החג¹², וכשטובל לכבוד החג יטול צפורניו ואף ציפוני רגליו כשהם גדולים¹³. ויטהר עצמו לכבוד הרגל ולכבוד מתן תורה¹⁴, וכשחל בער"ש יטבול מער"ש ואף לצורך השבת¹⁵. (ולענין טבילה כשחל ערב שבועות בשבת נחלקו הפוסקים אם יש בזה איסור הכנה¹⁶) ויזמן עניים לסעודת יו"ט או שיתן לקופת צדקה המספקת לצורכי עניים אלמנות ויתומים¹⁷, דבערב שבועות החיוב ליתן לעניים יותר מכל השנה¹⁸. ויכין שמחת יו"ט ויקנה בשר ויין¹⁹, ולקטנים יקנה מיני מתיקה ואגוזים וכד' במה ששמחים בו, ולאשתו משמח בבגדים או בתכשיטים נאים ובמיני מתיקה לשמחת החג²⁰. ויש²¹ נוהגין לאפות לשבועות לחם ארוך ולו ד' ראשים זכר לשתי הלחם.

מקורות וביאורים

והיינו יום ראשון דהגבלה דאמרין בו מקצת היום ככולו, משמע שג' סיון הוא מימי הגבלה, מאידך במג"א ריש סי' תצד כתב שלדין הפרישה היתה ד' וה' ויום ו' מקצתו ככולו, ומשה רבינו הוסיף יום אחד מדעתו, משמע לפי"ז דבשלישי בסיון עדיין לא נהגו הגבלה.

¹⁰ כ"כ מהר"ח פלאגי במועד לכל חי (סי' ח' אות ד').

¹¹ עיי' במועד לכל חי (סי' ח' אות כ'), בכה"ח (סי' תצד סקני"ו), וביפה ללב (ח"ב אות ח').

¹² כמבואר ברמ"א (סי' רס ס"א) לענין שבת ובש"ע (סי' תקפא ס"ד) לענין ראש השנה. ואם חל שבועות ביום א' כתב במועד לכל חי (סי' ה' אות ט') שמסתפרין בער"ש וע"ע בקונטרס על חודש אייר פ"א ס"י לגבי הנוהגים כהאריז"ל.

¹³ אלף למטה (סי' תרפה אות כ"א), וסי' ליקוטי יהודה (על שבועות) שכן נהג החידושי הרי"ם, וליקוטי מהרי"א (סי' רס) בשם מהור"א מרודניק זי"ע, והיינו דאף דבשאר ימים מקפידים שלא ליטול ציפורני ידיו ורגליו ביום אחד וכמאמר המגיד מישרים להב"י (על משלי פכ"ג פס' ו') מ"מ לצורך טבילה ובפרט בחג השבועות כי ישראל מטהרים עצמם להקב"ה לקראת קבלת התורה כאשר המטהרת לבעלה ובפרט שהאריז"ל התיר בכל גווני כמשי"כ החיד"א (מחזיק ברכה סי' רס) והשע"ת (סי' רס סק"ב), ובשולחן הטהור (סי' רס ס"ג) כתב שאם רצה לחשוש למחמירם די ששייר ציפורן אצבע קטנה של רגלו. ומאידך, באשל אברהם בוטשאטש (בספר מילי דחסידותא סי' נז) כתב שראוי להקפיד גם על ציפורן אצבע אחת דיד ואצבע אחת דרגל שלא יהיה ביום אחד. ומנהג זה שלא יטול ציפורני ידיו ורגליו ביום אחד כתב הש"ע הרב בשם עולת שבת שהוא משום חשש סכנה. וביסוד ושו"ר העבודה הוסיף שהוא גם קשה מאד לשכחה. ובליקוטי מהרי"ח (סי' רס), מטה אפרים (סי' תרו ס"ח ועיי' בסי' תרפה ס"ג) דרכי חיים ושלום (אות שג), וסידור רבי שבתי כתבו להקפיד על כך. ובטעם ההיתר שלצורך טבילה מותר לקצוץ שניהם יחד י"ל ע"פ הקצוה"ש (סי' עג דבה"ש סק"ה) שכתב שנשים מקצצות צפרני ידיהם ורגליהם כאחד לפני טבילתן משום "שומר מצוה לא ידע דבר רע".

¹⁴ כמבואר בש"ע (סי' רס ס"א).

וברמ"א (סי' תקפא ס"ד). לענין ר"ה. ובטור (סי' תרג) כתב שהחיוב לטהר עצמו ברגל ובחג נוהג אף בזה"ז וכ"כ הגרי"פ ברס"ג (עשה ס"ח) והוסיף דחג השבועות חמיר טפי דבעיקרו ניתן ע"י פרישה וטבילה דבעינן קבלת התורה בטהרה והביא להקת ראשונים שטבילה נוהג בזה"ז. (אמנם משמעות הרמב"ם (הל' טומאת אוכלין פט"ז ה"י) וסתירת הש"ע הוא שאין חיוב טבילה לכבוד הרגל בזה"ז שאין לנו ביהמ"ק) ומשי"כ הגר"ש קלוגר להוכיח מהגמ' בברכות שאין חיוב טבילה בזה"ז כבר דחה דבריו הגר"מ שטרנבוך בספרו מועדים וזמנים (ח"ז סי' קיח) ופסק שחייב אדם לטהר עצמו במקוה ערב הרגל. וע"ע מש"כ שם באריכות בענין זה.

¹⁵ חק יעקב (סי' תצד סק"א), א"ר בשם האריז"ל, ושל"ה הק' (ריש מס' שבועות לענין שבת).

¹⁶ עיי' מש"כ בזה בפ"י ס"י.

¹⁷ דכתב הרמב"ם (הל' יו"ט פ"ו הי"ח) שהשותה ביו"ט ואינו מאכיל ומשקה לעניים אין זו שמחת מצוה אלא שמחת כריסו בלבד.

¹⁸ כ"כ המהר"ם פלאגי במועד לכל חי (סי' ח').

¹⁹ משום דיש חיוב בבשר ויין ביו"ט כמו שיתבאר לקמן.

²⁰ ש"ע (סי' תקכט ס"ב). וע"ע מש"כ בזה הגר"ר משה מרדכי קארפ (הל' חג בחג על שבועות פ"ח הע' 19).

²¹ חק יעקב (סי' תצד סק"ט) בשם הכל בו.

וע"י בחיד"א (בלב דוד) ובמועד לכל חי (סי' ח' אות י') שכן נוהגין אף הספרדים.

לימוד בערב שבועות:

ה. לענין האם נכון לבטל לימוד בערב שבועות כדי שיוכל להישאר ער בלילה, צריך לעשות חשבון כולל של הפסד כנגד שכר, אבל עד כמה שיכול- ישתדל לקיים את המנהג שנהגו בו רוב הלומדים, להיות ניעורים בלילה קדוש זה²².

שטיחת עשבים:

ו. נוהגין לשטח עשבים בשבועות בביהכנ"ס והבתים זכר לשמחת מתן תורה²³. ויש נוהגין²⁴ להעמיד בביהכנ"ס עשבים וענפים וענפי אילנות זכר למה שאמרו חז"ל שבעצרת נידונין על פירות האילן כדי שיזכיר לנו להתפלל עליהן. והגר"א ביטל מנהג זה משום חוקות הגויים²⁵. וי"א²⁶ שביטל אף שטיחת עשבים. ויש שכתבו²⁷ שאין לחשוש לזה, כי כל מנהג שיש בו איזה טעם ואינו כחוקא בעלמא אין לחשוש בזה משום ובחוקותיהם לא תלכו, ועוד²⁸ שהנכרים נוהגים להעמיד אילנות גם מחוץ לבית. משא"כ אנו נוהגין רק בפנים לכן אין חשש איסור, וכן נתפשט המנהג בהרבה מקומות באר"י²⁹, ובפרט שבזמננו י"א³⁰ שאין במקומותינו (באר"י) משום חוקות הגויים משום שמצויים אצלנו רק ישמעאלים ואין עושים כן אצלם, ובפרט ששמים רק עשבים וירק כעיקר מנהג הרמ"א ולא ענפי אילנות. אמנם יש³¹ שהחמירו בזה גם בזמננו. ויש להקפיד לא לקצוץ ענפים מאילני פירות כי יש הסוברים³² שיש איסור בקצירתן משום "לא תשחית את עצה" (דברים כ' י"ט) אף שקוצץ רק הענפים ואינו עוקר את השורש, ואף שיש מתירים³³ לקצוץ

מקורות וביאורים

²² תשובת הג"ר אביגדור נבנצאל (בנתיבות הלכה על שביעית חלק לט עמ' 374)

²³ רמ"א (סי' תצד ס"ג) בשם מהרי"ל, וכ"כ בלקט יושר (על שבועות פ"ח הע' 23) שהתה"ד היה מפזרם בביתו ביום א' דשבועות. ועי' בהל' חג בחג על שבועות (פ"ח הע' 23) שהביא מנהגי וורמזא ששוחטים בריצפת ביהכנ"ס עשבים ומשימין בצידי ארון קודש והמגדל שושנים ופרחים ועשבים המריחים ריח טוב עיי"ש. ובמנהגי החת"ס (עמ' קנד) הובא שבשבועות היה ביהכנ"ס מעוטר בירק, ועל מקומו נהגו לעשות כמין כילה מיוחדת מענפי אילן ומיני עשבים, ופעם אחת גבאי ביהכנ"ס לא הניח לקיים המנהג הנ"ל וכשראה החת"ס שנשתנה הלילה הזה מכל לילי חג השבועות ורע לו מאד על הגבאי ההוא ומצאה הקפידה מקום לחול עליו ולא השלים שנתו ר"ל.

²⁴ מג"א (סי' תצד סק"ה), וחק יעקב (סי' תצד סק"ז) (וסיים המג"א "ויתפללו עליהם", וכן הביא הש"ע הרב (סי' תצד סט"ו) את דברי המג"א "ויתפללו עליהם". מאידך, הא"ר (סי' תצד סק"ב) שהביא את דברי המג"א השמיט את "ויתפללו עליהם" והובא במ"ב (סי' תצד סק"י).

²⁵ כמובא בחי"א (סוף כלל קלא) ובמ"ב (סי' תצד סק"י).

²⁶ דבערוה"ש (סי' תצד ס"ו) כתב שהגר"א ביטל מנהג שטיחת העשבים והאילנות מטעמים ידועים, ולא ביאר הטעם. ומשמע מדברי הערוה"ש שהגר"א ביטל אף מנהג שטיחת עשבים. וכן פסק הגר"מ פיינשטיין. אך בחי"א (סוף כלל קלא) ובמ"ב (סי' תצד סק"י) כתבו שהגר"א ביטל המנהג מלהעמיד אילנות ולא הזכירוהו לגבי עשבים ומשמע שבוז הגר"א לא ביטל וכן דייק הג"ר משה מרדכי קארפ (הל' חג בחג על שבועות פ"ח הע' 24). מדברי המ"ב, וכן דעת הסטייפלר (אורחות רבינו ח"ב עמ' צט) הגרש"ז אויערבאך, והגר"ש אלישיב שהגר"א ביטל רק להעמיד אילנות ולא לשטוח עשבים. ולמעשה עי' בשער יששכר (ח"ב קיט): שמנהגם דשב ואל תעשה.

²⁷ מהרש"ם (סי' תצד), שואל ומשיב בספרו יוסף דעת (יו"ד סי' שמח), ליקוטי מהרי"ח (סי' תצד) ומקורו מהריב"ש שו"ת הריב"ש (סי' קנח). אמנם שי' הגר"א ביו"ד (סי' קנה) דלא כריב"ש דאף כשיש להם טעם יש בכך משום חוקות הגויים.

²⁸ כ"כ המהרש"ם בדעת תורה (סי' תצד)

²⁹ כ"כ בליקוטי מהרי"ח (סי' תצד), וכ"כ ביוסף דעת (יו"ד סי' שמח) דמנהגן של ישראל תורה היא.

³⁰ הגר"ש אלישיב (הל' חג בחג על שבועות פ"ח הע' 24).

³¹ הגר"מ פיינשטיין (שו"ת אג"מ יו"ד ח"ד סי' אות ה'), וכן מובא באורחות רבנו (ח"ב עמ' צט) שמרן החזו"א והסטייפלר לא נהגו בכך (אע"פ שהסטייפלר צידד להיתר). ועי' בקובץ אור ישראל (מאנסי חוברת כ' עמ' קלו) שהביא את מנהגי העדות והקהילות השונות בזה.

³² משנה למלך (הל' איסורי מזבח פ"ז ה"ג ד"ה ידע שהרב) בשם הבאר שבע, וכ"כ בשו"ת בית יצחק (יו"ד ח"א סי' קמב אות ב').

³³ משנה למלך (הל' איסורי מזבח שם) חולק על הבאר שבע ומתיר, וכ"כ בשו"ת שאילת יעב"ץ (ח"א סי' ע"ו) ועי' בדרכי תשובה (יו"ד סי' קטז סקני"א) שהביא שיטות הפוסקים בזה.

ענפים דסוברים שאין איסור אלא בקציצת עץ שלם אך לא בקציצת ענפים בלבד, מ"מ דעת רוב הפוסקים³⁴ שקציצת אילן שלא לצורך מצוה אסורה. ויש שמתיר³⁵ בענפים רכים ודקים כי לו גרע מעבודת הזימור המותרת באילני מאכל משום שהדבר נותן כח צמיחה בשאר הענפים, אך בענפים עבים אין להתיר. ובעצי פרי מאכל של הפקר יש סניף להקל ע"פ השיטות³⁶ שאין בקציצתם איסור בל תשחית. עוד כתבו הפוסקים³⁷ שבכל זאת נכון לומר לנכרי שיקצוץ בענפים ולא יעשהו היהודי בעצמו עקב צוואת ר' יהודה החסיד שכתב לא לקצוץ אילני מאכל משום הסכנה שיש בדבר, ובדאי³⁸ כוונתו גם במקום שאין חשש איסור "בל תשחית את עצה".

שחיחת עשבים בשנת השמיטה:

ז. הנהיגין לשטח עשבים בביהכנ"ס לכבוד חג השבועות- אם רגילים באותו מקום להאכיל עשבים אלו לבהמות חלה עליהן קדושת שביעית ויש ליזהר שלא להפסידם על ידי פסיעה עליהן באופן ששוב לא יהיו ראויים למאכל בהמה³⁹. אבל פרחים שמיועדים בעיקר לנוי אפי' שיש בהם ריח אין בהם קדושת שביעית ואין בהם איסור ספיחין⁴⁰. ואותם הנהיגים לקשט בחג השבועות את ביהכנ"ס ואת ביתם במיני פרחים, עליהם להזהר בדיני שביעית הקשורים בהם. (ובחג השבועות של השנה השמינית הוא זמן הביעור של זיתים הקדושים בקדושת שביעית, והוא הדין שמן זית מיבול זיתי שביעית⁴¹).

זמן הדלקת נרות:

ח. אע"פ שנחלקו האחרונים לענין זמן הדלקת נרות של יו"ט אם מדליקין בערב יו"ט⁴² או בליל יו"ט⁴³ (ויש⁴⁴ שתלו זאת במח' ראשונים) מ"מ ביו"ט דשבועות יש שכתבו⁴⁵ שידליקו אחר צה"כ, כיון שנהגו הנשים לברך שהחיינו בשעת מקורות וביאורים

³⁴ כ"כ הגר"ש אלישיב (קובץ תשובות ח"ב סי' מ') שכן דעת רוב הפוסקים. ומה שכתבנו דוקא שלא לצורך מצוה משום שלצורך מצוה (כגון למצות סוכה) הרבה פוסקים מתיירים שכ"כ בפנים יפות לבעל ההפלאה (ע"ת דברים פרק כ' פסוק ט'), וכ"כ בשו"ת דברי חיים (ח"ב יו"ד סי' נז-נט) בשם הפרי תואר (סי' כח סקכ"ח), וכ"כ בשו"ת (שאילת יעב"ץ ח"א סי' עז) ובשו"ת בית יצחק (יו"ד ח"א סי' קמב אות ב') ובשו"ת דובב מישרים (ח"א סי' קלד אות ב'). להר"י מטשעבין בשם הפרי תואר. ומאידך, ע"י בקונטרס איסור קציצת האילנות שבס' משנת יוסף (עמ"ס שביעית חלק א-ב פ"ד משנה ו') להגר"י יוסף ליברמן שמביא בארוכה נידון הפוסקים בזה ומביא עובדה מהאדמו"ר מוהר"א מבעלזא שהחמיר לא לקצוץ ענפי אילני מאכל אפי' במקום מצוה דרבים.

³⁵ כ"כ בקונטרס איסור קציצת האילנות שם (שבס' משנת יוסף שם) במכתב מהגר"י גרינוולד (גאב"ד פאפא) שכן עשה מעשה באילו ענפים רכים ודקים של אילני מאכל מעל סוכתו והניח לקצוץ מקצת ענפים דקים כדי שלא יהיה חשש סוכה תחת האילן, ובצירוף שהוא לדבר מצוה אבל ענפים עבים לא התיר לקצוץ.

³⁶ כ"כ הרא"ש (מסכת תמיד סי' כח).

³⁷ הגר"מ שטרנבוך תשובות והנהגות (ח"א סי' שעז), וכ"כ הגרצ"פ פראנק (שו"ת הר צבי או"ח ח"ב סי' קא-קב), ומוסיף שיאמר לנכרי בפירוש שאין הוא רוצה שמעשה זה יעשה בשליחותו, ובזה חשש הסכנה יחול על ראש הנכרי, ובאופן כזה מתיר גם קציצת כל האילן אם צריך להעמיד שם סוכה, ועי"ש שגם כשמיקל לענין קציצת ענפים לסכך מן הדין מיתר שזה לצורך מצוה ובצירוף שאין קוצץ אלא את הענפים מ"מ יש לומר לנכרי לקוצצם. והדרכי תשובה (יו"ד סי' קטז סקנ"א ד"ה ועי' בספר) כתב בשם שו"ת ויעתר יצחק (סי' סד) לענין מי שעשה את סוכתו סמוך לאילן מאכל, ואחד מענפיו נוטה על הסוכה ופוסל אותה, שמותר לקצוץ משום שהוא צורך מצוה, וגם משום שאינו קוצץ את כל האילן אלא רק את ענפיו.

³⁸ כ"כ בשו"ת שאילת יעב"ץ (ח"א סי' א).

³⁹ הגר"ש אורעבאך (הליכות שלמה ח"ג פ"ד סי' א ובהערות שם).

⁴⁰ הגר"ש אורעבאך (מנחת שלמה קמא נא, יא, ומעדני ארץ ג-ט) וכ"כ במשפטי ארץ (פ"ד בהע' סו, הובא בדיני השביעית השלם).

⁴¹ עי' דיני שביעית השלם. (דגל ירושלים- מהדו' תשס"ח פכ"א אות כג).

⁴² כ"כ בנו של הפרישה (בסוף ההקדמה לטור יו"ד) בשם אמו המשכלת בהקדמתו לטור שיש להדליק נרות יו"ט מבעו"י ולא להמתין עד הלילה וצווחה אמו על הנהיגים להדליק בלילה שמנהג זה נבע מחמת ליל יו"ט שני של גלויות שאסור להכין מיו"ט ראשון לשני של גלויות לפיכך מדליקין בלילה, אבל מה שנמשך מזה שאין מדליקין בערב יו"ט ראשון מבעו"י זה אינו נכון ויותר טוב מדינא להדליק הנרות ג"כ

הדה"נ, הרי הן מקבלות קדושת עיצומו של יום, וכקידוש הוא והרי שבועות שונה משאר ימים טובים שזמנם מפורש בתורה, אלא זמנו נקבע אחר שבעה שבועות ממחרת הפסח (וכלשון הרמב"ם והטור "ביום נ' לספיה"ע הוא חג השבועות") שתלה הכתוב את זמן החג לכשישלמו ז' שבועות תמימות ולכן⁴⁶ גם הנשים צריכות להמתין ולא לקדש ולאכול עד צה"כ שאינם סופרות ספיה"ע, ולכן כדי שלא יקבלו קדושת עיצומו של יום. (שהו כקידוש) מבעו"י לכן ידליקו בלילה. אך י"א⁴⁷ שנשים הנהגות להדליק את נרות היום טוב בעו"י אף בשבועות צריכות לנהוג כן ואינן צריכות להמתין עד הלילה, (ויכולות אף לברך שהחיינו⁴⁸), שלא חוששים ליתמימות' אלא לענין תפילת ערבית וקידוש. ונשים שאינם מברכות שהחיינו בהדה"נ ודאי שיכולים להדליק מבעו"י.

זמן הברכה על הדה"נ- ולגבי בחור ישיבה:

ט. אע"פ שנחלקו הפוסקים אם ביו"ט מברכים על הדה"נ אחרי ההדלקה וכמו בשבת משום לא פלוג⁴⁹, או שמברכים לפני ההדלקה כדי שיהיה עובר לעשייתן שהרי ביו"ט מותר להעביר אש⁵⁰, מ"מ הנהגים להדליק בלילה יש שכתבו⁵¹

מקורות וביאורים

קודם תפילת ערבית ולקבל יו"ט בהדלקתן כמו שעושין לכבוד שבת, ועוד שכיון שהבערה ביו"ט היא מלאכה, עדיף לעשותה בחול ולא ביו"ט עצמו. וכן פסקו בבאר היטב (סי' תקג סק"ד) בשם השל"ה הק', ובמטה אפרים (סי' תרכה סל"ג ובאלף למטה שם סקנ"ח) נימוקי או"ח (סי' תקיד), ושכן היה נוהג אביו בעל הדרכי תשובה, וכן מבואר בפמ"ג (סי' ר"ס משב"ז סק"ג). וכ"פ הגר"צ אבא שאול (שו"ת אור לציון ח"ג פ"ח תשובה א') הגר"ש וואזנר (שו"ת שבט הלוי ח"ג סי' סט בצד הגיליון) והגר"מ שטרנבוך כתב (ליקוטי תשובות והנהגות על שביעית עמ' כט אות א') שכן ראוי לנהוג למעשה, וכ"פ הג"ר מנשה קליין (גאב"ד אונגוואר) והג"ר מאיר ברנדסדרופר (בנתיבות הלכה חלק לח עמ' 266 ו-269), וכן נהגו בבית חזו"א (אורחות רבינו ח"ב עמ' ק'), וכן דעת הגר"ש אלישיב (שבות יצחק בדיני הדה"נ פ"ו אות א' סק"ב והע"י) מכיון שצריך להדליק נרות יו"ט יחד עם אור החשמל מבעו"י ולברך על שניהם ולכן הורה שאפי' מי שנהג להדליק בלילה ישנה את מנהגו, וידליק מבעו"י, ואינו צריך התרת נדרים. וכן פסק הג"ר משה מרדכי קארפ (הל' חג בחג על שבועות פ"ח הע' 25) מהאי טעמא.

⁴³ כ"כ בישועות יעקב (סי' רס"ג סק"ב) וכמה טעמים נאמרו למנהג זה. א. כפי שכתב בן הפרישה בשם אמו שזה משום שבחול"ל בליל יו"ט שני הכרח הוא להדליק בלילה שהרי אסור להכין מיו"ט לחבירו, ולכן נהגו הנשים כן גם בליל יו"ט ראשון כדי שלא יטעו להדליק ביו"ט שני מבעו"י וכ"כ הטעם במשנת יעב"ץ להג"ר בצלאל זולטי. ב. במנחת שמואל (סי' ל') וסי' יהושע (פ"כ סי' יט) והגר"מ שטרנבוך (מועדים וזמנים ח"ז סי' קטז) כתבו הטעם שמדליקים בלילה סמוך לסעודה כדי לציין שעיקר הדלקת הנר הוא משום סעודה. ג. במטה אפרים (סי' תרכה באלף למטה סקנ"א) ביאר טעם המנהג, שכיון שבלייל טבילה צריכה להדליק בלילה, לכן השוו מדותיהם (שלא יהיה נרגש בליל הטבילה) להדליק בכל יו"ט בלילה ועיי"ש מה שביאר למה אין בזה איסור מלאכה. ועיי' בס' באר חנוך (פ"ח הע' 16) שכתב עוד הרבה טעמים למנהג ההדלקה בליל יו"ט.

⁴⁴ כ"כ במשנת יעב"ץ להג"ר בצלאל זולטי (סי' לד) שבענין שני מנהגים אלו יש מחלוקת ראשונים בין ש"י הבעל המאור (שבת דף י' ע"ב מדפי הרי"ף) והמאירי (שבת כג ע"א) דס"ל שידליקו בלילה לבין הרמב"ם (הל' שבת פ"ל ה"ה) דס"ל שידליקו מבעו"י ועיי' מה שביאר הגר"נ קרליץ (חוט השני יו"ט פ"א סק"א) בדברי המאירי.

⁴⁵ כ"כ בלוח אר"י (בשבועות) בשם הגר"ש זלאטניק זצ"ל, וכ"פ הג"ר מאיר ברנדסדרופר (בנתיבות הלכה חלק לח עמ' 269).

⁴⁶ כ"ז בשו"ת להורות נתן להג"ר נתן גשטטנר (ח"ז סי' לא).

⁴⁷ הגר"ש אורעבאך (הליכות שלמה שבועות פ"ב סי' ו' וא"ה אות ב'), הגר"ש אלישיב (בנתיבות הלכה חלק לח עמ' 245), והגר"מ שטרנבוך (תשוה"נ ח"ד סי' קיא). ועיי' מש"כ הגר"ד אורעבאך בס' הזכרון להגר"ש אורעבאך (עמ' קצז הע' טו).

⁴⁸ כ"כ הגר"ש דבליצקי בקיצור הל' מועדים (שבועות עמ' ח' למטה) וטעמו משום דנשים אינם בכלל מצוות ספירה ולא שייך לגביהם ענין דתמימות. ובדעת הגר"מ שטרנבוך עיי' מועדים וזמנים (ח"ד סי' רלג), תשובות והנהגות (ח"ד סי' קיא) וליקוטי תשובות והנהגות (על שבועות עמ' כט אות א') שמחלק בין תוספת קדושת היום לדין תוספת מאיסור מלאכה.

⁴⁹ כן ס"ל למג"א (סי' רסג סק"ב) ולש"ע הרב (סי' רסג ס"ח) שיש לברך אחרי ההדלקה משום לא פלוג ועל טענת בן הפרישה (בסוף הקדמת בן הפרישה לטור יו"ד) בשם אמו כתב שאין חכמה לאשה אלא בפלך אך עיי' בחי"א שכתב איפכא שהנשים המברכות אחר ההדלקה עליהם נאמר אין חכמה לאשה אלא בפלך.

⁵⁰ גם זה כטענת אשר חבר של הפרישה שביו"ט לא שייך הטעם לברך אחר ההדלקה כבשבת, דבשבת שאסור להדליק לפיכך מברכין רק אחר ההדלקה שאל"כ לא יוכלו להדליק שמקבלין שבת בברכה, אבל ביו"ט שמותר להעביר אש א"כ יברכו קודם ההדלקה כעיקר הדין שהברכה עובר לעשייתן. וכן פסק המ"ב (סי' רסג סק"ה) והביא בשעה"צ (סי' רסג סק"ה) כן בשם הדגול מרבבה (על הש"ע סי' רסג ס"ה)

שבכה"ג בודאי תברך לפני ההדלקה, כיון שאין לומר בזה 'לא פלוג' משום החשש שמא יעשו כן גם בשבת, שהרי ההבדל בין שבת ליו"ט ניכר בעצם הדבר שמדליקה בלילה כשכבר יו"ט ולא מבעו"י. אבל כ"ז לגבי אשה שמקבלת יו"ט בהדלקתה⁵² [וכ"ש אם אם מברכת שהחיינו שמקבלת יו"ט ואף תנאי לא תועיל לה]⁵³ אבל איש המדליק [וכמו"כ בחור ישיבה שמדינא חייב להדליק נרות]⁵⁴ כיון שאינו מקבל יו"ט בהדלקתו⁵⁵ ודאי שיברך קודם הדלקתו⁵⁶.

ברכת שהחיינו בהדה"נ:

י. אע"פ שנחלקו הפוסקים אם נשים מברכות שהחיינו בהדלקת נרות יו"ט די"א⁵⁷ שמברכות, וי"א⁵⁸ שלא, [ומי שאין לו מנהג ברור ויש פוסקים^{58*} שהורו להורות לה לברך כמנהג ישראל] מ"מ איש המדליק וה"ה בחור ישיבה לא

מקורות וביאורים

והובא בשעה"צ ובשע"ת, רע"א (בגליונו על השי"ע סי' רסג ס"ה והובא בשעה"צ ובשע"ת), שע"ת (סי' רסג סק"י) וחי"א (כלל ה' סי"א). וכ"פ בנשמת אברהם (על החי"א), ובערוה"ש, בחיד"א (במחזיק ברכה הובא בשע"ת סי' רסג סק"י) ובבן איש חי (פי' נח אות י'), וכ"פ הגר"מ שטרנבוך (ליקוטי תשובות והנהגות על שבועות עמ' נ' אות ד').

⁵¹ כ"כ המטה אפרים (סי' תרכה פל"ג באלף למטה פק"נ).

⁵² הנה לגבי שבת פשיטא שמקבלת שבת בהדלקתה אך לענין יו"ט הסתפק הביה"ל (סי' תקכ"ז ס"א ד"ה ספק) אם מקבלת יו"ט בהדלקתה כמו בשבת או שכיון שביו"ט אין הכל מדליקין בבת אחת אפשר דלא נהגו להקל בזה ומסיק שלכתחילה בודאי יש להזהר לעשות הערוב קודם שתדליק הנרות כדי שתקבל יו"ט בהדלקתה אך לא הכריע למעשה. (ובזה אני תמה על מה שכתב בסי' יו"ט כהלכתו (עמ' תקנ"ד סוף הע' 16) שלביה"ל פשיטא ליה שגם ביו"ט מקבלת האשה יו"ט בהדלקת נרות דהא בביה"ל לא הכריע למעשה ואיך כתב שפשיטא ליה). ובמטה אפרים (סי' תרכה סל"ג) משמע שחל קבלת יו"ט בהדה"נ כבשבת. ולמעשה אמר לי הגאון ר' ברוך בער שוב שמדברי הפוסקים שכתבו לברך קודם ההדלקה משום שאפשר להעביר אש ביו"ט מוכח שמקבלת יו"ט בהדלקתה ולכן הוצרכו לומר שמותר להעביר אש ביו"ט דבלא זה משמע שאסור לעשות מלאכה אחר ההדלקה מכיון שמקבלת יו"ט בהדלקתה.

⁵³ כ"כ באורחות חיים (סי' רסג סק"ו), ובכה"ח (סי' תקיד ס"ק קיב), וכן בשו"ת פרי יצחק (ח"ב סי' ט' ד"ה אולם בנידן וד"ה עכ"פ מכל), וכן בעל התעוררות תשובה בתשובתו המובא בשו"ת זכר שמחה (סי' ל"ד), שו"ת ציץ אליעזר (ח"י סי' יט) בשם עוד פוסקים, וכן פסק הגר"צ אבא שאול (שו"ת אור לציון ח"ג פ"ח תשובה ב').

⁵⁴ מה שכתבנו שבחורי ישיבה חייבים מדינא בהדלקת נרות ע"י מה שכתבנו בזה בסוף הקונטרס באריכות.

⁵⁵ ואף לפי הט"ז (הובא בשעה"צ סי' תרעט סק"ב) שאיש מקבל שבת בהדלקת נרות שבת, לא מיבעיא שהמ"ב הכריע בשני מקומות (בסי' רסג סקמ"ב וסי' תרעט סק"א) כהפוסקים שחולקים על הט"ז וסוברים שאינו מקבל שבת בהדלקתו אלא גם דברי הט"ז אמורים לגבי שבת אך לגבי יו"ט יש מקום לומר שאף לדברי הט"ז אין איש מקבל יו"ט בהדלקתו שהרי אף לגבי אשה הסתפק הביה"ל שמא אינה מקבלת יו"ט בהדלקתה וצ"ע.

⁵⁶ ואף שכתב הביה"ל בהל' שבת (סי' תקכז ס"א ד"ה ספק) שמשמע מדה"ח שאיש המדליק נרות שבת יברך אח"כ משום לא פלוג וכהמ"א, מ"מ לא מיבעיא שהביה"ל (סי' רסג ס"ה ד"ה אחר) מסיים לדינא בשם רע"א וחי"א שאף איש יברך קודם ההדלקה אלא אף ביו"ט שבאל"ה יש מחלוקת הפוסקים אם אשה תברך לפני או אחרי פשוט שבאיש המדליק שיש לו לברך ואח"כ להדליק, וכ"פ בפסקי תשובות (סי' תקיד הע' 96).

⁵⁷ בשו"ת פרי יצחק (ח"ב סי' ט' ד"ה אולם בנידן וד"ה עכ"פ מכל) ובערוה"ש (סי' תקיד ס"י) מבואר שהמנהג שנשים מברכות שהחיינו בהדלקת הנרות וכ"כ הגר"מ פיינשטיין (שו"ת אג"מ או"ח ח"ד סי' קא אות א') שהיה המנהג במשך כמה מאות שנים, ושכן מנהגו היום, וכ"כ בשו"ת תשובה מאהבה (הובא בפסקי תשובות סי' תקיד הע' 102) בשם הקרבן נתנאל שיש להניח מנהג, וכן בשו"ת ציץ אליעזר (ח"י"ד סי' יג) מאריך שלא רק שאין למחות בנשים המברכות ברכת שהחיינו בהדלקת הנרות ביו"ט, אלא אדרבה יש לחזק ולזרז במעוזם במנהג קדוש זה המקובל מדור דור והנוסד עליהם שמחה וקדושת יו"ט, וכן הורה הקה"י (אורחות רבנו ח"ב עמ' ק') לנשים במשפחתו לברך (ורק כשהדליק בעצמו לאחר שהתאלמן לא ברך, כיון שהתעתד לברך שהחיינו בקידוש).

⁵⁸ כן מבואר באור זרוע (הל' ער"ש סוד"ה תנן פ"ב במה מדליקין) וכ"כ המט"א (סי' תרכה סל"ג באלף המגן סק"נ) והמ"ב (סי' רסג סקכג) שאין נשים צריכות לברך, אלא שבמקום שנהגו לברך אין למחות במברכות, וכן בלקט יושר (הובא בפסקי תשובות סי' תקי"ד בע' 101) לתלמיד התרה"ד בשם רבו כתב דאין לנשים לברך שהחיינו אלא בקידוש, וכן מסיק בכה"ח (סי' רסג סקמ"א) בשם כמה אחרונים, וכ"כ הגר"מ שטרנבוך (מועדים וזמנים ח"ז סי' קיז) בשם הגר"י מבריסק שהורה שלא יברכו הנשים שהחיינו, כיון שברכה זו נתקנה לכתחילה לאומרה על היין, ובפרט אם מדליקה נרות מבעו"י שאין לה לברך, כיון שברכה זו לא תפטור את מצוות היום, שהרי אין לקיימן בזמן

יברך שהחיינו בהדלקתו דיוצא בשהחיינו שמברכים בקידוש⁵⁹. ואשה שברכה שהחיינו בהדה"נ (וה"ה איש או בחר שבירכו בטעות שהחיינו בהדה"נ⁶⁰) אע"פ שנחלקו הפוסקים אם מותר לענות אמן אחר ברכת שהחיינו של המקדש משום חשש הפסק בין ברכת הגפן לשתיה ד"א⁶¹ שמותר ו"א⁶² שאסור, מ"מ בשבועות יש שכתבו⁶³ שודאי שלא לענות אמן משום שרק בפסח וסוכות שצריך לברך שהחיינו גם על מצוות הלילה יכולות הן לענות אמן על ברכת שהחיינו שבקידוש, כיון שבשעת הדלקתן אינן מברכות שהחיינו אלא על היו"ט, ואילו בשעת הקידוש יוצאות הן בברכת שהחיינו על המצוות המיוחדות ללילה, אך בשבועות שבו אין מצוות מיוחדות לילה, וברכת שהחיינו שבקידוש אינה נאמרת אלא על היו"ט, אין לנשים לענות אמן. ולענין זמן ברכת שהחיינו נחלקו הפוסקים י"א⁶⁴ שיברכו לפני ההדלקה אחרי הברכה על ההדלקה ואין זה הפסק, וי"א⁶⁵ שיברכו לאחר ההדלקה.

מתי להדליק החשמל בשעת הדה"נ

יא. הנוהגים להדליק את החשמל בשעת הדה"נ (וכדלעיל הע' 54) י"א⁶⁶ שאין הבדל אם יקדימו להדליק את הנרות או את החשמל, וי"א⁶⁷ שתחילה ידליק הנרות ואח"כ ידליק החשמל, וי"א⁶⁸ שלכתחילה צריך להקדים להדליק את החשמל ורק אח"כ תדליק את הנרות, כיון שאם תברך רק על הנרות בעוד החשמל כבוי, כיון שאור החשמל חזק, מבטל הוא את אור הנרות ונחשב כאילו נכבו הנרות.

מקורות וביאורים

תוספת יו"ט אלא ביו"ט עצמו, וכ"פ בשאלת יעב"ץ (ח"א סי' קז) ותמה על המנהג למה לא להסמיכו לקידוש כמו בברכת שהחיינו על הסוכה, אך כתב שאין למחות בידיהם כי חשש ברכה לבטלה ליכא, שהרי אפשר לומר זמן אפי' בשוק כדאיתא בעירובין (מ:).

^{58*} כן הורו הגרי"ש אלישיב, והג"ר מנשה קליין (גאב"ד אונגוואר) כמובא בסי' בנתיבות הלכה (חלק לח עמ' 246 ו-267).

⁵⁹ כ"כ במטה אפרים (סי' תקצט ס"א) ובשו"ת יגל יעקב (סי' לט).

⁶⁰ ע"י בפסקי תשובות (סי' תקיד הע' 106) מש"כ לגבי זה.

⁶¹ כן פסקו הגר"מ פיינשטיין (שו"ת אג"מ או"ח ח"ד פ"י כא אות ט' ושם סי' קא אות א'), הגר"שז אורבאך (שו"ת מנחת שלמה ח"ב פ"י נח אות ב'), הגר"צ אבא שאול (שו"ת אור לציון ח"ג פ"ח תשובה ב'), הגר"י קרליץ (חוט שני שבת ח"ד עמ' ק') הג"ר אפרים גרינבלאט (שו"ת רבבות אפרים ח"א סוס"י קפב), הגר"שז יודלביץ זצ"ל (ספר יו"ט כהלכתו עמ' תקסא הע' 51) והג"ר משה מרדכי קארפ (הל' חג בחג על שבועות פ"ח הע' 46). והטעם, כיון שכלפי המקדש יש לברכה שייכות לקידוש, נטפלים הם לדינו של המקדש ויש עוד טעמים להתיר ע"י בפוסקים הנ"ל ואכמ"ל.

⁶² כן פסק הגר"צ פראנק (שו"ת הר צבי או"ח ח"א סי' קנד ומקראי קודש פסח ח"ב סי' לח), וכ"פ הגר"מ שטרנבוך (מועדים וזמנים ח"ז סי' קיז) והוסיף, שלא לו הנהיג שמברכין לעצמן בופה"ג לפני הטעימה על היין הקידוש פשוט הוא שיכולות לענות אמן אחר ברכת שהחיינו דאין החשש הפסק. ודעת הגרי"ש אלישיב (ספר יו"ט כהלכתו עמ' תקסא הע' 53) שעדיף שאשה תכוין כשהיא מברכת שהחיינו בזמן הדלקת נרות על כל מצוות היום, ולא תענה אמן בשעת הקידוש.

⁶³ כ"כ הגר"שז וואזנר (שו"ת שבת הלוי ח"ג סי' ס"ט), וע"ע שו"ת צ"ץ אליעזר (ח"י סי' יט).

⁶⁴ כן דעת הגר"שז אורבאך (הליכות שלמה מועדים ח"ב פ"ט א"ח הע' 149), הגרי"ש אלישיב (ספר יו"ט כהלכתו עמ' תקנ הע' 5), וכ"כ הגר"צ אבא שאול (שו"ת אורל"צ ח"ג פ"ח סי' ב).

⁶⁵ כ"כ בשו"ת פרי השדה (ח"ג סי' קנט) והגר"מ שטרנבוך (הגש"פ מועדים וזמנים בדיני הדה"נ ס"ד) כיון שע"פ ההלכה אין יסוד לברכת שהחיינו דוקא בעת הדה"נ אלא בקידוש, לכן יש בזה חשש הפסק. וכ"כ הג"ר משה מרדכי קארפ (הל' חג בחג על שבועות פ"ח הע' 27) שלכתחילה נכון יותר לברך שהחיינו אחר ההדלקה, דבזה עדיף טפי גם מטעם שמקבלת היום סמוך להדלקה והיינו מיד אחר ההדלקה, ויניח שאין הברכה על ההדלקה אלא על היום. וע"י מש"כ הג"ר יוסף שוב (בנתיבות הלכה חלק לח עמ' 246) בענין זמן ברכת שהחיינו.

⁶⁶ הגרי"ש אלישיב (שבות יצחק בדיני נר שבת פ"ד אות ג').

⁶⁷ הגר"מ שטרנבוך (תשובות והנהגות ח"ד סי' סד), וטעמו מכיון שיש פוסקים שסוברים שאין לברך ברכת הדה"נ על חשמל אף שמוסיף אורה, דהברכה היא על נר שבת דוקא, וכיון שכך אינו ראוי לברך עליו, וגם נראה דבמעשה הדלקת החשמל אם מכבים ומדליקין מיד אינו חשוב בזה מעשה הדלקה לברך עליה, וכתב שכן הוא נוהג למעשה. ולפ"ז אשה שמדליקה שתכוין גם על החשמל ובעלה או אחד מבני הבית ידליק את החשמל.

⁶⁸ הגר"י קרליץ (חוט שני ח"ד פ"יג שעה"צ סקנ"ז).

הדלקת נר יארצייט ביו"ט:

יב. נר של יארצייט אם לא הדליקו בעיו"ט ידליקנו עכ"פ בחדר שאוכלין בו דמוסיף אורה בחדר ויותר טוב שידליקנו בביהכנ"ס ויצא מחשש נר של בטלה⁶⁹. וי"א⁷⁰ שאם שכח להדליק נר יארצייט אף בביהכנ"ס אין להדליק ביו"ט אלא ע"י נכרי ובזמננו שיש מאור החשמל לא שייך הענין של "מוסיף אורה" ועל כן אין להדליק נר של יארצייט אלא בביהכנ"ס בהיכל שמתפללים ולא בחדר צדדי משום שאפשר ששם אין בכלל כבוד ביהכנ"ס⁷¹. ובשעת הדחק אפשר להדליק אף בבית במקום שאין אוכלים משום שהוא כעין נר של מצוה שהוא לכבוד אבותיו⁷². (ולפי"ז אין ההיתר אלא כשמדליק לכבוד הוריו שמצוה לכבדם אף לאחר מותם אבל לא כשמדליק לזכר שאר קרובים⁷³) ויש הכותבים⁷⁴ שכן המנהג להתיר בזה להדליק בבית אפי' שלא בשעת הדחק.

תפילת ערבית וקידוש:

יג. מאחרין להתפלל ערבית בכניסת שבעות בצה"כ כדי שיהיו ימי הספירה מ"ט יום תמימות⁷⁵. ולפי"ז י"א⁷⁶ שאף נשים שאינן חייבות לספור ספיה"ע שיש להן להמתין מלהתפלל ולקדש עד הלילה. אמנם י"א⁷⁷ שעיקר הקפידא בזה

מקורות וביאורים

⁶⁹ ביאור הלכה (סי' תקיד ס"ה ד"ה נר).

⁷⁰ קיצושי"ע סי' צח פ"ה, ודעת תורה (סי' תקיד ס"ה) בשם שו"ת אמרי אש (סי' מ'), וכ"פ הגר"מ ברנדסדורפר (בנתיבות הלכה חלק לח עמ' 268) שאסור להדליק נר נשמה דהוי הבערה שלא לצורך יו"ט.

⁷¹ הגר"ש דבילצקי (סי' זה השולחן סי' תקי"ד ס"ה), וכ"כ בשו"ת ציץ אליעזר (ח"ו סי' י). ועי' בשש"כ (פי"ג הע' כז) שמסתפק אם ההיתר בהדלקת נר נשמה בביהכנ"ס הוא דוקא בדיעבד כששכח להדליק מעיו"ט, או אף לכתחילה מותר להמתין ליו"ט ולהדליק בביהכנ"ס.

⁷² ביה"ל (סי' תקיד ס"ה ד"ה נר) בשם הכת"ס, וכ"פ הגר"י פישר (בנתיבות חלק לח עמ' 260).

⁷³ הגר"ש דבילצקי (זה השולחן שם).

⁷⁴ מנחת יו"ט (סי' צח סק"א). ועי' שו"ת באר משה (ח"ג סי' ע"ו) להג"ר משה שטרן.

⁷⁵ כן פסק המ"ב (סי' תצד סק"א) והביא בשעה"צ (שם סק"א) מקור דבריו מהט"ז (סי' תצד סק"א) ופמ"ג (סי' תצד משב"ז סק"א) ושי"א ומקור דבריהם הוא במג"א (סי' תצ"ד סק"א) שכתב בשם עמק ברכה לאבי השל"ה והמשאת בנימין שקיבלו מרבם מהר"ש שאין לקדש בליל שבעות קודם הלילה משום דבעי' תמימות, ואם יקדש יחסר מעט ממ"ט לספירה. וכן הביאו הפרי"ח (סי' תצד סק"א) המקו"ח (סי' תצד ס"א) והשל"ה (מסכת שבעות דף קעט:) לענין קידוש הלילה. ובט"ז ופמ"ג כתבו גם דמאחרין מלהתפלל ערבית עד צה"כ. וכ"כ בחק יעקב (סי' תצד סק"א), ובשי"ע הרב (סי' תצד ס"ב). וכן הביא הא"ר דברי ה"ט"ז ועי' בה"ל חג בחג להג"ר משה מרדכי קארפ (על שבעות פ"ח הע' 34) שמאריך ומפלפל מה החסרון בתמימות אם מתפלל קודם צה"כ ומסיק דבמקום צורך אפשר להתפלל מבעו"י והעיקר שיהיה הקידוש בלילה וכמש"כ המג"א ושי"א. אכן למעשה מנהג העולם להמתין גם בתפילת מעריב ושני טעמים בדבר א. הג"ר נתן גשטטר (שו"ת להורות נתן ח"ז סי' לא) כתב בטעם המנהג כדי שלא יבואו ההמונים לקדש ולאכול מבעו"י תיקנו להתפלל ערבית בלילה. ב. בליקוטי מהרי"ח (סי' תצ"ד) ובשו"ת התעוררות תשובה (ח"ב סי' נו) כתבו ליישב מנהג העולם דכיון דרבים מהמוני העם אינם יושנים כל הלילה, ואם יתפללו מעריב מבעו"י יש להם חיוב לחזור ולקדש ק"ש, וכיון שאינם קורין בלילה זה ק"ש על המטה, חיישינן שישכחו מלקדש עוד הפעם אחר צה"כ. ועי' מש"כ בזה הגר"מ שטרנבוך (תשובה"י ח"ג סי' קמח).

⁷⁶ כ"כ הג"ר נתן גשטטר (שו"ת להורות נתן ח"ז סי' לא) והטעם, כיון שתלה הכתוב את זמן החג כשישלמו שבעה שבועות 'תמימות' ולכן גם הנשים צריכות להמתין כאנשים, כיון שלפני הלילה לא חל עדיין חג השבועות.

⁷⁷ כן דקדק המחצה"ש (סי' תצד ד"ה בליל שבעות) מדברי המג"א שהקפידא רק בקידוש ולא בתפילה, וכן הביא בערוה"ש (סי' תצ"ד ס"ג) המנהג רק גבי קידוש ולא לגבי תפילה, וכ"כ בסידור בית יעקב דעיקר הקפידא הוא שלא לאכול קודם הלילה, וכ"כ בדעת תורה (סי' תצ"ד) בשם שו"ת משאת בנימין ונחלת שבעה שתפילה צריך להקדים ורק בקידוש ממתנים, וכן בסידור יעב"ץ (הובא בשו"ת מלמד להועיל סי' קח) כתב שאלו שמאחרין במעריב עד הלילה הוא דקדוק קלוש מהאחרונים, אלא יש להקדים כדי להוסיף על הקידוש והוא זרזו ונשכר ומתקיים זה וזה בידו כי בעוד שמתפללים הוא כבר לילה ועיקר הקפידא שלא לאכול קודם הלילה עכ"ד. ואף שהמנהג באר"י להמתין עד צה"כ מ"מ בחו"ל שהיום ארוך מאד וקשה להמתין שאז כבר לא נשאר זמן ללמד בלילה עי' בחיד"א ביוסף אומץ (סי' תתג) (הובא גם בנוהג כצאן יוסף עמ' רטו) שכתב "ולא ראיתי לרבנן קיששאי בארץ אשכנז שיחושו לזה ובפרט אותם המדקדקין העומדים בבית ה' בלילות ועוסקים בתלמודם בלילה והמלאכה מרובה לפניהם והלילה קצר עד מאד בעת ההיא ואם ימתינו בקידוש וסעודה עד אחר צה"כ וגם

הוא רק שלא לקדש ולאכול עד צה"כ אבל להתפלל ערבית מבעו"י אין בכך כלום. ומי שישן בערב שבועות כיון שלדעת הרבה פוסקים⁷⁸ הוא חייב לברך ברה"ת על כן יש שכתבו^{78*} שבתפילת מעריב התכוון לצאת ידי ברה"ת בברכת אהבת עולם, ומיד אחר שגומר שמו"ע יאמר יברכך וכו', ואולי אלו דברים לד"ת שבע"פ ויוצא כראוי בלא ספק, [ויכול ללמד אף רבע שעה אחר התפילה⁷⁹], או שיבקש מהעולים לתורה בשבת במנחה שיוציאו בברה"ת. אמנם יש שהורו^{79*} שא"י"צ לכיון בברכת אהבת עולם שבליילה לפטור את לימוד הלילה שהרי נפטר עוד מהיום הקודם, והוא מכיון שמכוונים במעריב להיפטר בברכת אהבת עולם לא יברך בוקר כיון שכבר נפטר. ויש שהורו^{79**} שגם אדם שכיון בלילה צריך לברך בבוקר שהיא ברכה נפרדת וטוב שישמע מאחר באופן זה לצאת מכל ספק.

חיוב אכילת בשר בסעודת יו"ט:

יד. אע"פ שנחלקו הפוסקים אם יש חיוב שמחת יו"ט באכילת בשר דיי"א⁸⁰ דיש חיוב באכילת בשר משום שאין שמחה אלא בבשר ויין, אך רוב הפוסקים⁸¹ סוברים שבזה"ז אין חיוב אכילת בשר אלא מצוה בלבד, מ"מ בליל יו"ט

מקורות וביאורים

באכילתם ישהו קצת לקיים מצות שמחת יו"ט כו' ומתי יעשו לביתם הנצחי ולכן נראה לעשות קידוש בביהשמי"ש עיי"ש עוד. וע"ע מש"כ הג"ר משה מרדכי קארפ (הל' חג בחג על שבועות פ"ח הע' 34) להאריך בענין זה.

⁷⁸ כמשי"כ הטור (סי' מז סיי"א) בשם הרא"ש, ואע"פ שפסק הש"ע (סי' מז סיי"א) כפי האגור שינת קבע ביום אינה הפסק לברה"ת מ"מ כתב המ"ב (סי' מז סקכ"ה) בשם הלחם חמודות, הפר"ח, הא"ר, הגר"א, והחיי"א שפסקו לברך ודלא כהש"ע ומסיק המ"ב שמ"מ המברך לא הפסיד. ואך שבזמננו אין שינת קבע ביום וכל שינה ביום נחשב לשינת עראי וכמו שהורה החזו"א, [ולפיכך כתבו פוסקי זמננו שבזמננו נתפשט המנהג כהש"ע שאין מברכין אחר שינת היום וכמשי"כ באשל אברהם בוטשאטש, תורת חיים סופר (סי' מז סק"א), בן איש חי (הובא בכה"ח סי' מז ס"ק כה), כה"ח (סי' מז ס"ק כה) בשם חסד לאברהם, החזו"א (דינים והנהגות פ"א אות ג), הגרש"ז אורעבאך (מנחת שלמה סי' יח, והליכות שלמה פ"ו הע' 6), האדמו"ר מצאנז קלויזנבורג (שו"ת דברי יציב ליקוטים סי' י"א), הגר"מ שטרנבוך (תשובות והנהגות ח"ז סי' יד), וכ"ד הגר"ש אלישיב (שבות יצחק נר שבת פ"כ הע' כד) והוסיף שאף הישן ביום עם בגדי לילה לא יברך. ובלקט הקמח (החדש) כתב שהמברך נכנס לחשש ברכה לבטלה. מ"מ גם פוסקים אלו כתבו שמהנכון שיהרהר ברה"ת בליבו (ועי' בסי' מעורר ישנים (סי' מז סקט"ז וק"ג) שכתב שאם סמוך לערבית עד אז ילמד בהרהור) או יאמרנו בלא הזכרת שם ומלכות כמשי"כ באשל אברהם בוטשאטש (סי' מז) ובכה"ח בשם חסד לאברהם, ובמגיד תעלומה (ברכות יא: ד"ה ולא נהירא) כתב שיאמר בנוסח בריך רחמנא. (אמנם דעת הגר"ש אלישיב (אשרי האיש או"ח ח"ב פ"ז אות ב') שלא יברך בנוסח בריך רחמנא, שבמקום ספק ברכות יש אחרונים הסוברים שגם בלשון לע"ז עובר משום לא תשא ועוד בענין הנוסח בריך רחמנא ע"ע בפס"ת בסי' רט הע' 44 באריכות מפי ספרים וסופרים). ובלקט הקמח (החדש סי' מז סקמ"ו) הביא בשם ס' אור חדש שטוב יעשה אם אחר שינת קבע ביום יאמר בנוסח ב' הפסוקים שבתהילים (קיי"ט י"ג) "עניי ואבטח נפלאות מתורתך, בא"י למדני חקיד" והווי ליה כעין ברה"ת. ועי' בשו"ת השיב משה (סי' ב') לבעל הישמח משה שמחלק שאם שינת היום לחזק החושים למען יוכל לחזק השכל ללימוד התורה לא הוי הפסק, אבל אם ישן לתענוג בעלמא שינת קבע ביום הוי הפסק. וע"ע בפסקי תשובות (סי' מז אות יד) שכתב שאפשר להקל ולישון עד כפי השיעור הגדול שבשינת קבע, שהוא ב' ג' שעות (עי' מקו"ח לחו"י סי' מז, ושע"ת סי' ד' סק"י) ועל מטה כדרך שינה בלילה. (ועי' בהליכות שלמה (פ"ו אות ב') בשם הגרש"ז) וע"ע מה שנכתב לקמן בחלק ב' בענין שינה ביום אחרי ליל שבועות.

^{78*} הגר"מ שטרנבוך (ליקוטי תשובות והנהגות על שבועות עמ' ל' אות ו') וכדכתב במ"ב (סי' מז סק"ג). וכ"ה הגר"נ קופשיץ (לוח הלכות והמנהגים תשע"ו עמ' 228 הע' 51), ועי' מש"כ בזה הגר"מ גרוס בקובץ אגרות דחזו"תא (ח"א סי' עב).

⁷⁹ בקו"י וספרתם לכם להגר"מ סנדר (תשע"ו-אות ח) כתב בשם הגר"ע אויערבאך שכשסומך לצאת יד"ח בברכה"ת באהבת עולם של מעריב (או באהבה רבה דשחרית) גם כשאומר יברכך וכו' ואלו דברים רבע שעה אחרי התפילה וכד' עדיין יצא ידי חובתו ונקרא שלמד מיד אחרי התפילה.

^{79*} כן הורו הגר"ע אויערבאך (קונטרס וספרתם לכם להגר"מ סנדר עמ' מז אות ז).

^{79**} כ"כ הגר"מ סנדר בקו"י וספרתם לכם (שם) בשם הגר"ש אלישיב, וכ' שגם הגר"ח קנייבסקי שמספק גם באופן שכיון באהבת עולם שבמעריב ישמע מאחר בבוקר שיכין שהם ב' חיובים נפרדים, אך לא יברך בעצמו.

⁸⁰ כ"ה משמעות הרמב"ם (הל' יו"ט פ"ו הי"ח) והטור (סי' תקכט ס"ב). (אך עי' בנשמי"א (בחיי"א כלל קד נשמי"א סק"א) שהוכיח מדברי הרמב"ם דא"י"צ לאכול בשר וגם לשתות יין, דבחדא מינייהו סגי עיי"ש) ובנימוקי או"ח (סי' תקכט) מביא ראייה מפורשת מירושלמי דגם בזה"ז איכא חיוב באכילת בשר ביו"ט. ובשו"ת דברי משה (ח"א סי' יא) להג"ר משה הלברשטאם מביא עוד כמה פוסקים דאיכא חיוב אף בזה"ז באכילת בשר ביו"ט ועכ"פ מצוה איכא לכ"ע. ובמג"א בסי' תקכט סק"ג כתב בשם הרמב"ם שמצוה לאכול בשר ובסי' תרצו סקט"ו

י"א⁸² שאין מצות שמחה מה"ת אלא מדרבנן הואיל ואין שמחה נוהגת לפניו כדאיתא בסוכה (לח). אמנם גם בליל יו"ט יש הרבה פוסקים⁸³ שסוברים שיש מצוה באכילת בשר. וצריך אכילת בשר בהמה דווקא כמש"כ הפוסקים⁸⁴ שאין יוצאים יד"ח בבשר עוף אלא בבשר בהמה, וי"א⁸⁵ שיוצאים יד"ח גם בבשר עוף, וי"א⁸⁶ שיכול לקיים המצוה גם בשאר דברים, ואם אין לו בשר יכול לאכול גם בשר דגים⁸⁷. וצריך לאכול לכה"פ כזית בשר⁸⁸ וי"א⁸⁹ כביצה.

מקורות וביאורים

כתב שבזה"ל אין חיוב לאכול בשר ביו"ט, ומבואר שהמג"א למד בדברי הרמב"ם שאין אכילת בשר חיוב אלא מצוה בלבד וזוהי תמיהה על כל מש"כ בסי' יו"ט כהלכתו שמשמע מהמג"א שאין מצוה לאכול בשר בזה"ל עד שהוצרך להביא שכבר תמה בזה בשו"ת ושב הכהן (סי' צו) ובדרכי תשובה (יו"ד סי' פט סק"יט) שלכ"ע אין חיוב לאכול בשר ואינו אלא למצוה לכתחילה. אך אחרי שהביא דברי התורת רפאל (סי' צב) שכתב שכוונת המג"א שם להקשות לפי שי' המחבר עיי"ש א"כ אין ראיה מהמג"א שלמד בשי' הרמב"ם שאין חיוב בבשר אלא מצוה ואפשר שהמג"א למד בשי' הרמב"ם שאכילת בשר גם הוי חיוב ומש"כ בסי' תרצו סקט"ו היינו לפי שי' המחבר שכתב בבי" (סי' תקט ס"ב) שלא מצא מקור לדברי הרמב"ם (אך עי' בב"ח (סי' תקט ס"ב) שהביא סיוע לדברי הרמב"ם) ומדסתם בשי"ע ולא כתב שמצוה לאכול בשר ביו"ט משמע דלא ס"ל הכי וכ"כ בביה"ל (סי' תקט ס"ב ד"ה כיצד), ועי' הקשה המג"א איך השי"ע פסק בסי' תרצו ס"ז שאונן מותר בבשר ויין בפורים דלא אתי עשה דיחיד דאבילות ודחי עשה דרבים דאורייתא דלשמוח בפורים דברי קבלה נינהו שהם כד"ת והרי השי"ע סובר שאין חיוב אכילת בשר בזה"ל - כ"כ בתורת רפאל לבאר דברי המג"א.

⁸¹ כ"כ בביה"ל, וכן סתימת השי"ע (וכדקשה בבי"ע על הרמב"ם) וכ"ה דעת הראשונים (כדקלמן הע' 86) שמקיימים המצוה בשאר דברים. ⁸² שע"ת (סי' תקט סק"ד) בשם השאגת אריה (סי' סה עד פט). (אך עי' בסי' עמק ברכה (שמחת יו"ט סק"א) שכתב שאף כי בגמ' סוכה, (מח.) ממעטינן ליל יו"ט ראשון של חג משמחת יו"ט, דוקא משמחת שלמי חגיגה ממעטינן אבל לא משאר מיני שמחות) וכ"כ בשפת אמת (סוכה מח: ד"ה בגמ') שמלשון הרמב"ם שכתב "ואוכלין ביום בשחרית ואחר מנחה עד הלילה" (עיי"ש ברמב"ם בפ"ו מהל' יו"ט הי"ט) משמע שאין חיוב שמחה באכילה ושתיה אלא ביום ולא בלילי יו"ט. ומסיק למעשה דודאי יש מצות שמחת יו"ט באכילת בשר ושתית יין גם בלילי יו"ט, אלא שאם יקיים מצוה זו ביום יצא ידי חובתו ואי"צ לקיימה שני פעמים גם בליל יו"ט וגם ביום. ולפי"ז כתב שאף אם יאכל בשר וישתה יין בלילי יו"ט נמי יצא יד"ח ואי"צ לאכול שוב ביום.

⁸³ השע"ת (סי' תקט סק"ב) בשם המג"א וכ"ה לפי העמק ברכה והשפ"א הנ"ל (הע' קודמת) וכן פסק הגר"צ אבא שאול (שו"ת אורל"צ ח"ג סי' יח תשובה יא) שגם בסעודת הלילה יש להקפיד לאכול בה מעט בשר ולשתות מעט יין, אף שהמצוה לאכול בשר עיקרה היא ביום יותר מאשר בלילה.

⁸⁴ כ"כ בלקט יושר (עמ' 157) לגבי אכילת בשר בפורים, וכ"כ בשו"ת דבר משה (ח"א סי' יא) להג"ר משה הלברשטאם בשם השי"ש (בעצה פ"ב), [ונבשו"ת חוות יאיר (סי' קע"ח) כתב (הובא גם ביד אפרים בהגהות השי"ע יו"ד ריש סי' יא) שאף שאינו יוצא ידי חובתו בבשר של עוף, מ"מ קצת שמחה יש גם באכילת בשר של עוף] וכ"כ הגר"צ אבא שאול (שו"ת אור לציון ח"ג פ"ח תשובה יא), וכ"כ הדרכי תורה יו"ד (סי' פ"ט סק"יט) בשם הדברי חיים מצאנו (ועי' בדרכי חיים ושלום (אות שצה בהגה"ה) שמביא מעשה רב מהדברי חיים מצאנו כמה שהקפיד והצטער לקיים מצוות אכילת בשר בהמה ביו"ט) וכ"כ בשו"ת דברי יציב (ליקוטים סי' סה אות ג') להאדמו"ר מצאנו קלויזנבורג. ודעת הגר"ש אלישיב (אשרי האיש) שלכתחילה יש להדר לאכול בשר בהמה, ואם אינו מתאפשר, טוב גם לאכול בשר עוף ואפי' 'אוהב מאכלים אחרים יותר, וכ"ד הגר"ח קנייבסקי (בנתיבות הלכה חלק לח עמ' 289) שלכתחילה יקח בשר בהמה. ועי' בסי' חוהמ"כ (פרק א') שמביא את הרש"י בחגיגה (ז: ד"ה אבל) שכי' דאין שובע אלא בבשר בהמה ובלקט יושר לתלמיד התרה"ד דבשר עוף אינו נקרא בשר ומביא את המג"א בשם הבי"ח שכי' וגם אין שמחה אלא בבשר בהמה".

⁸⁵ כ"כ בגיליוני השי"ס (ביצה י' ע"ב) וביד אפרים (בהגהות על השי"ע יו"ד ריש סי"א), וכן פסק הגר"ש וואזנר (שו"ת שבט הלוי ח"ג סי' יח), וכ"כ הגר"ר אפרים גרינבלאט בשם הגר"מ פיינשטיין (שו"ת רבבות אפרים ח"א סי' שנ) אך דעתו שלכתחילה יקח בשר בהמה (כמש"כ ברבב"א ח"ג סי' תעב), וכ"פ הגר"ר משה מרדכי קארפ (הל' חג בחג על שבועות פ"ח הע' 18).

⁸⁶ כ"כ השאגת אריה (סי' סה) בשם הר"ן, והגר"ר משה מרדכי קארפ (הל' חג בחג על שבועות פ"ח הע' 18) כתב שכן פשטות הרמב"ם בסי' המצוות (עשה נג) ובחינוך (עשה תכח) וכמ"ש במנ"ח, וכ"כ השיבולי לקט (סי' רסב) בשם היראים (סי' תכז).

⁸⁷ עי' מש"כ בזה הגר"ש וואזנר בשו"ת שבט הלוי (ח"ג סי' יח אות יב) ועי' מג"א (ס"ו תק"ט) בשם מהרש"ל שאין שמחה כ"כ בדגים, והא חולק עליו.

⁸⁸ כ"כ בנימוקי או"ח (סי' תקט), וכ"כ הגר"ר אפרים גרינבלאט (שו"ת רבבות אפרים ח"א סי' שנ) בשם הגר"מ פיינשטיין.

⁸⁹ כ"כ הגר"מ שטרנבוך (מועדים וזמנים ח"ז סי' קיא, ותשובות והנהגות ח"ה סי' קנג) שיאכל כביצה שהוא שיעור שביעה אבל לקיום מצות שמחה כתב שאם שמח גם בפחות מכזית מקיים מצות שמחה דלא גרע משאר דבר שמשמחו.

חיוב שתיית יין בסעודת יו"ט:

טו. עכשיו שאין ביהמ"ק קיים אין יוצאים ידי חובת שמחה אלא ביין שנאמר "ויין ישמח לבב אנוש"⁹⁰, ולפי"ז צריך לשתות דווקא יין המשכר⁹¹, ואין יוצאים במיץ ענבים⁹² אלא"כ מערבב בו יין עד שמורגש האלכוהול היטב⁹³. ומי שאינו סובל טעם היין אי"צ לשתות יין⁹⁴, ולכן יש שכתבו⁹⁵ שיקח מיץ ענבים או כל משקה משכר ואם נהנה בשתייתו מקיים בכך מצוות שמחה כמו בשאר דברים שמשמחים אותו. והחיוב לשתות יין הוא רביעית⁹⁶ וי"א⁹⁷ דסגי בפחות מרביעית, ולפי"ז יכול לצאת ביין של קידוש ידי חובת מצות שמחת יו"ט אם שתה רביעית⁹⁸. ונשים לא חייבו בשתיית יין כיון שאינן רגילות בשתייתו ואינן שמחות בו⁹⁹. ולענין חיוב שתיית יין בליל יו"ט עי'¹⁰⁰.

סעודת ליל יו"ט:

טז. מצות יו"ט צריך לכבדו ולענגו כמו בשבת, וחייב לבצוע על שתי ככרות, ובליל יו"ט יבצע את העליונה תחילה¹⁰¹, (וכשחל יו"ט בשבת יבצע את התחתונה ככלל ליל שבת¹⁰²), "ויזהר האדם באכילתו סעודת הלילה הזה בכל מה דאפשר, כדי שיוכל לעסוק בלימוד בלילה הזה, ותיכף אחר ברהמ"ז ילך בזריזות לביהמ"ד ולא יבטל רגע כמימרא"¹⁰³, וגם בשעת סעודת יו"ט יהיה דעתו על התורה¹⁰⁴. ובבהמ"ז יזכיר יעלה ויבוא ואם שכח צריך לחזור

מקורות וביאורים

- ⁹⁰ לשון הביהמ"ל (סי' תקכט ס"ב ד"ה כיצד) וכמבואר בגמ' בפסחים קח. וכן פסקו הרמב"ם (הלי' יו"ט פ"ו הי"ח) והש"ע ס"י תקכט ס"א).
- ⁹¹ פרי"ח (סי' תפג ד"ה ומ"ש), וכ"כ הגר"צ פראנק (פסח ח"ב סי' לה) שכן מבואר ברש"י (בב"מ סו ע"ב) עיי"ש ראייתו. ועי' בס' הוהמ"כ (פ"א הע' כד) בשם הגר"מ פיינשטיין שמביא סימוכים מפרשים לזה מיש"ש ודרישה (סי' תקכט), וכן מבואר ביש"ש (פ"ב דביצה סי' ה') שכתב וז"ל: "ואדברא במה ישמח את עצמו אם לא שישתה וישכח רישו לשמוח ולבטוח בה".
- ⁹² כן דעת הגר"מ פיינשטיין (שבות יצחק פסח פי' אות ד'), הגר"ש אלישיב (שבות יצחק שם), הגר"צ אבא שאול (שו"ת אורלי"צ ח"ג פט"ו ס"ד), הגר"מ שטרנבוך (מוע"ז ח"א סי' כט), והג"ר אפרים גרינבלאט (שו"ת רבב"א ח"א סי' שכ וח"ב סי' רמו עמ' תו), וכ"ה הגר"ש דבילצקי (בנתיבות ההלכה חלק לח עמ' 293).
- ⁹³ הגר"ש אלישיב (שבות יצחק שם).
- ⁹⁴ כן פסק הגר"מ שטרנבוך (מועדים וזמנים ח"ז סי' קיא) וכמבואר במהרש"א בנדרים (מט ע"ב בחי' אגודת) שכתב דגם מי שנהנה משתיית היין כל שאח"כ סובל משתייתו נחשב כאשה שאין היין ראוי לו לשמחת יו"ט.
- ⁹⁵ הגר"מ פיינשטיין (שבות יצחק שם), הגר"צ אורעבאך (הילכות שלמה פסח פי"ט הע' 78), והגר"ח קנייבסקי (בנתיבות ההלכה חלק לח עמ' 288). ועי' מש"כ בזה הגאון ר' אלתר אליהו פישל הלוי רובינשטיין זע"א (מרא דאתרא ברמת שלמה וגאב"ד אנוורפן) בשו"ת מגדנות אליהו (ח"ג סי' קלו). והג"ר מאיר ברנדסדורפר (בנתיבות ההלכה חלק לח עמ' 269) נשאל אם אפשר לצאת מצוות שמחת יו"ט בשתיית מיץ ענבים, או שאינו מתקיים אלא ביין המשכר והשיב, דלסוברים שמץ ענבים נחשב יין לגבי קידוש והבדלה, ה"ה שמקיימים בו מצות שמחת יו"ט.
- ⁹⁶ ש"ע הרב (בספר תורה אמר לבעל הש"ע הרב עמ' 198), נימוקי או"ח (מונקטאש), הגר"מ פיינשטיין, והגר"ש אלישיב, וכ"ה הגר"ש דבילצקי (בנתיבות ההלכה חלק לח עמ' 289) שראוי לשתות רביעית. ועי' בס' יו"ט כהלכתו שכתב שמדברי היש"ש הנ"ל משמע דלא סגי ברביעית אלא צריך לקבוע סעודתו על היין וגדר החיוב בזה היא כמש"כ בשו"ת מהר"ם אלשקר דבמקום לשתות מים בסעודה ישתה יין.
- ⁹⁷ הגר"ש וואזנר, הגר"מ שטרנבוך, הגר"י קרליץ (חוט שני יו"ט פכ"ב ס"א) והגר"ח קנייבסקי (לקט הלי' יו"ט מהגר"א דינר פ"א הע' ב').
- ⁹⁸ כ"פ הגר"ש אלישיב (לקט הלי' יו"ט שם). אמנם בשם הגר"ח קנייבסקי הובא (בנתיבות ההלכה חלק לח עמ' 289) שאמנם הוא יוצא אבל מצד שני אין עושים מצוות חבילות חבילות.
- ⁹⁹ שאגת אריה (סי' ס"ה), וכ"כ הגר"מ שטרנבוך (מועדים וזמנים ח"א סי' קיא).
- ¹⁰⁰ בס' שלמי תודה (סוכות עמ' תתנט) להג"ר בן ציון פלמן הביא בשם הקהילות יעקב שאם אפשר מצוה לשתות רביעית יין בלילה כמו ביום. ועי' לעיל הע' 82 ו-83 שנחלקו בזה האחרונים.
- ¹⁰¹ שו"ע (סי' רעד ס"א).
- ¹⁰² הגר"ש אלישיב (מבקשי תורה יו"ט עמ' תנד-כו).
- ¹⁰³ לשונו של היסוד ושורש העבודה (שער הצאן פ"י).
- ¹⁰⁴ כ"כ החיד"א.

ולברך אבל נשים ששכחו יעלה ויבוא בברהמ"ז, כיון שנחלקו הפוסקים¹⁰⁵ אם נשים חייבות בשמחת יו"ט ואם חייבות לאכול פת לכן כתבו הפוסקים¹⁰⁶ שלא תחזור ותברך. ומי שטעה בברהמ"ז של יו"ט (או ר"ח) ואמר רצה והחליצנו במקום יעלה ויבוא ונזכר מיד, יש לחזור לפסוק אחר של רחם נא ויזכיר כדין^{106*}.

ריקודים ומחולות ביו"ט

יז. נהוג בהרבה ישיבות לעורך ריקודים ומחולות בחד מתן תורה ומנהג יפה הוא ואין לערער עליו כי כבדוה של תורה שעוסקיה שמחים בה כיום שנתנה לנו הקב"ה בהר סיני, לפיכך מותר לרקוד בו אע"פ שהוא יו"ט¹⁰⁷.

מקורות וביאורים

¹⁰⁵ כן נחלקו הרעק"א והשאגת אריה שהשאג"א סובר שנשים חייבות במצות שמחת יו"ט שכן ביאר הלחם משנה בשי' הרמב"ם ור"א כתב שדעת הראב"ד שאין לה חיוב לשמחה, אלא הוא חיוב המוטל על בעלה לשמחה והוסיף שאף לפי הלחם משנה בשי' הרמב"ם שחייבת היא בשמחה ומ"מ אינה חייבת לאכול פת, אך הפתחי תשובה כתב שחייבת לאכול פת. ולמעשה אף כי הסכימו גדולי הפוסקים לשיטתו של השאג"א (עי' פסקי תשובות (סי' תקכט הע' 17) שהביא כן בשם כמה מגדולי הפוסקים) מ"מ הורו הגר"יש אלישיב (מבקשי תורה יו"ט עמ' רמא) והגר"ש וואזנר (שו"ת שבה"ל ח"ד סי' יח) שהלכה כדעת רעק"א שאף אם נשם חייבות בשמחה, מ"מ אינן חייבות באכילת פת, ולכן אינן צריכות לחזור ולברך כששכחו יעלה ויבוא. להקל.

¹⁰⁶ כן פסק הגר"ש וואזנר (שם), וכן הורה הגר"יש אלישיב (שם) שהלכה כרעק"א, אבל הרוצה להחמיר על עצמה תיטול ידיה שנית לסעודה, ותאכל ותברך ברהמ"ז ותזכיר יעלה ויבוא, וכ"פ בשו"ת זכר שמחה (סי' כז) משם ספק ברכות להקל.
^{106*} כ"ה הגר"ש דבילצקי (בנתיבות ההלכה חלק לח עמ' 293).

¹⁰⁷ הגר"ש אויערבאך (הליכות שלמה פי"ב אות יד). ואף שמבואר בשי"ע (סי' שלט ס"ג) שאין לרקוד בשבת ויו"ט, מ"מ כתב בס' תורת הישיבה (פט"ו הע' 4) שבחג השבועות שהוא זמן נתינת התורה אין כל איסור בכך, וכפי שהתירו הפוסקים לרקוד ולטפח בשמחת תורה וכמבואר בב"י ובמ"ב (סי' של"ט סק"ט). ובס' שלמי מועד (עמ' תס וע"י בעמ' קסה) מובא שבן ישיבה שאל את הגר"ש אויערבאך על מה סמכו לרקוד בני הישיבות בחג השבועות והשיבו בזה"ל: בחתונה שלך אתה רוצה שירקדו, אף הקב"ה רוצה שירקדו ביום הנישואין שלו שהוא יום קבלת התורה וע"י בשו"ת דבר יהושע (ח"ב סי' מב), ושו"ת יחו"ד (שם בהשמטות).

פרק ב' - דינים הנוגעים לשבועות שחל במוצ"ש

לישון בשבת ע"מ שיהיה ער בליל שבועות

א. כתב המג"א¹ [הובא גם במ"ב²] בשם ספר חסידים (ס' רסו) "לא יאמר נילך ונישן כדי שנוכל לעשות מלאכתנו במוצ"ש, שמראה בזה שנח וישן בשביל ימות החול". וגי' טעמים נאמרו בטעם האיסור. א. "ודבר דבר", שאסור לדבר בשבת על ענינים של ימות החול שאסור לעשותם בשבת³. ב. משום זלזול בכבוד השבת, כי השינה הוא אחד מתענוגי השבת⁴, ואין לו לומר שאעשה זאת לצורך ימות החול, כי פוגע בזה בכבוד השבת⁵. ג. משום מכין משבת לחול⁶. ולפי"ז כשרוצה לישון בשבת בשביל שיהיה לו כח להיות ער במוצ"ש לצורך דבר היתר, או אפי' לצורך דבר מצוה, כגון ליל שבועות שחל במוצ"ש ורוצה לישון כדי שיהיה לו כח להיות ער ללמד בלילה, יש מי שכתב⁷ שמותר לו לומר כן בפיו, אך רוב הפוסקים כתבו⁸ שאין לומר בפה אבל מותר לחשוב כן.

להכין בשבת קריאת מגילת רות לצורך שבועות

ב. מותר לבעל קורא להכין קריאת מגילת רות בשבת לצורך שבועות שהוא למחר ואין בזה משום איסור מכין דהא מצוה קעביד⁹, ואפי' אם ניכר מתוך מעשיו שהוא לצורך יו"ט, מותר מכיון שגם עכשיו נהנה ממנו¹⁰.

זמן אכילת סעודת שלישית

ג. אין לאכול סעודה שלישית לפני חצי שעה אחר חצות^{10*}, ולכתחילה טוב יותר לאכול סעודה שלישית [חצי שעה¹¹] קודם זמן מנחה קטנה שאז יוכל לאכול ולקבוע סעודה כמה שירצה^{11*}, אך אז מן הדין יש להתפלל מנחה קודם¹²,

מקורות וביאורים

¹ סי' רצ ס"ק, וסי' שז סק"א.

² סי' רצ סק"ד.

³ כן הוא הטעם ע"פ המג"א ועיי"ש בסי' שז סק"א לגבי צורך מצוה שאסור לעשותו בשבת כגון כתיבת חידו"ת שגם אסור, ועיי"ש במ"ב סק"א שמביא בשם כמה פוסקים להתיר בזה.

⁴ דבענין שינת הצהרים בשבת כבר כתב הש"ע (סי' רצ ס"א) שאם רגיל בשינת הצהרים אל יבטלנה כי עונג הוא לו. וע"פ תורת הקבלה יש ענין בשנת הצהרים בשבת, אפי' למי שאין רגיל בו בימות החול, שכ"כ הכה"ח (שם סק"ו) ע"פ כתבי האריז"ל, ועי' בס' נגיד מצוה. ובבני יששכר (מאמר השבתות מאמר י' אות ו') כתב שבשבת ישן בלילה וביום, ובשלחן הטהור (סי' רלט זר זהב סק"ג) כתב שבשבת קודש שינת הצהרים זכה וטובה לנשמה, ולדברי הכל יש לזהר שלא ימשך בשינה ולא ירבה בו יותר מדאי כמבואר במ"ב (שם סק"ג). ועי' בדרשות רבינו יונה (ריש פ' ויקהל) ובש"ל"ה הק' (מס' שבת) ובראשית חכמה (שער הקדושה פ"א) ובסדר היום (ס' סעודה ג') מה שכתבו בזה וע"ע פס"ת (מהדורא חדשה- תשע"א סי' רמב הע' 41) כמה מגונה ומכוער אלו אשר בכוונה ישנים פחות בימות החול הקרובים לשבת כי באפשרותם להשלים שעות שינה מרובות יותר בשב"ק שיש בזה זלזול בכבוד שב"ק, אלא"כ ת"ח וצורבא מרבנן העוסק בימות החול בשעות אלו בתורה אז רשאי להרבות בתענוג הגוף בשבת עיי"ש עוד. ובענין מה שהאריז"ל היה יושן בשבת ב' ג' שעות עי' בפס"ת שם בשם הרבה ספרים שאין ללמד מזה לענינינו שאין לנו לידמות לקדושי עליון אשר השיגו מראות אלוקים בשנתם לאין ערוך ממה שהשיגו בהק"ץ.

⁵ כ"כ הטעם בא"ר (סי' שז סק"א) ובפמ"ג (סי' רצ במ"ז ס"ק).

⁶ ערוה"ש (סי' רצ ס"א). ועי' בפס"ת (סי' רצ הע' 20) מה שהקשה עליו שפשוט שאין זה איסור הכנה ונשאר בצ"ע.

⁷ תורת השבת (סי' רצ סק"ב, וסי' שז סק"א).

⁸ ערוה"ש (שם), וכ"כ הפס"ת (שם הע' 24) ע"פ הא"ר והפמ"ג, ופשוט שלטעם המג"א ג"כ אסור וכמפורש בדבריו, אף שלא כתב במפורש לגבי צורך מצוה.

⁹ כ"ה ע"פ המחצה"ש (סי' שח סק"ו) והשע"ת (סי' תרצ"ג סק"ב) שהתירו ללמד מגילת אסתר בשבת אפי' שכוונתו לצורך ימות החול.

¹⁰ שש"כ (פכ"ח הע' קסח) בשם הגרש"ז אויערבאך.

^{10*} שו"ע (סי' רצא ס"ב). ובמ"ב (שם סק"ז) כתב שאם התחיל קודם ונמשכה סעודתו אחר זמן זה יצא

¹¹ חצי שעה ע"פ הביה"ל (סי' תקכט ס"א ד"ה ממנחה).

ואם שכח או עבר ולא קיים סעודה שלישית קודם זמן מנחה קטנה יכול לקיים אח"כ, אך אז מצוה לכתחילה ליזהר שיאכל רק מעט פת כדי שיאכל בלילה לתאבון¹³, והיינו יותר מכביצה פת שהוא שיעור סעודה שלישית¹⁴¹⁰⁸, אכן באמת הוא יכול לאכול יותר, אך שלא יהיה שיעור קביעות סעודתו כרגילותו בחול¹⁵. ויש נוהגים¹⁵ שמחלקים את סעודת הצהריים לשניים, מברכין ברהמ"ז אחר מאכל הביצה עם בצלים, ומפסיקים מעט בד"ת או ביציאה לחוץ, וחוזרים ונוטלים שוב ידיים וגומרים הסעודה, ואין בזה חשש ברכה שאינה צריכה כמבואר במג"א (סוסי רטו¹⁶), כיון שעושה כן מחמת שמחוייב מדינא לאכול סעודה שלישית, וכן נהג הרא"ש ז"ל¹⁷. ויש הכותבים¹⁸ שע"פ הזה"ק והאריז"ל יש לקיים סעודה שלישית דוקא אחר תפילת מנחה, ולכן אין לחלק סעודת הצהריים לשניים, אלא יש להתפלל מנחה ואח"כ לאכול סעודה ג'. אבל ע"פ הלכה מותר לאכול קודם מנחה אלא שיותר טוב להתפלל מנחה קודם¹⁹. ובישיבת פוניבז' תלויה הוראה ממרן הרב מפוניבז' זצ"ל שמתפללים מנחה קטנה ואוכלים כביצה או קצת יותר ומקיימים בזה סעודה ג'.

הכנסת והוצאת מאכלים מהמקור או המקפא בשבת לצורך יו"ט

ד. אסור להכין כלום משבת ליו"ט, לפיכך אין לערוך את השולחן ולהניח כלי סעודה¹⁹, ולא להוציא דברים מהמקור או מהמקפא עד שתחשך²⁰, וכן אין לגלגל ס"ת לצורך יו"ט²⁰, אבל מותר להכניס דברים למקרר לאחר סעודת היום

מקורות וביאורים

¹¹ שעה"צ (סי' תקכט סק"ט).

¹² עי' מ"ב (סי' רצא סק"י וסק"י). וכתב בלוח ההלכות והמנהגים (תשע"ו עמ' 311 הע' 9) שהסומך בכל השנה לאכול לפני תפילת מנחה או מעריב כשמתפלל במנין קבוע, יכול גם כאן לסמוך ע"ז אם יש לו מנין קבוע.

¹³ מ"ב (סי' תקכט סק"ח).

¹⁴ שעה"צ (שם סק"ו) בשם המחצה"ש.

¹⁵ שעה"צ שם וכפי שהוכיח מהגר"א.

¹⁵ כ"ה בקיצור השל"ה (עמ' קנו), ובדרכי חיים ושלוש (אות תקיח), ובשערים המצוינים בהלכה (סי' קג קונט"א סק"ב).

¹⁶ המג"א הביא שם את דברי התוס' שסוברים שיש בזה משום ברכה שאינה צריכה אך כי שלא קיי"ל הכי. וקצת צ"ע דברי המג"א בסי' קסה סק"ב שלכא"ו סותר דבריו שכי' שם גבי היוצא מביה"כ ובא ליטול ידיו לסעודה שיזהר לא ליטול בפעם הראשון נטילה גמורה, אלא רק מעט משום נקיות, דאם יטול נטילה גמורה נטהרו ידיו בפעם הראשון ושוב אין שייך לברך על נטילה שניה. ומה שכי' השל"ה הק' שטוב שיגע במנעלו או יחכך בראשו לפני נטילתו השניה ואז יתחייב בברכה כתב המג"א לחלוק עליו משום דהוא גורם ברכה שאינה צריכה [אמנם בבן איש חי (פ' שמיני ס"ט) ובכה"ח (שם סק"ד) כתבו לנהוג כן וישבו קושית המג"א על השל"ה, דכל שבא לחייב עצמו בברכה כדי לצאת אליבא דכ"ע לא נקרא זה גורם ברכה שאינה צריכה] ואילו בסי' תטו כתב המג"א שמשום סעודת שלישית לא הוי ברכה שאינה צריכה. ומבואר מדבריו דס"ל דכל שגורם ברכה מחמת סיבה מסוימת לא הוי ברכה שאינה צריכה ואיך כתב בסי' קסה דהוי ברכה שאינה צריכה. ואולי יש לחלק דבסי' קסה יש לו אפשרות לצאת מספק בלי לגרום ברכה ע"י שבנטילתו הראשונה לא יטול נטילה גמורה וכפי שכתב המ"ב (שם סק"ב) בשם המג"א, משא"כ בסעודה שלישית, אך עדיין צ"ע כי גם בסעודה שלישית יכול למנוע ברכה שאינה צריכה ע"י שלא יחלק את הסעודה לשנים וצ"ע. ולמעשה מבואר בש"ע (סי' קעד ס"ז) ובפוסקים שכל שגורם ברכה שאינה צריכה כדי לינצל מספק אין הוא בכלל חשש ברכה שאינה צריכה, וע"ע פרטי הדינים בזה בסי' תטו במ"ב ובפס"ת (שם אות יד).

¹⁷ כמבואר בשו"ת הרא"ש (סי' כב ס"ש) שהיה נוהג לעשות כן אם כבר הגיע זמן מנחה ואין בזה משום ברכה שאינה צריכה, מאחר שעשה כן משום חיוב ג' סעודות. אמנם כבר כתבנו בהע' דלעיל שהמג"א הביא בשם התוס' (שבת קיח: ד"ה במנחה) שסוברים לא לחלק הסעודה לשניים משום ברכה שאינה צריכה. ובש"ע הרב (סי' רצא ס"ד) ובמ"ב (סי' רצא סק"י) כתבו לחשוש לשיטת התוס' לכתחילה.

¹⁸ כה"ח (סי' תקכח ס"ז), וערוה"ש (סי' רצא ס"ד).

¹⁹ כמבואר במשנ"ב (סי' תרסז סק"ה)

²⁰ כ"ה הגרש"ז אויערבאך (שש"כ פ"י הע' לג), והגר"ש אלישיב (אשרי האיש ח"ב הע' קלב). וע"ע מש"כ באורחות שבת (ח"ב פכ"ב הע' רסז ורסח) בשם החי"א.

²⁰ כמבואר במשנ"ב (סי' תרסז סק"ה)

שלא יתקלקלו²¹. אמנם משקאות אסור להכניס למקרר כדי שיהיו קרים בליל יו"ט אלא"כ מכניס בעוד היום גדול ויש אפשרות להנות ממנו גם מבעו"י²², ויש שכתב²³ שכשנותן בקבוק אחד לצורך שבת מותר לתת הרבה בקבוקים גם ליו"ט כמו בהדחת כלים בשבת דמדיחים הרבה כלים אף שאין צריך אלא לאחד וכמו"כ בהוצאת מאכלים קפואים מהמקפיא אם מוציאים את המאכלים בעוד היום גדול באופן שיוכל להנות מאכילת המאכל במשך השבת יש מקילים²⁴. ובכל אופן אסור להניח מאכל, כגון שניצל, על הסיר לחימום לצורך יו"ט [באופן שאין בזה איסור חזרה כבתחילה בשבת^{24*}].

טבילה בשבת לכבוד יו"ט

ה. אלו הנוהגים להקל בטבילה בשבת²⁵, ורוצים לטבול בשבת לכבוד יו"ט, יש פוסקים שהורו²⁶ להתיר משום דבשבת עצמו נתוסף בו קדושה ע"י הטבילה ואין בזה משום הכנה, ויש פוסקים²⁷ שאוסרים, והוא משום דהתוספת

מקורות וביאורים

²¹ כן התירו בשו"ת מהרש"ג (סי' סא), ובשו"ת באר משה (ח"ח סי' רב) להג"ר משה שטרן, ובסי' שלמי תודה להגר"צ פלדמן (יו"ט סי' יט סק"א) וטעמם דכל מה שהוא בגדר הצלה מותר. והגר"ש אלישיב התיר (אשרי האיש ח"ג פ"ג סנ"א) כמו שאפשר להכניס אוכל לארון דזה נחשב לסידור הבית ולא כהכנה למחר.

²² כ"כ בשו"ת קנין תורה (ח"ב סי' קטו).

²³ הגר"צ פלמן (שלמי תודה שם).

²⁴ כ"כ בשו"ת קנין תורה (שם). וכן הורה הגר"מ סירוטה דומיא דמש"כ הביה"ל (סי' תקג ד"ה ביו"ט) עיי"ש. וכן התיר הגר"ש אלישיב (אשרי האיש ח"ג פ"ג סי' ט) לגבי הוצאות מאכלים ביו"ט לשבת או ליו"ט שני ובלבד שלא יהיה בזה טירחא, אך כאשר זה טירחא יעשה זה באופן שלא נראה עבור הלילה כגון שיאכל מזה היום וכד'.

^{24*} הגר"ש אלישיב (אשרי האיש שם).

²⁵ דבעצם ענין טבילה בשבת נחלקו הפוסקים דביה"ל (סי' שכו ס"ח סוד"ה אדם) כתב שלפי מש"כ המהרי"ל דיפה נוהגות הנשים שאינם טובלות שלא בזמן משום חשש סחיטה, נראה דגם טבילה בעלמא (שאינה של טומאה) יש למנוע, ודי לנו במה שמקילין לטבול בשבת היכא דהוא וצריך לטבילה. אך עי' בקצוה"ש (שי' קלג ק"ח) דמקשה על הביה"ל ומסיק דאין להחמיר כלל שלא לטבול ומסיק שאדרבה מצוה קעביד, וכן מובא להיתר ביסוד השורש העבודה (שער שמיני סוף פרק שישל). ובשולחן הסהור (סי' רס ס"ז) כתב וז"ל: "מצוה וחייב לטבול שחרית קודם הטבילה ביום השבת ע"פ מרן האר"י, ומי שעובר על דבריו בלי שום אונס שרי ליה למיקרי עברינא כי כל דבריו אפי' דבר קטן הוא מה ששמע לא מפי שרף אלא מפי הקב"ה בעצמו" עכ"ל. וכן שמעתי שהגר"ש אלישיב היה נוהג לטבול בשבת (וע"ע באשרי האיש או"ח ח"ב פ"ד אות ז'), וכן נהג הסטייפלר כמובא באורחות רבנו (ח"ב עמ' צח).

²⁶ כ"י הגר"ש אויערבאך (שולחן שלמה סי' רצ א), והגר"מ שטרנבוך (ליקוטי תשובה"נ על יו"ט), וכן שמעתי ששאלו את הגר"מ גרוס על כך והשיב שמותר לטבול בשבת משום דיש לו בזה תוספת קדושה גם בשבת וכששאלו לגבי מי שלא מרגיש התעלות בטבילה זו בשבת והשיב שאעפ"כ מותר, וכן אמר לי הגר"ר משה מרדכי קארפ שאף מי שלא מרגיש את התוספת קדושה בטבילה בשבת מותר לו לטבול ואין בזה איסור הכנה, וכ"כ בפסקי תשובות (הל' שבת מהדורה חדשה – תשע"א סי' רצ הע' 26 וסי' תמד הע' 85) ובסי' ער"פ שחל בשבת (פ"ב הע' נג) שאין בזה איסור הכנה. אמנם עי' הע' הבאה מש"כ בשם הקנה בושם שדחה סברא זו. אמנם הגר"מ שטרנבוך התיר מטעם אחר משום שעיקר זמנה סמוך ליו"ט והיינו שבת ומותר נמי להוסיף לכבוד יו"ט דעיקר האיסור הוא מפני זלזול בכבוד שבת אמנם כאן דהוא זמנו אין זה זלזול.

²⁷ בשו"ת קנה בושם (ח"ב סי' כב וכג) להג"ר מאיר ברנדסדורפר אוסר לטבול בשבת שחל בעריו"ט משום מכין, ולא רק שאוסר בעיו"ט שחל בשבת אלא גם ביו"ט שחל בער"ש אוסר לטבול ובסוף דבריו כתב וז"ל "דאולי יש יחידי סגולה שזוכים להרגיש את התוספת קדושה ששורה עליהם מחמת טבילה זו, ומקדימים לטבול בשבת לצורך שבת עצמו, כדי למהר ולהקדים עצמם בקבלת התוספת קדושה מחמת הטבילה, אין הכא נמי דהיה כאן מקום להקל בזה, אבל זה לא שייך רק ביחידי סגולה ולא בסתם אנשים בעלמא וכו". והנה מבואר מדבריו שרק מי שטובל גם בשביל שבת עצמו מותר לו לטבול בשבת, וכ"כ בפסקי תשובות (המובא בהע' הקודמת) שההיתר הוא כיון שבשבת עצמו ג"כ מקבל תוספת קדושה ע"י הטבילה, אך הגר"מ ברנדסדורפר כתב שזה לא שייך אלא רק ביחידי סגולה ולא בסתם אנשים דעלמא ולפי"ז מש"כ בפסקי תשובות להתיר מטעם זה אין זה לשאר אנשים אלא ליחידי סגולה בלבד. גם מה שהוכיח בסי' ער"פ שחל בשבת (המובא בהע' הקודמת) מהמשנה בביצה שבית הלל אומרים שכלים מטבילין מלפני השבת ואדם בשבת והיינו ביו"ט שחל להיות אחר השבת וכתב שמבואר מדבריהם דאין בטבילה איסור הכנה, ויכול לטבול ממחרת בשבת לצורך יו"ט כבר הוכיח כן השואל להגר"מ ברנדסדורפר ודחה דבריו להוכיח איפכא דבגמ' מבואר טעם ההיתר משום דנראה כמיקר וכמצטנן ורוחץ לתענוג ולא לשם טבילה, ביאר

קדושה שטבל בשבת ע"י הטבילה לא שייך אלא רק ביחיד סגולה ולא סתם אנשים דעלמא ויש בזה איסור הכנה משבת ליו"ט.

לבוש בשבת בגדים לכבוד יו"ט

ו. בגדי יו"ט יהיו מהודרים יותר משל שבת²⁸, וכשחל יו"ט במוצ"ש, לא ילבש בגדי יו"ט בשבת סמוך לחשיכה משום שנראה כמכין משבת ליו"ט, [וגם זלזול בשבת²⁹], אלא ילבשם מבעו"י ויכין בהם גם לכבוד שבת או שלא ילבשם עד שיהיה ודאי לילה³⁰. ויש שהורה³¹ ללבוש את בגדי יו"ט מער"ש, שכן אם ילבשם רק ביו"ט יש בכך זלזול בכבוד השבת. ומסתבר שמותר ללבוש פראק לכבוד יו"ט ולהחליט שהוא גם לכבוד שבת^{31*}.

שטיחת עשבים בשבת לכבוד שבועות

ז. אם חל שבועות ביום ראשון אין לטטוח עשבים בשבת, כיון שכוונתו לצורך יו"ט ואין שבת מכין ליו"ט, אלא ישטחם ביו"ט גופא או בער"ש³².

תפילת ערבית במוצ"ש"ק וכששכח ותודיענו

ח. כשחל שבועות במוצ"ש לכל הדעות יש להקפיד שלא להתפלל רק אחר צה"כ כדי שלא יבואו לעשות מלאכה לצורך יו"ט³³, ומזכיר בתפילה "ותודיענו"³⁴, ואם שכח אינו חוזר³⁵, ואפי' אם התחיל רק ותתן לנו ה' אלוקינו אינו חוזר³⁶, ויש שכתב³⁷ שכל זמן שלא סיים הברכה האמצעית חוזר ל"ותודיענו", וי"א³⁸ שיכול לאומרה היכן שנזכר כל זמן שהוא עדיין בברכה האמצעית. ואין אומרים 'יהי נועם- ואתה קדוש'³⁸, וגם לא אומרים 'ויתן לך'³⁹.

מקורות וביאורים

דכל עיקר ההיתר היינו משום דלא ניכר כלל דלטבילה קא מכיון, אבל היכא דניכר הדבר דלטבילה לצורך יו"ט קא מכיון, יהיה מאיזה טעם הוא טובל את עצמו, בודאי דאיכא בזה משום איסור הכנה משבת ליו"ט. ולפי"ז בזמננו שהתבטל האי היתרא דאדם נראה כמיקר דהאידינא לא נהגו להקר, ורק לצורך מצוה מתירים לטבל בשבת וכמ"ש בתרה"ד (סי' רנה), א"כ יהיה אסור לטבול בשבת משום דניכר שלטבילה קא מכיון ויש בזה איסור הכנה. עוד כתב שם שמה שרצה השואל להוכיח מהאחרונים להיתר, זה רק באופן שאינו ניכר להדיא שהוא נעשה לצורך יו"ט, וכיון דלפום ריהטא נראה דלצורך שבת הוא נעשה תו לא אכפת לן בחשבתו דעיקר כוונתו בזה הוא לצורך יו"ט כמו שיראה המעיין בדברי האחרונים, אבל לטבול לכבוד יו"ט בשבת הרי זה ניכר שמכין משבת ליו"ט. ולפי דבריו יוצא שמי שרגיל לטבול כל שבת יהיה מותר לו גם בשבת זו אף אם כוונתו בטבילה זו גם לכבוד יו"ט אך מי שאינו טובל בשבת ורק עכשיו טובל לכבוד יו"ט יהיה אסור לו משום מכין משבת ליו"ט. וצ"ע מש"כ בפסקי תשובות להיתר והא ההיתר הוא רק ליחיד סגולה וכמו שכתבנו וק"ל. ואכן ראיתי באורחות רבנו (ח"ב עמ' צח) שגם הסטייפלר זי"ע החמיר בזה.

²⁸ ש"ע (סי' תקכט ס"א).

²⁹ חק לישראל להגר"י וועלץ (סעי' נב בשם הפוסקים).

³⁰ כ"כ הכה"ח (סי' תקכט ס"ק כג).

³¹ הגר"ח קניבסקי (מבקשי תורה יו"ט עמ' ריב) בשם אביו מרן הסטייפלר זי"ע.

^{31*} ע"י מש"כ בלוח ההלכות והמנהגים (תשע"ו עמ' 311 הע' 2) בשם הגר"ח קופשיץ.

³² מ"ב (סי' תצד סק"ט).

³³ מט"א (סי' תקצט ס"ב) וטעמו לפי שעניניהם של הציבור נשואות אל התפילה בביהכנ"ס ויבואו לעשות מלאכה

³⁴ ש"ע (סי' תצא ס"ב).

³⁵ מ"ב (שם סק"ד).

³⁶ כ"כ המט"א (סי' תקצט ס"ז), וכ"כ הגרש"ז אויערבאך (הליכו"ש תפילה פט"ז דפ' אות ד') שאף שלכאור' היה נראה שדינו כמש"כ הש"ע בסי' תרצד ס"ד לענין 'אתה חוננתני', שכל זמן שלא סיים את הברכה יחזור, מ"מ כבר הורה זקן הוא המטה אפרים, ושוב אין להחמיר ולחזור. וכ"כ הגר"ש וואזנר (שו"ת שבה"ל ח"ט סי' כג אות ב') וביאר בדעת המט"א, שכיון שכבר התחיל 'ותתן לנו ה' אם יחזור ויאמר "ותודיענו" נמצא שמפסיד קצת את אמירת ה' שאמר, וכיון שיכול להבדיל על הכוס הרי זה לא יחזור, ומ"מ אם חזר ואמר אין מוחין בידו.

³⁷ כ"כ בשו"ת יחו"ד (ח"א סי' צא).

עשיית מלאכה לפני הבדלה

ט. הנשים ראוי שיתפללו ערבית משום הבדלה שבתפילה, ואם אינם מתפללים ורוצות לעשות מלאכה [וה"ה מי ששכח "ותודיענו" בתפילה] אם כי⁴⁰ יש המצריכים לומר כל נוסח ההבדלה בלא שם ומלכות "ברוך המבדיל כו' בין אור לחושך כו' בין קדושת שבת לקדושת יו"ט הבדלת ואת יום השביעי מששת ימי המעשה קדשת, הבדלת וקדשת את עמך ישראל בקדושתן ברוך המבדיל בין קדש לקדש, מ"מ הכרעת המ"ב (סי' רצט סקל"ו) והפוסקים⁴¹ שדי שיאמר 'ברוך המבדיל בין קודש לקודש' בלא שם ומלכות. ואשה שברכה על הדלקת הנרות בליל יו"ט שחל במוצ"ש ולפני ההדלקה נזכרה שלא אמרה 'ברוך המבדיל בין קודש לקודש', תהרהר בליבה ותדליק נר אחד, ואח"כ תאמר בפה⁴².

אמירת הבדלה בקידוש - יקנה"ז

י. במוצש"ק ליל שבועות מקדש ומבדיל יחד על כוס אחד- וסדר הברכות יקנה"ז: יין בורא פרי הגפן, קידוש של יו"ט, נר בורא מאורי האש, **הבדלה** המבדיל בין קודש וכו', זמן שהחיינו^{42*}. ואין צריך למלאות הכוס על גדותיה שתישפך כפי שנוהגים בהבדלה⁴³, משום דטעמי הענין לא שייכי במוצ"ש שחל ביו"ט⁴⁴. ואין מברכים על הבשמים⁴⁵, [ואם טעה ובירך על הבשמים, י"א⁴⁶ דהוי הפסק וצריך לחזור ולברך הגפן, וי"א⁴⁷ דלא הוי הפסק ולא יחזור] ובברכת מאורי האש יש שכתבו⁴⁸ שהנשים לא יענו אמן על ברכת 'מאורי האש' וברכת 'המבדיל' [ובדיני הנר ע"י סעיפים הבאים], וי"א⁴⁹ שמותר להם לענות אמן על ברכת הנר ואין זה הפסק משום שהמברך חייב בברכה זו וכך קבעו אותה בסדר זה⁵⁰, ועוד שהרי יש שיטות שיכולות לברך בעצמן, א"כ ודאי שענית אמן על ברכת בעה"ב אינה הפסק⁵¹. ונוהגים שלא להביט בציפורניים מול האש בהבדלה של מוצ"ש שחל ביו"ט⁵², ואף שבכל מוצ"ש נהגו הנשים שלא

מקורות וביאורים

³⁸ פס"ת (סי' תצא הע' 24) בשם מחזור לחה"ש מהדו' אור הספר בהערות הגר"ש דבילצקי.

³⁸ ע"פ הרמ"א (ריש סי' רצה).

³⁹ מנהגי מהרא"ק (אות יב הו"ד בס' ער"פ שחל בשבת עמ' רג).

⁴⁰ א"ר בשם פסקי תוסי' (הובא בשעה"צ סי' רצט סקמ"ז).

⁴¹ מהר"י ווייל, מג"א, תוסי' שבת, שלחן עצי שיטים, והגר"ז (הובא במש"ב שם).

⁴² כ"כ הגר"ר שמאי קהת הכהן גראס (דומ"ץ דק"ק בעלזא) בשו"ת שבת הקהתי (ח"ו סי' קג) ע"פ הא"א בוטשאטש (סי' רצט) שכי' שיוצא יד"ח גם בהרהור ברוך המבדיל וכו'.

^{42*} שו"ע (סי' תעג ס"א).

⁴³ שש"כ (פס"ב סט"ו הע' כו) בשם הגר"ש אויערבאך.

⁴⁴ ע"י בשש"כ (שם) ובס' ער"פ שחל בשבת (עמ' קעא הע' לא).

⁴⁵ מ"ב (סי' תעג סק"ג).

⁴⁶ כ"כ הגר"ב פלמן (שלמי תודה שבועות סי' כ') עיי"ש ראיותיו, ועי' בזה בקונטרס דבר טוב מכתב הגר"ח זוננפלד.

⁴⁷ כ"ד הגר"ש אויערבאך (שש"כ פס"ב הע' מט) שיתכן שאינו נחשב להפסק בין ברכת בורא פרי הגפן לשתיית היין, כיון שברכת הבשמים היא כבוד למצוה, וכמי שמצינו שמנהג הספרדים בברית מילה לברך על הבשמים לאחר ברכת בורא פרי הגפן.

⁴⁸ כ"כ הגר"ש פראנק (שו"ת הר צבי או"ח ח"א סי' קנד) בשם הגר"א מלצר זצ"ל, וכ"כ בס' ויגד משה (עמ' רצג).

⁴⁹ כ"ד הגר"ש אויערבאך (הליכו"ש פסח פט"ז א"ה הע' 34), הגר"ש אלישיב (הגש"פ ע"פ פסקיו עמ' 23), והגר"נ קרליץ (סי' ער"פ שחל בשבת עמ' רנו).

⁵⁰ כן ביאר הטעם הגר"ש (שם).

⁵¹ כן ביאר הטעם הגר"ש (שם).

⁵² כ"ה במנהגים שבסוף ש"ע הרב (ח"ד עמ' נז) שאין מביטים בציפורניים רק מסתכלים לאור הנרות שבשולחן, וכ"כ בויגד משה (סי' טו, ט), וכן הורה הגר"ש אויערבאך (הליכו"ש פסח פ"ט א"ה הע' 155), וכן נהג הגר"ש וואזנר (קובץ מבית הלוי ח"ב עמ' נא).

לשתות מכוס של הבדלה מ"מ בכוס זה שהוא גם לקידוש המנהג שהנשים שותות הימנו⁵³, ויש שהקפידו⁵⁴ שלא ישתו הנשים, דהטעם שאין הנשים נוהגות לשתות מכוס של הבדלה דשמה פטורות הם מהבדלה ונמצא שהאמן שעונות על ברכת הבדלה הוא הפסק בין בפה"ג לשתיה, וטעם זה שייך גם ביקנה"ז. ולענין נשים בעניית אמן על ברכת שהחיינו ואם הוא הפסק ע"י לעיל פ"א ס"י.

נר הבדלה - חיבור הנרות זה לזה

יא. כשמברך על הנר, יחזיק שני נרות כדי שיהא אבוקה⁵⁵, ויש פוסקים שהורו⁵⁶ שיש להחזיק את שני הנרות זה ליד זה מבלי שיתחברו הלהבות כיון שאם יחברו אותן קרוב הדבר שיכשלו באיסור כיבוי בכך שיגרמו לטפטוף השעוה. וי"א⁵⁷ שיש לחבר את השלהבות זו לזו ואין לחוש שמה יטפטף מהשעוה מכמה טעמים⁵⁸, ומ"מ יזהר שלא יגעו הנרות בעצמם זה מזה שמה ידבקם זה לזה ויבוא לידי איסור ממחק⁵⁹. ויש נוהגים⁶⁰ לברך על נר אחד.

הפרדת הנרות זה מזה

יב. הנוהגים לחבר הנרות, הורו הפוסקים⁶¹ שמותר גם להפרידם ואין בכך משום כיבוי כיון שאין מטרת קירוב הנרות שיתחברו והיו מדורה אחת אלא רק שיתקרבו שתי להבות נפרדות זו לזו כדי שיחשבו כאבוקה, ולפיכך אין הפרדתם נחשבת כלקחת עץ ממדורה שכי' המ"ב (סי' תקב סק"י"ט) שאסור. אמנם י"א⁶² שאם מפריד את הנרות יש בכך חשש איסור כיבוי, ולכן יש נוהגים⁶³ שמדליקים גפרור ומניחים אותו ע"ג שלהבת הנר ואין מפרידין אותו.

מקורות וביאורים

⁵³ כ"ד הגר"ח זוננפלד (סי' מרא דארעא דישאל ח"ג עמ' קמה), הגרש"ז אויערבאך (הליכו"ש פסח פ"ט אות מז) והגר"ש וואזנר (קובץ מבית הלוי ח"ב עמ' נא), וכ"כ בספר שמירת גוף ונפש (ח"ב סי' קלא/ה).

⁵⁴ כ"כ הגר"ש פראנק (שו"ת הר צבי או"ח ח"א סי' קנד) בשם הגר"ז מלצר זצ"ל.

⁵⁵ כ"כ באלף המגן שבמט"א (סי' תר סק"ג) בשם יסוד ושו"ש העבודה (שער ט' פ"ה).

⁵⁶ כ"ד הגרש"ז אויערבאך, והגר"י קמניצקי (יו"ט שני כהלכתו פ"א הע' 50), וכן החמיר בזה הגר"ש וואזנר (באר המועדים ח"א סי' יז) שלא לקרבן, אלא מנהגו לברך ולהסתכל על הנרות יו"ט, וכ"כ הגר"צ אבא שאול (שו"ת אורל"צ ח"ג פ"ח תשובה ו') שלא יחבר שני נרות, אלא יברך על נר אחד.

⁵⁷ כ"כ הגר"מ פיינשטיין (שו"ת אג"מ או"ח ח"ה סי' כ' אות ל'), וכ"ד הגר"ש אלישיב (יו"ט שני כהלכתו שם הע' סח), הג"ר משה שטרן (שו"ת באר משה ח"ח סי' קפד), הג"ר מנשה קליין (גאב"ד אונגואר) בשו"ת משנה הלכות (ח"ח סי' ריז), והג"ר מאיר ברנסדורפר (שו"ת קנה בשם ח"א סי' ל'), וכן נהג הסטיפלר (אורחות רבנו ח"ב עמ' קיא), וכ"ז מהטעמים המבוארים בהערה הבאה.

⁵⁸ הגר"מ כתב הטעם שאין לחוש להיתוך הנרות כשמקרבם זה לזה, מפני שהוא פסיק רישא דלא ניח"ל וגם אין דרך היתוך בכך, וגם אין כל תועלת בטיפת החלב שנמסה, ולכן אין על כך שם מלאכה, ועוד שכיון שעושה כן כדי להאיר, וע"י כך נהנים מהאור, נחשב הדבר כצורך אוכל נפש ולכן אין להתחשב בכך שנגרמת מלאכה אחרת. והגר"ש ביאר הטעם שאין לחוש שמה יטפטף מהשעוה, כיון שאינו מחזיק את הנרות זמן רב, ועוד שבאיסור גרם כיבוי ביו"ט יש להקל שאין בכך אלא איסור דרבנן שהרי הכיבוי הוא מלאכה שאינה צריכה לגופה, ועוד שאין זה פסיק רישא שיטפטף.

⁵⁹ יו"ט שני כהלכתו (שם) בשם הגר"ש אלישיב.

⁶⁰ כ"כ השו"ע (ח"ג וד' סוף עמ' נז), וכ"כ הגר"צ אבא שאול (שו"ת אורל"צ ח"ג פ"ח תשובה ו'), הגר"צ פלמן (שלמי תודה סי' כ' אות ד) וטעמם משום החששות שבחיבור הנרות והפרדתם, וכ"כ בס' חק לישראל [וועלץ] בדיני ער"פ שחל בשבת ע"י.

⁶¹ כ"ד הגרש"ז אויערבאך והגר"ש אלישיב (יו"ט שני כהלכתו פ"א הע' סח) שמותר, משום שהנרות דולקים כפי שהיו, וכ"פ הגר"מ קארפ (הל' חג בחג שבועות פ"ח הע' 42), והפס"ת (סי' תקיד הע' 29), וכן הסטיפלר לא חש לזה (אורחות רבינו עמ' קיא), וגם הגר"נ קרליץ (חוט שני יו"ט פ"ג אות ד') צידד שיתכן שמותר להפריד את הנרות לאחר ההבדלה גם אם קירבם בכוונה, אם עושה כן מחמת שאינו רוצה שתדלק אבוקה בביתו, כיון שעושה זאת כדי שיהיה לו אור מתוקן ביו"ט, ונחשב הדבר כצורך יו"ט, אך למעשה לא הכריע בדבר.

⁶² כ"כ הגר"צ אבא שאול (שו"ת אורל"צ שם), וכ"כ בויגד משה (סי' יט אות ט"ו) בשם כמה פוסקים, וגם הגר"מ קארפ (הל' חג בחג שם) כתב בשם הגר"ח קנייבסקי שנהגו אצלם להחמיר בזה [ואולי הכוונה אצל החזו"א, שהרי הסטיפלר לא חש לזה כמובא באורחות רבינו עמ' קיא וצ"ע].

⁶³ הגר"מ קארפ (הל' חג בחג שם) בשם הגר"ח קנייבסקי שכן נהגו אצלם.

להדליק ביו"ט נר להבדלה

יג. יש פוסקים⁶⁴ שאוסרים להדליק נר להבדלה כיון דהוי נר של בטלה משום דבא רק להידור ומצוה בעלמא ואיי"צ לו להאיר, ומאידך יש פוסקים שהורו⁶⁵ שמותר להדליק נר נוסף לאבוקה אף שהוא רק לצורך מצות הבדלה, ואף בזמננו שיש חשמל ואין צריכים את אור הנר, [ויש שכתבו⁶⁶ שבדוקא נכון להקפיד להדליק נרות אחרים או גפרורים כיון שהיום שיש חשמל ומדליקים נרות יו"ט רק לכבוד ולא להאיר, א"א לברך שהרי צריך לברך בומה"א על נר שהודלק להאיר ולא שדולק לכבוד, אמנם יש המיישבים⁶⁷ המנהג שאין מקפידים על כך], ויש שהורו⁶⁸ שכשיש לאדם שתי אפשרויות לעשות אבוקה עדיף לקרב שני נרות זה לזה מלקרב שני גפרורים זה לזה כיון שאין כל הנאה מהגפרורים ונמצא שהדלקתם היא רק לצורך מצוה, שהחמירו בה כמה פוסקים, ויש לחוש לאוסרים, משא"כ נרות שהרי נהנה מהם. וכשמברך על נרות שהודלקו לכבוד יו"ט אם הנרות נמצאים בתוך זכוכית [הכוסיות או בתוך ויטרינה] יקפיד להתקרב אליהם ולראות את השלהבת בלא הפסק הזכוכית^{68*}. ולכן יש מהדרין שמכניין מבע"י נר קלוע בפמוט לצורך הבדלה⁶⁹, (והיום ישנו נר אבוקה חד פעמי והוא עדיף על הכל). ויש שנתנו^{69*} עצה להכין מער"ש חתיכה משאריות אבוקה של הבדלה, ובו תדליק האשה א' מנרות יו"ט. ויש שיעצו להכין נר שמן עם פתיל צף ולהכניס ב' פתילות בתוך שעם אחד והאשה תדליקו לנרות יו"ט ואח"כ יברך עליו בהבדלה ויעלה גם לאבוקה,

מקורות וביאורים

⁶⁴ במאמר מרדכי (סי' רחצ סק"ב) כתב שאין מדליקין שום נר להבדלה כיון דיש ריבוי נרות יו"ט, וכן בשו"ת ריב"א מתלמיד החת"ס (אבהע"ז חו"מ סי' קז) כתב "מברכין על נר שעל השולחן ואין מדליקין נר כמו בכל מוצ"ש בחול משום נר של בטלה וכ"פ הגר"צ אבא שאול (שו"ת אורלי"צ ח"ג פ"ח סי"ו), והגר"ש דבילצקי (סי' ער"פ שחל בשבת פכ"ב אות ל), וכן מובא מהנהגת הגר"ז המובאת בהוספות שבסוף ש"ע הרב (ח"ג- ח"ד עמ' נז), וכן החמירו בזה הגרש"ז אויערבאך (הליכו"ש פס"ח עמ' רמג), והגר"ש וואזנר (באר המועדים סי' יז), וגם הג"ר אפרים גרינבלאט (שו"ת רב"א ח"ד סי' קכד אות יד) והגר"צ פלמן (שלמי תודה יו"ט סי' כ' אות א') כתבו שכן המנהג להחמיר.

⁶⁵ כ"ד הגר"ן קרליץ (חוט שני יו"ט פ"ג סק"ג אות ד'), הג"ר מנשה קליין (גאב"ד אונגוואר) כמובא בס' בנתיבות ההלכה (חלק לח עמ' 267), הג"ר אפרים גרינבלאט (שו"ת רבבות אפרים ח"ד סי' קכד), והגרמ"מ קארפ (הל' חג בחג השבועות פ"ח הע' 44) שמותר כיוון שמדליקו לשם מצווה, ואינו גרוע מנר של מילה שמותר להדליקו ביו"ט כמב' במ"ב (סי' תקיד סק"ל) וברכת בומה"א ג"כ מצוה היא, והגרמ"מ קארפ הוסיף, שאם בתש"ו כת"ס (סי' סה) התיר להדליק נר יארציט דחשיב של מצוה, כש"כ באבוקה שנהנה לאורו בודאי הוי מצוה. והגר"מ קליין והגרמ"מ קארפ הוסיפו עוד טעם להתיר, דזה שמסתכל על הציפורניים חשוב כנהנה מזה, אמנם טעם זה צ"ע לפי המנהג שנהגו לא להסתכל על הציפורניים ביקנה"ז כמובא לעיל הע' 52. ובשש"כ (פס"ב הע' לא) כתב בשם הגרש"ז אויערבאך שהסתפק אם מותר להדליק ביו"ט רק בשביל הידור מצוה של אבוקה, שהרי למעשה זה רק כדי לברך על אבוקה שמאירה יותר, אבל לא כדי ליהנות מהאור. ובזה טעות נפל במ"ב של דרשו שכתבו בשני מקומות (בסי' רחצ מס' 7, ובסי' תקיד מס' 28) בפשיטות בשם הגרש"ז (וציינו לשש"כ הנ"ל) שמותר, שהרי המעיין בשש"כ יראה שהגרש"ז"א רק הסתפק בזה. ושוב מצאתי בתיקונים ומילואים (בשש"כ שם) שכ' שמסתבר שמותר. ועי' הליכו"ש (פסח סוף עמ' רמג) שהגרש"ז"א נהג להחמיר ולא להדליק. וגם הגר"מ גרוס אמר לי שאם כי ידוע שהגרש"ז"א הסתפק בזה מ"מ המנהג להדליק.

⁶⁶ כ"כ בשו"ת צ"ץ אליעזר (ח"י"ד סי' מב) ועוד טעם כתב ע"פ הרבינו יונה (ברכות נג ע"א) שנה העשוי גם להאיר וגם לכבוד אין מברכין עליו בומה"א, ובנרות יו"ט איכא ביה הני תרתי עיי"ש.

⁶⁷ הגר"צ פלמן (שלמי תודה יו"ט סי' כ' אות א') כתב בשם הגר"ן קרליץ דמ"מ יש בנרות הרגש כאילו הם לאורה ושפיר דמי, והג"ר נתן גשטטנר כתב (שו"ת להורות נתן ח"י"ד סי' לב) שכיון שנהגו כל ישראל לברך עליהם ברכת הנר הרי זה כהודלק בכוונה לצורך כך, וכנר המדליק לצורך הבדלה ששפיר מברך עליו בומה"א, והגר"מ שטרנבוך (תשוה"נ ח"ב סי' קסה) כתב באופן אחר, דכיון שצריך לסעודה נר המאיר יפה ודולק יפה הו"ל גם בזמננו נר להעיר.

⁶⁸ הגר"ש אלישיב (יו"ט שני כהלכתו פ"א הע' סח).

^{68*} כמב' בשו"ע ובמ"ב (סוסי"י רחצ).

⁶⁹ כ"כ הגרמ"מ קארפ (הל' חג בחג השבועות פ"ח סי"כ), וכן מובא בלוח הלכות ומנהגים (תשע"ו- עמ' 314 הע' 32).

^{69*} הגר"ש דבילצקי במילואים לספר ער"פ שחל בשבת (פכ"ב). וכתב בלוח ההלכות והמנהגים (תשע"ו עמ' 315 הע' 34) שאף שיש להעיר דלכאוי' מרבה בהבערות כיון דבכל ער"ש ויו"ט האשה מדליקה עם פתילה אחת, וגם ביו"ט נאסרו ב' הבערות כשאפשר בהבערה אחת בלא טורח כמובא בשו"ת מנחת יצחק (ח"ה סי' טז אות ב) ע"פ החק יעקב (סי' תסא סק"ד), מ"מ כבר כתב הגרמ"מ קארפ (הל' חג בחג ה' יו"ט פ"ב הע' 43) להתיר כיון שעיי"ז יש להבה יותר גדולה נמצא שמרבה בכבוד יו"ט.

ודבר זה אפשרי בכל סוגי הנריות ויל"ד בזה⁷⁰. אמנם על נר יארציט או נשמה אין לברך כיוון שצריך לברך על נר שהודלק להאיר ולא שהודלק לכבוד⁷¹.

טעה בהבדלה בקידוש - יקנה"ז

יד. כשמבדיל על הכוס - יקנה"ז וטעה והקדים את ברכת הקידוש לברכת היין י"א⁷² שאין צריך לחזור, וי"א⁷³ שצריך לחזור, כיון שעשה כדעת בית שמאי ושלא כדעת ב"ה ולא יצא. ובברכה מסיים "ברוך וכו' המבדיל בין קודש לקודש", ואם שכח ואמר המבדיל בין קודש לחול יתקן עצמו תוכ"ד [ובשיעור תוכ"ד עי' ⁷⁴] ויאמר "המבדיל בין

מקורות וביאורים

⁷⁰ כ"כ בלוח ההלכות והמנהגים (תשע"ו עמ' 315) ועי"ש בהע' 35 מש"כ שיש לדון בזה.

⁷¹ כמבוי במ"ב (סי' רחצ סק"ל) ועי' בפס"ת (הל' שבת מהדורא חדשה- תשע"א סי' רחצ אות ח').

⁷² תוספת שבת (סי' רחצ ס"ב).

⁷³ שו"ע הרב (סי' תעג ס"א).

⁷⁴ מצינו חמשה מקומות במ"ב שיש סתירה לכאן ולכאן דבסי' רו סק"ב ובשעה"צ שם סק"י וכן בסי' תפז סק"ד ובשעה"צ שם סק"ג ובסי' תקפד סק"ז כתב ששיעורו בשלוש תיבות, "שלוש עליך רבי", ואילו בסי' רסז סק"ט כתב ששיעורו הוא ד' תיבות, "שלוש עליך רבי ומורי", ובסי' קכד סק"ל הביא ב' השיטות ולא הכריע. והורה הגר"ח קנייבסקי (שער העין תשובה לג) שהעיקר הוא ששיעורו הוא ג' תיבות אחרי שכן סתם המ"ב בשני מקומות וכן דעת רוב האחרונים. ומש"כ המ"ב בסי' רסז סק"ט ששיעורו ד' תיבות תירץ בשיח הלכה (ח"ב סי' קיח אות ג'). ששם גם אם לא יתקן הרי יצא יד"ח, ואינו מפסיד שום דבר גם אם יתקן תוך שיעור אמירת ד' תיבות וירויח שתיקן לפי הדעות שהשיעור הוא ד' תיבות. ולמעשה מצאתי שזה מח' ראשונים דבגמ' בב"ק (עג:) הגירסא היא "שלוש עליך רבי ומורי", ואילו בירושלמי (ברכות פ"ב ה"א, ומועד קטן פ"ג ה"ז, ונזיר פ"ד ה"א, ושבו"ע פ"ב ה"ג) הגירסא היא "שלוש עליך רבי", וכתב הרא"ש (בב"ק סי' ז', ושבו"ע פ"ד סי' טז, ונזיר כ: ד"ה והוא) שהגירסא בב"ק "שלוש עליך רבי" וכתב שם בפלפולא חרריפתא (אות ז') שכן עיקר, והיינו שכך הרא"ש פוסק, (וכ"כ רעק"א בגיליון הש"ע יו"ד פ"י רמב סט"ז שלשי' הרא"ש הגירסא בב"ק היא בלי מורי), וכן הוא ברי"ף (פ"ד דשבו"ע), וכן איתא ברש"י (שבו"ע לב. ד"ה תלמיד, ובנזיר כ: ד"ה יתיב) וברשב"ם (בב"ב קכט: ד"ה והלכתא), ובתוס' (בב"ב קכט: ד"ה והלכתא, ונזיר כ: ד"ה יתיב ופסקו תוס', בב"ב שם, ובתמורה כה:), וכן הוא בריטב"א (נדרים פז, ובב"ב קכט: ד"ה וכל) ובמאירי (בבית הבחירה פ"ד דנזיר) ובסמ"ג (מצות לא תעשה סי' ט"ז וסי' רמא) וברוקח (סי' ריג) ובאגודה (שבו"ע סי' כ', ונזיר סי' ז') ובערוך (ערך ת"ק ב') ובר"י בן חכמון (בב"ב קכט:), וכן הוא בתשובת ר' יהודאי גאון המובא בכל בו בשו"ת שלו (דף קט.), וכן פסק הרמב"ם בחיבורו (הל' שבו"ע פ"ד הי"ז) ובפירוש המשנה (פ"ד דשבו"ע ופ"ד דנזיר) ובה הקשה העמודי אש (סי' ב' אות ט') על הבית יוסף שכתב (ח"מ סי' ל"ח) וז"ל: "כתב הרמב"ם פ"כ מהל' עדות דתוכ"ד הוא כדי שאילת שלום תלמיד לרב שהיא "שלוש עליך רבי ומורי" עכ"ל. וזה אינו דלא מיבעיא שבפ"כ מהל' עדות בכלל לא כתב השיעור של תוכ"ד אלא כאמור מפורש להדיא ברמב"ם בפירוש המשנה ובחיבורו שהוא ג' תיבות. אמנם ברמב"ם בהל' ת"ת (פ"ה ה"ה) וז"ל: "ולא יתן שלום לרבו או יחזיר לו שלום כדרך שנותנין הרועים ומחזירין זה לזה, אלא שוחה לפניו ואומר לו ביראה וכבוד שלום עליך רבי, ואם נותן לו רבו שלום יחזיר לו שלום עליך רבי ומורי" עכ"ל. ואולי בגלל שכתב הרמב"ם שכשמוחזיר לו שלום הוא בד' תיבות לכן כתב הב"י בשם הרמב"ם שהוא ד' תיבות ומה שציין לפ"כ מהל' עדות הוא כדברי הרעק"א (שם על הרמב"ם וביו"ד סי' רמ"ב סק"ב) שכתב שהרמב"ם בהל' עדות לא כתב כמה השיעור משום שסמך את עצמו על מה שכתב בהל' ת"ת לענין כמה הוי כדי דיבור. ולכן גם הב"י פסק בש"ע (יו"ד סי' רמב) ששיעורו הוא ג' תיבות וצ"ע. והנימוק"י סותר עצמו ממקום למקום דבנדרים (פז) ד"ה והלכתא) כתב ששיעורו הוא ד' תיבות ואילו במועד קטן (פרק אלו מגלחין) ובב"ב (קכט:) כתב ששיעורו הוא ד' תיבות, וכבר הקשה עליו בעמודי אש (סי' ב' אות ט') והוסיף להקשות גם על התניא רבתי שגם סותר עצמו מסי' ל' שכתב ששיעורו הוא ד' תיבות לסי' סד שכתב ששיעורו הוא ג' תיבות, ולכן כתב לתמוה על כל האחרונים שכתבו ששיעורו הוא ד' תיבות דמבואר להדיא בכל הראשונים ששיעורו הוא ג' תיבות, ואף הנימוק"י שכתב בנדרים ששיעורו הוא ד' תיבות מ"מ במועד קטן ובב"ב כתב שהוא ג' תיבות. אמנם מצאתי בר"ח (שבו"ע יז) ד"ה ירושלמי) שכתב להדיא ששיעור תוכ"ד הוא "שלוש עליך רבי ומורי", וגם הרעק"א (או"ח סי' סס"א) בשם התבואת שור (יו"ד סי' יטסק"י) וכן הפמ"ג (מש"ז סי' סוס ג"ג) הוכיחו מרבינו יונה ששיעורו הוא ד' תיבות מהא דכתב (ריש פ"ב דברכות) שאמירת ברוך ה' המבורך הוא פחות מכדי דיבור, ומבואר שכדי דיבור הוא ד' תיבות אך כבר דחה דבריהם בעמודי אש משום שביד שאול (סי' רמ"ב סק"א) כתב דהפלוגתא אי הוי ג' תיבות או ד' תליא בזה, אם התלמיד מותר לשאול בשלוש רבו או דוקא לחזור יעו"ש, וא"כ אין ראייה מר"י דהוא אזיל לשיטתו דס"ל דהתלמיד אסור לשאול בשלוש רבו, ואינו מותר רק לחזור בשלוש רבו, וא"כ הוי ד' תיבות, משא"כ לדין דקיי"ל דהתלמיד מותר לשאול בשלוש רבו, א"כ הוי כדי דיבור ג' תיבות. ולמעשה כן כתוב ברבינו יונה בדף יח: (בברכות) שמבאר את דברי הגמ' שאמרו כדי שאילת תלמיד לרב וז"ל: דהיינו כדי חזרת תלמיד לרב, ששיעורו הוא ד' מילים כמש"כ הרמב"ם בפ"ה דת"ת ה"ה עכ"ל. ומבואר כדברי העמודי אש. ועל דרך זה דחה גם העמודי אש את דברי הקהלת יעקב בתוס' דרבנן (אות ה' סי' שיד) וכן בשו"ת בית יעקב

קודש לקודש", ואם נזכר לאחר כדי דיבור, אם כי יש מי⁷⁵ מפוסקי זמננו שמסתפק שיתכן שיצא שהרי עכ"פ אמר לשון הבדלה, מ"מ כיון שלא הכריע בדבר וכמה מפוסקי זמננו⁷⁶ ס"ל שלא יצא וצריך לחזור ולברך ברכת הבדלה כיון ששינה ממטבע שטבעו חכמים, לכן אם כי כדי לצאת מספק ראוי שישמע הבדלה מאחר ויכוין לצאת מ"מ אם לא מצא מי שיוציאנו יבדיל שוב. ולענין ברכת 'בורא פרי הגפן' יש המסתפקים⁷⁷ אם צריך לחזור ולברך, ולמעשה הורו הפוסקים⁷⁸ שכל זמן דלא הסיח דעתו מהברכה ולא הפסיק בדיבור, שאינו מענין קידוש והבדלה לא יחזור ויברך על הגפן ויש⁷⁹ שתלו זאת במח' המג"א ורעק"א בסוס"י רע"א עיי"ש.

מקורות וביאורים

(סי' מז) שהוכיחו מר"ת שהוא ד' תיבות יעוי"ש. ולמעשה פס"ק השי"ע (יו"ד סי' רמ"ב סט"ז) ששיעורו הוא ג' תיבות, וכן פסקו רוב האחרונים ה"ה: שו"ת הרדב"ז (ח"ב בלשנות הרמב"ם סי' קס"ג), ושו"ת מהר"ם מינץ (סי' פ"ה), ושו"ת מהר"ש שבשארית יוסף (סי' כ"ח), ופרישה ושי"ך (יו"ד סי' ר"ס ק"ו), וכ"כ השי"ך בסי' רנ"ה סק"ה בדעת התוס' בב"ק, עג: ד"ה ולית הלכתא), וסמ"ע (סי' פ' סק"ח, וסי' קצ"ה סק"יט) ואורים ותומים (סי' קצ"ה סק"י), ונתיה"מ (סי' קצה בחידושים סק"יט), ומג"א (סי' רו סק"ד), וחי"א (כלל נט ס"ז), ועטרת צבי (סי' קצה סק"י), והג' חדשות לסמ"ג למהר"י צציטלש (סי' פ"ו), ומנחת ביכורים (בתוספתא נדרים פ"ה), ומחצה"ש, וא"ר בשם הלחם חמודות, ושי"ע הרב, וכן פסק בעמודי אש (סי' ב' אות ט'). אך כאמור התבואת שור והפמ"ג הוכיחו מר"י ששיעורו הוא ד' תיבות וכן הם פסקו, וכן פסקו ה"ט"ז (או"ח סי' רו סק"ג) והלבוש (שם) ואור חדש (דיני ברכת הנהנין שער ו') והגהות רע"א (לח"מ סי' כ"ט ס"א) והליכות עולם (חולין נתיב הוראה פאר הלכה סק"ד דף יא.), וכ"כ בשו"ת הרשב"ש (סי' תק"ה) בדעת הטור אך כבר העיר העמודי אש שבטור לא נמצא כן, וכ"כ העטרת רא"ש בדעת המג"א, אך כאמור במג"א מבואר שהוא ג' תיבות, וכבר הקשה עליו כן בעמודי אש, ופסק ששיעורו הוא ג' תיבות. ולמעשה זה שכתבנו שהמשנ"ב ברוב המקומות כתב ששיעורו הוא ג' תיבות ולכן בשעה"צ סי' ר"ו סק"י כתב שכ"כ רוב האחרונים ודלא כה"ט"ז שכתב ד' תיבות, וכן בשעה"צ בסי' תפ"ז סק"ג כתב שכ"כ רוב האחרונים בסי' רו ולפלא על הפמ"ג שכתב ד' תיבות. ולכן נראה לי שמה שכתב המ"ב בסי' רסז סק"ט ששיעורו הוא ד' תיבות מלבד מה שתיירץ בזה השיח הלכה כמש"כ לעיל גם נראה לי שהדין שכתב שם הוא מהפמ"ג כמו שציין המ"ב בסוף דבריו והרי הפמ"ג סובר ששיעורו הוא ד' תיבות, אך יל"ע מדברי השעה"צ בסי' תפ"ז סק"ג שכתב "ולפלא על הפמ"ג שכתב ד' תיבות" וצ"ע. ועי' בספר עמודי אש (סי' ב' אות ט') שהאריך בזה להוכיח ששיעורו הוא ג' תיבות ודחה כל האחרונים שסוברים שהוא ד' תיבות. ובשד"ח (כללים מע' ת' אות ח') פאת השדה (מע' ה' סי' ג'), וכן בדברי יחזקאל (סי' ז' אות כ') הסתפקו האם משערים כדיבור של אדם בינוני או כל אחד ואחד לפי דיבורו, ובשו"ת מבשר טוב (סי' כ"א) הוכיח מהירושלמי שדין תוכ"ד משערים לפי כל אדם לעצמו מלבד אילם שמשערים לפי אדם בינוני, ועי' דברי יחזקאל בהרחבה (סי' כז אות טז, וסי' יז אות ב'). ועכ"פ כתב בפסקי תשובות (סי' רו אות ט') שהשיעור הוא בין שניים לשלוש שניות ובסי' שער העין (פ"ד סוף הע' יד) כתב שאפי' לאומרו לאט הוא לא יותר משניה וחצי ונשאר בצ"ע.

⁷⁵ הג"ר אפרים גרינבלאט (שו"ת רבב"א ח"ו סי' ת"ל), והגר"פ פיינהנדלר בשו"ת אבני ישפה (ח"ב סי' מט) וכן באשרי האיש (פ"ד אות ה' הע' קס"א) בסי' דרור יקרא (עמ' של"ט) ובמבקשי תורה (ספר זכרון להגרשז"א, עמ' תשל"ח) ובשערי הוראה (קובץ ח' עמ' ק"ח), ובאבני כתבו בשם הגר"ש אלישיב שהסתפק אם זה נקרא הבדלה כיון שהזכיר 'המבדיל' בחתימתו, והוא ענין החתימה שאנו דנים בה שהוא בא להבדיל, וזה מה שעשה, ומצד מה שקיי"ל שסגי בפתיחה נכונה זה רק אם לא חתם כלל, אבל היכא שחתם שלא כדין, גרע, וצריך לחזור, אלא דכאן מהני חתימה כזאת משום הזכרת הבדלה, ויצא ידי חובה. ולא הכריע בדבר. ולכן טעות נפלה בלוח ההלכות והמנהגים (תשע"ו עמ' 312 הע' 16) שכתבו בפשיטות בשם הגר"ש המובא באבני ישפה שיצא יד"ח דכאמור לעיל הגר"ש"א רק הסתפק בדבר אך למעשה לא הכריע.

⁷⁶ כ"ה הסטיפלר (אורחות רבנו ח"ב עמ' קיא), הגר"ש אויערבאך (שש"כ פס"ב הע' מז), הגר"ש וואזנר (שו"ת שבה"ל ח"ה סי' קיח), והגר"ב"צ פלמן (שלמי תודה שבועות סי' טו).

⁷⁷ באורחות רבינו (שם) לא נתבאר אם צריך לחזור ולברך הגפן, אך הגר"ב"צ פלמן (שלמי תודה שם) צידד לומר שכן יחזור ופלפל במח' המג"א ורעק"א בסוס"י רע"א ומסיים בצ"ע.

⁷⁸ כ"כ בשש"כ (שם) בשם הגר"ש אויערבאך, והגר"ש וואזנר (שו"ת שבה"ל שם) כתב שבזה לכ"ע (והיינו אף לרעק"א) אינו צריך לחזור ולברך בפ"ג.

⁷⁹ עי' בלקט הלי' יו"ט וחווה"מ להגר"א דינר (פ"ז הע' יג) וציין למ"ב (סי' רע"א סקע"ח) ולשעה"צ (שם סקפ"ד) שפסק כהמג"א שאין צריך לחזור ולברך עיי"ש.

פרק ג' - דיני ואופן הכנת הנרות בשבת ליו"ט

הוצאת דסקיות של נרונים

א. להוציא דסקיות של נרונים מכוסית זכוכית כדי לתת בה נר חדש, הורו פוסקי זמננו¹ שמותר, משום שאין לה חשיבות, ונחשב כטלטול לצורך אוכל נפש. ויש מי שמחמיר בזה^{1*}.

להוציא שעה מהזכוכית

ב. להוציא שעה שנשארה בפמוט הורו פוסקי זמננו² שמותר, משום שאין הוצאתה נחשבת כטלטול מוקצה, וכיון שאין לשעה מועטת זו חשיבות, ונחשבת היא כלכלוך שבסיר, שמותר להסירו כד לנקותו משום שהוא בטל וטפל לסיר, ויש³ מחמירים בזה.

להוציא פתילה ישנה מהנר

ג. להוציא פתילה ישנה מהנר כדי להכניס בו פתילה חדשה מותר⁴. ויש מסתפקים בזה⁵, ויש שמחמיר בזה^{5*}.

להדביק הנרות בפמוטים

ד. המדליק בנרות שעה אסור לחמם הנר מתחתיו כדי להדביקו לפמוט משום חשש שמא יבוא למרח⁶. וגם אסור לתחוב הנר בכוח לתוך הפמוט כדי להתאימו לגודל הפמוט⁷. אמנם יש המתירים⁸ לתחוב הנר לתוך נקב הפמוט, אף שעיי"ז משתפסף הנר ומתאים עצמו לגודל בית קיבולו, מ"מ כיון שהוא ממחק כלאח"י ודרך שינוי ולצורך מצוה לכן יש להתירו ביו"ט.

מקורות וביאורים

¹ הגרש"ז אויערבאך, והגר"ש אלישיב (אורחות שבת ח"ב פ"ט הע' רפז), והגר"נ קרליץ (חוט שני יו"ט ס"א סק"ב), וכ"כ בפס"ת (סי' תקא הע' 5) ע"פ הרעק"א עיי"ש.

^{1*} הג"ר דוד בהר"ן (אורח דוד הע' 279 סעי' רכב, הובא גם בס' מאורי אש השלם פ"א ענף ו' אות ה) אוסר להוציא את הפתילות הישנות מאתמול משום מוקצה.

² חיי"א (כלל צב ס"ב), וכן אמר מרן הגר"ש אויערבאך שליט"א בשם אביו מרן הגרש"ז זצ"ל (אורחות שבת שם וכ"ה בשש"כ פ"ג סמ"ג). וכ"ד הגר"ש אלישיב (אורחות שבת שם ובהל' חג שבועות ס"ח הע' 30), והג"ר משה שטרן (שו"ת באר משה ח"ח סי' קל וע"י בס"י קעט שם).

³ באורחות רבינו (ח"ב עמ' קה) כתב בשם הסטייפלר שאמר דלפי מה שנתבאר בס"י שמ (ס"ג ביה"ל ד"ה שעל הקלף) לכאוי יש לאסור להציא החלב מהשפורפרת בסכין וכד' משום ממחק, ואפשר נמי משום תיקון מנא כמבואר שם בשם הרעק"א ומסיים בצ"ע.

⁴ כ"כ הרעק"א (סי' תקא בהערות לט"ז סק"ז ד"ה בהא) וטעמו כיון שטלטול מוקצה לצורך אוכל נפש מותר כמב' בש"ע סי' תקט ס"ז ע' הערה הבאה.

⁵ הגרש"ז גרוסמן כתב (ס' ה' המועדים פ"ז הע' 10) דבזמננו שיש מאור החשמל ואין הנרות עשויים לצורך אוכל נפש אלא לכבוד יו"ט בנרות ביהכ"ס לכאורה יש מקום לאסור. וגם הגרש"ז אויערבאך (שש"כ פ"ג הע' פז) הסתפק בדבר אך כתב שיתכן שמותר להוציא את הפתילה, כיון שיתכן מצב שיהיה צורך אוכל נפש באור הנרות באם יכבה אור החשמל. וכעיי"ז גם דעת הגר"נ קרליץ (חוט שני שם) שאף שבזמננו אין אור הנרות נצרך עבור הסעודה כיון שדולק אור חשמל נחשבת הדלקתם כצורך אוכל נפש, כיון שיש בהדלקתם כבוד יו"ט מחמת ריבוי אורם. וכעיי"ז כתב הפס"ת (סי' תקטו הע' ב') לדחות דברי ס' המועדים.

^{5*} כן הוא דעת הגר"ד בהר"ן (המובא לעיל בהע' 1*).

⁶ מג"א (סי' תקיד סק"ו) ומ"ב (שם סק"ח). ובערוה"ש (שם) כתב דגם השפשוף ע"מ להדביקו הוא ממרח דאוריתא. אך ע"י בנשמת אדם (כלל צב סק"א) שנתקשה מהיכי תיתי לחשוש שמא יבוא למרח.

⁷ הגרמ"מ קארפ (הלכ' חג בחג השבועות פ"ח הע' 29) כתב שכן משמע מהמג"א, ובשש"כ (פ"ג סמ"ח) כתב לאסור זאת משום מחתך ועיי"ש הע' קכ. והעתיקו באורחות שבת (פ"א סל"ט), אך לתוחבו בכח כתב בשש"כ (שם הע' קנא) בשם הגרש"ז שיתכן להתיר כיון שזהו דרך תשמישו והוא רק כלאח"י אפשר דיש להקל.

⁸ כ"ד הגר"נ קרליץ (בנתיבות ההלכה חלק לח עמ' 276), וכ"כ הג"ר משה שטרן בשו"ת באר משה (ח"ח סי' קסח).

הכנסת הפתילה לפקק הצף

ה. להכניס ביו"ט פתילה לבית קיבול מחורר כדי ליצור פתיל צף [והיינו להכניס את הפתילה לפקק] הורו הפוסקים⁹ שמותר. ויש מי שאוסר¹⁰ משום איסור תיקון כלי, ולכן לכתחילה יכניסם מבעו"י משום שמצוי גם שיש חורים בפקק שאינם נקובים כל צורכם ובהכנסת הפתילה לפקק גומר תיקון החורים והוי מתקן מנא¹¹.

הפרדת הפתיל הצף

ו. חתיכות שעם של פתיל צף המחוברות יחד אסור להפרידם משום מכה בפטיש, ועשיית כלי לא הותר אפי' לצורך אוכל נפש¹².

לחתוך הפתילה

ז. אין חותכין הפתילה לשניים, דהוא בכלל תיקון מנא¹³, וה"ה אם הייתה ארוכה ביותר ואין נאה לו וחותך ממנה כדי לקצרה ג"כ אסור¹⁴, ויש מי שכתב¹⁵ שלא אסרו לקצר את הפתילה אלא אם א"א להדליק בה כשהיא ארוכה ביותר, אבל אם אפשר להדליק בה גם בלי לקצרה ומקצרה רק כדי שתהא נאה יותר אין זה בכלל תיקון מנא ומותר לעשות כן, ורק אם כשחותך בכוונתו לעשותו שתי פתילות, אף שיכול להשתמש בה בלי לחותכה, אסור.

מקורות וביאורים

⁹ כ"כ בשו"ת עמק תשובה (ח"ו סי' לג), וכ"פ הגרש"ז אויערבאך (שש"כ פל"ג הע' מט), הגר"ש אלישיב (הלי' חג בחג השבועות פ"ח הע' 31) הגאון רבי עזריאל אויערבאך (בנתיבות הלכה חלק לח עמ' 291), והגר"נ קרליץ (חוט שני יו"ט פ"א סק"ב), וכ"כ הגר"ש ואזנר (שו"ת שבה"ל ח"ט סי' קכח אות טו', וקובץ מבית לוי ח"ב עמ' יא) שנראה שמותר, ואין בכך משום איסור מכה בפטיש, מפני שלא נעשתה בכך ככלי חדש וכפתילה שונה, ורק נעשתה פעולה כדי להציף את הפתילה ע"ג השמן, והינו שהוא רק כדבר חיצוני ואינו אלא להחזיק הפתילה. ובפס"ת (סי' תקיד הע' 84, ובהלי' שבת סי' שיז אות ה') כתב בשם שו"ת מנחת יצחק (ח"ח סי' כז) ושו"ת ציץ אליעזר (חט"ו פי' יז, וחט"ז סי' ז' וסי' טו) ג"כ להתיר כיון שמדינא ליכא איסור בנין בכלי העשוי לשימוש חד פעמי, כיון שהחיבור הוי לפי שעה, ואף כי אחר השימוש זורקו כשהוא מחובר, זה מחמת עצלות וחוסר ענין כיון שבלאה זורקו, א"כ ה"ה בנידון דפתיל צף שהוא כלי העשוי לשימוש לפי שעה והחיבור הוא לפי שעה, ואף שאסור לעשות פתילות מצמר גפן וכד' משום איסור תיקון מנא וכן אסור לחתוך פתילה לשניים, זהו משום שבעצם עשיית הפתילה וחיתוך הנייר יש בו משום תיקון מנא, משא"כ בפתיל צף איסור תיקון מנא ע"י עשיית החיבור בין הפתילה לפקק, וכאן שחיבור זה אינו אלא לפי שעה, אינו בגדר חיבור ואין בו איסור. וע"ע בענין חיבור כלים לשימוש חד פעמי בשבת באריכות גדולה בשו"ת מנחת שלמה (ח"ב סי' יג) ובשש"כ (פל"ג הע' מט) בשם הגרש"ז אויערבאך ובשו"ת מהרי"ל דיסקין (קונט"א סי' ה' אית לה), ובשו"ת ישועות משה (ח"ג סי' לג) ובשו"ת עטרת משה (ח"א סי' פא), ומש"כ בזה הגר"צ אבא שאול (שו"ת אורל"צ ח"ב פל"ו אות יט) והג"ר אברהם יפה שלזינגר (גאב"ד זינבה) בשו"ת באר שרים (ח"ד סי' מב). וע"י בסי' יו"ט כהלכתו (פ"ב הע' 60).

¹⁰ הגרש"ז גרוסמן כתב (סי' הלכות המועדים פ"ג סי"ח) לאסור משום דשאני מפתילה מוחזקת ע"י חוטי ברזל שאין מבטל הפתילה שם, שהרי עשוי להוציא הפתילה ולהכניס אחרת, וגם כדי לנקות את הפתילה ולהניחה שם לשימוש חוזר, משא"כ בפתיל צף שמבטלה שם וכך נשארת, ולכן יש בו משום איסור בונה. ובסי' יו"ט כהלכתו (פ"ב הע' 127) כתב שכן היה דעתו של הגרמ"א פריינד והמחזה אליהו (הג"ר פסח אליהו פאלק) שחשיב תיקון כלי ואסור בשבת.

¹¹ כן מסיים הגרמ"מ קארפ (הלי' חג בחג שבועות פ"ח הע' 31) אחרי שהביא הפוסקים להתיר, וכ"כ גם בקובץ שערי הוראה (חלק ח' עמ' קח) ובאשרי האיש (ח"ג פ"א הו"ד בסי' יו"ט כהלכתו פכ"ו הע' 34) בשם הגר"ש אלישיב שאסור לגמור נקיבתם משום מכה בפטיש.

¹² כ"כ בספר יו"ט כהלכתו (פכ"ו הע' 33) והוסיף שיש בזה גם משום מלאכת מחתך שלא הותר במתוך.

¹³ ש"ע (סי' תקיד ס"ח).

¹⁴ מ"ב (שם סק"ט).

¹⁵ כ"כ הג"ר משה שטרן בשו"ת באר משה (ח"ב סי' צט) וטעמו, דבש"ע הרב שממש הוציא המ"ב דין זה לא הזכיר "ואין נאה לו", אלא כתב כך- פתילה שהיא ארוכה ורוצה לקצרה אסור לקצרה ביו"ט בין בסכין בין באור ואפי' רוצה לפרק מקצתה בידו אסור מפני שהוא כמתקן, ותיבות "ואין נאה לו" הוסיף המ"ב מדיליה כביאור על דבריו.

לחתוך הנר להתאימו לפמוט

ח. אסור לחתוך ולקצר קצהו התחתון של נר כדי להתאימו לגודל בית קיבול של הפמוט¹⁶. ויש שמתיר¹⁷ אם יעשה זאת ע"י שינוי כגון בציפורני ידיו או בכף וכד', אבל לא ע"י סכין שכן הרגילות לחותכו תמיד.

שימוש בבית קיבול לנר המבריגים אותו לפמוט

ט. כלי העשוי להחזיק הנר ע"י שמכניסים הנר לשפופרת בעלת קפיץ ומבריגים מלמטה על הפמוט, אם כי יש¹⁸ הדן להקל בזה כיון שעשוי לפתוח ולסגור תמיד, מ"מ הורו הפוסקים¹⁹ שאסור להבריגו ביו"ט משום תיקון כלי. ויש שכתב²⁰ שע"י נכרי, או אם יבריגנו ברפיון ולא בחוזקה שמותר לכ"ע.

להשתמש בפתילות שנכבו בשבת

י. פתילה שנדלקה בשבת ונכבית (כשלא הבהבן מע"ש) נחלקו הפוסקים²¹ אם מותר להדליק ביו"ט, ולכן²² לכתחילה טוב ונכון לצאת ידי הכל ולהכין מבע"י פתילות חדשות שיהיו על יו"ט, ואם לא הכין יראה עכ"פ להדליק הפתילות מצד שני. וי"א²³ שבפתילות שלנו אין חילוק בין לא נדלקו- לנדלקו, ולכן אצלינו פשיטא שמוותר. וי"א²⁴ שהמנהג בפתילות שלנו שגם צריכין הבהב כדי שיתפס האש היטב בהם, אבל בנרות סטארין שלנו או בפתילות צפות, אין חילוק בין הבהב ללא הבהב. ומותר²⁵ להוציא את הפתילה הישנה כדי להכניס את הפתילה החדשה ואינה מוקצה.

מקום הדלקת הנרות בליל יו"ט

יא. חל שבועות במוצ"ש מדליקין אחר צה"כ, ויכולים להדליק בברכה אף במקום שיש חשמל²⁶, (ויכוונו בברכתם גם על אור החשמל²⁷), וע"י העי^{27*}. אמנם יש מדקדקות להדליק גם נרות במקום חושך שמשתמשים שם ולברך אף עליהם²⁸.

מקורות וביאורים

¹⁶ כ"כ בשמירת שבת כהלכתה (פ"ג סמ"ב) ע"פ המ"ב (סי' שכב סק"יח) ד"ש בזה איסור מחתך.

¹⁷ הג"ר משה שטרן (שו"ת באר משה ח"ח סי' קסח).

¹⁸ ע"י בנטעי גבריאל (פכ"ח ס"ז) הסברות שכתב להתיירא.

¹⁹ הגר"ש וואזנר (קובץ מבית לוי ח"ב עמ' יא), וכ"כ בשו"ת בית אבי (ח"א סי' לו).

²⁰ פס"ת (סי' תקיד אות טו).

²¹ ברמ"א (סוסי' תקא וסי' תקיד ס"ג) פסק כדעת המקילין (שהם האור זרוע בשם רבינו ישעיה, והשלטי גיבורים והמאירי והשיטמ"ק בשם רבינו שמשון, וכ"פ הפרי"ח והא"ר שהעיקר כהרמ"א כמובא בשעה"צ סי' תקא סקמ"ב) ואמנם הבית יוסף והרא"ש והר"י אורסרם (כמובא בשעה"צ שם). ובביאור מחלוקתם ע"י במ"ב שם (סי' תקא סקל"ד).

²² כן מסיים המ"ב (שם סקל"ד) והוסיף בשעה"צ (שם סקמ"ג) שגם הא"ר והפרי"ח שמתירים כתבו שהמחמיר תע"ב.

²³ כ"כ הערוה"ש (סוסי' תקא).

²⁴ כ"כ הגרמ"מ קארפ (הלי' חג בחג שבועות פ"ח הע' 32).

²⁵ כ"כ הטי"ז (סי' תקא סק"ז הו"ד גם בש"ע הרב שם ס"יח) וכ' שלא אמרי' שהפתילה הישנה מוקצה היא, שלענין זה סמכין על הש"ע ושאר הפוסקים שמתירים להדליק בפתילה הישנה, ואינה מוקצה. וברעק"א (בהגהות על הטי"ז שם) התיר משום שהדלקה לצורך אורה נחשבת כצורך אוכל נפש ומותר לטלטל לצורך אוכל נפש. ואף שיש מסתפקים בזמננו שאין מדליקים אלא לריבוי אור מ"מ ע"י בהערה הבאה שכתבנו סברת הפוסקים שגם כבוד יו"ט נחשב צורך אכילה.

²⁶ כן הורה הגר"נ קרליץ (חוט שני יו"ט פ"א סק"א וע"י שבת ח"ד פ"ג סק"ח אות ט') שאף בזמננו שדולק בבית אור חשמל, מ"מ כיון שיש ריבוי אור ע"י הנרות והשפעתם ניכרת [והיינו כשעומדים הנרות על השולחן או בסמוך לו וגורמים תוספת אורה- (כמובא בחוט השני שם)] מותר להדליקם בליל יו"ט, כיון שיש בכך משום כבוד יו"ט. אמנם, הגר"מ פיינשטיין כתב (שו"ת אג"מ או"ח ח"ה סי' כ' אות ל') שאין שום הנאת אור מהנרות במקום שדולק או חשמל, והטעם שנוהגים העולם היתר להדליק נרות ביו"ט (כשחל במוצ"ש) בעוד שהחשמל דולק, הוא

פרק ד' – דיני ברכות השחר לניעורים בלילה

ברכת נט"י ואשר יצר

א. אם לא עשה צרכיו י"א¹ שלא יברך, וי"א² שיברך. ואם עשה צרכיו סתימת רב הפוסקים³ והמ"ב (סי' ד' סק"ל) שיברך, ומ"מ י"א⁴ שלא יברך על נט"י אלא ישמע הברכה מאחר, ואם אין לו ממי לשמוע יברך בעצמו כהכרעת המ"ב⁵. ואם נגע במקומות המכוסים י"א⁶ דמהני בשביל להתחייב בברכה, וי"א⁷ שלא.

ברכת אלוקי נשמה, ומעביר שינה

ב. י"א⁸ שלא יברך, וי"א⁹ וכן סתימת המ"ב (סי' מו סקכ"ד) שיראה לשמעו שתי ברכות אלו מאחר ויכוין לצאת. וי"א¹⁰ שאם אין מי שיוציאנו, המברך לעצמו שפיר יש לו על מי לסמוך, וי"א¹¹ שכיון שי"א שבברכת מחיה מתים פוטרת ברכת אלוקי נשמה, יסמוך ע"ז בכה"ג.

ברכת ציצית

ג. מהשי"ע¹² משמע שיברך, אך כתבו הפוסקים¹³ שלא יברך. ולכן אם יש לו טלית גדול יפטור אותו בטלית גדול¹⁴, ומי שאין לו טלית גדול כגון בחור, אז אם יש לו ציצית אחרת יחליף הטלית קטן שלובש בטלית קטן אחר, ויברך

מקורות וביאורים

משום שיש בעצם דליקת הנרות משום כבוד השבת, וכבוד זה נחשב צורך אכילה. וכ"ד הגרש"ז אויערבאך (שש"כ פמ"ג הע' קעא) והסיף, שהדלקת נרות נחשבת כמנהג חשוב, שקיבלו ישראל על עצמם לעשותו אפי' כשאין צורך והנאה מאורם וסיים שעדיין צ"ע.

²⁷ כ"כ הגרמ"מ קארפ (הלי' חג בחג שבועות פ"ח הע' 28), והוסיף, שאף שלא נעשה בחשמל מעשה ההדלקה לחוד שהרי מדליקים ע"י שעון, מ"מ כיון שנעשה מעשה הדלקה בנרות לכ"ע יכולים לברך ולכוין גם ע"ז.

^{27*} ת"ח אחד אמר לי שמרן הגר"ש אויערבאך שליט"א אמר לו שכשחל יו"ט במוצ"ש או בער"ש הוא לא נוהג לברך על הדלקת נרות יו"ט או שבת כיון שיש חשמל דלוק, ובכל שבת ויו"ט רגיל הוא נוהג לכבות את החשמל לפני ההדלקה, אך הוא אמר לו שזה לא הוראה כללית והוסיף שאי אפשר לומר זאת לנשים.

²⁸ כ"כ הגרמ"מ קארפ (שם) דבזה יוצא לכ"ע ואף למנהג הספרדים שאין מברכים על תוספת אורה כמב' בש"ע (סי' רסג ס"ג).

¹ רמ"א (סי' ד' סעי' ג'), פמ"ג (ה"ד במ"ב סי' ד' סק"ג), שע"ת, וארצה"ח (הובא בשעה"צ סי' ד' סק"מ).

² ב"ח ומעשה רב (הובא בשעה"צ סי' ד' סקל"ט), וערוה"ש (סי' ד' סעי' יב).

³ א"ר, ודה"ח, ורע"א, ארצה"ח, וחיי"א (הובא במ"ב שם).

⁴ מאמר מרדכי ונווה שלום (הובאו בשעה"צ סי' ד' סקל"ט), שו"ת מהר"ם שיק סי' א' (וכסתמת ה"ט) (סק"ט) והמג"א (סקי"ב), וכ"ה ע"פ הפמ"ג (סי' תצד סקי"א) ע"י ש.

⁵ אשל אברהם בוטשאטש, שו"ת אורח ישראל (ח"א סי' ג').

⁶ כן משמע מהבית יוסף (סוסי"ז), וכ"כ בסידור הרב.

⁷ הגרש"ז אויערבאך זצ"ל (אשי ישראל פ"ב הע' צט).

⁸ אליה רבה (הובא במ"ב סי' מו סקכ"ד).

⁹ פמ"ג, שע"ת (הובאו במ"ב שם), סידור יעב"ץ, חיי אדם (כלל ח' סעי' ט'), דה"ח, ברכת הבית (שער לה סעי' ב'), ליקוטי מהרי"ח, ותורת חיים סופר (סק"ז).

¹⁰ החיד"א בברכ"י (סקי"ב) עפ"י קבלת האר"י, שולחן הטהור (סעי' ה'), ערוה"ש (סעי' ג'), בן איש חי (פ' ברכה אות ג'), כה"ח (סקי"ט), הגר"צ אבא שאול זצ"ל (שו"ת אור לציון ח"ב פ"ד אות ט'), וכן היה נוהג הגרמ"א פריינד זצ"ל (סי' מרא דשמעתא אות כה) כשלא מצא מי שיוציאנו.

¹¹ תשובת הג"ר אביגדור נבנאל (בנתיבות ההלכה חלק לט עמ' 375).

¹² מדכתב בסי' ח' סעי' טז שהלן בטליתו בלילה צריך לברך עליו בבקר אף אם לא פשטו, משמע שאף אם היה ניעור כל הלילה הוא הדין, וכ"כ הגר"מ סנדר בקוני' וספרתם לכם (תשע"ו ע"ש).

עליה¹⁵, ואם אין לו¹⁶, לא יברך בבוקר על הטלית קטן שהיה לבוש בו בלילה, אלא ישמע הברכה מאחר, וקודם ימשמש בציציות של הטלית קטן ואפשר דיכול למשמש קודם הברכה ג"כ וכשארין לו מי שיפטרנו בברכה עדיף שיסיר את הט"ק לזמן של שעה, וילבשו אח"כ בברכה.

ברכת התורה

ד. י"א¹⁷ שיברך, וי"א¹⁸ שלא. ולכן פסק המ"ב (סי' מז סקכ"ח) שמכיון שספק ברכות להקל יראה לשמוע ברה"ת מאחר ויאמר לו שיכוין להוציאו בברכות והוא יכוין לצאת ויענה אמן וכו' או יכוין לצאת בברכת אהבה רבה וילמד תכף מעט אחר שיסיים תפילתו. ואם היה ישן ביום שינת קבע על מטתו ובלילה שלאחריו היה נעור כל הלילה, י"א¹⁹ שיכול לברך, ויש²⁰ מפקפקים בזה, והחזו"א²¹ סובר שלא יברך בזמננו כל שינה ביום נחשב לשינת ארעי, וי"א²² בשם החזו"א שאף ששינת קבע ביום נחשב לשינת ארעי מ"מ בשבועות שינת יום לאחר ליל שבועות נחשב לשינת קבע, וי"א²³ שאף בכה"ג לפי החזו"א נחשב שינת ארעי ולא יברך]. ואם אין תחת ידו מאן דהו שיכול להוציאו י"א²⁴ דבכה"ג נוהגין לכתחילה לברך ברה"ת, כדעת המג"א ושאר גדולי האחרונים ובמקום מנהג אין אומרים ספק ברכות להקל, וכן היו נוהגים כמה מגדולי ישראל²⁵. ואם כשברך בערב שבועות את ברה"ת יכוין לפטור את עצמו בברכה זו רק עד למחרת בבקר י"א²⁶ שיכול לברך למחרת בבקר את ברה"ת, וי"א²⁷ שאין להשתמש בעצה זו.

אם יכול ללמד אחר עלוה"ש לפני ברה"ת

ה. ולענין אם יכול ללמוד אחר עלות השחר לפני ברה"ת י"א²⁸ שאסור, וי"א²⁹ שמותר כיון שהולך לישון אח"כ, וי"א³⁰ שמותר אף אם לא ישן אח"כ, ויש³¹ מחלקים בין אם לא התחיל ללמוד דבזה יתכן שאין לו להתחיל בלימודו

מקורות וביאורים

¹³ בי"ח, ט"ז, ואלוה רבה (הובא בשעה"צ סי' ח' סקס"ג).

¹⁴ סתימת המ"ב (סי' ח' סקמ"ב).

¹⁵ תשובת הג"ר אביגדור נבנאל (בנתיבות הלכה על שבועות חלק לט עמ' 375).

¹⁶ הגר"מ גרוס (תורת הדרך פ"י סמ"ה וצידה לדרך סקפ"ד).

¹⁷ דה"ח בשם מג"א, א"ר (הובא בשעה"צ סקכ"ה), ברכ"י (סי' מז סק"ב), מור וקציעה, ש"ע הרב (סעי' ז'), רע"א (על הגמ"א, סק"ב), מטה יהודה (סקט"ז), כה"ח (סי' מז סקמ"ט, וסי' מז סקכ"ו) עפ"י האר"י והרש"ש, שו"ת לבושי מרדכי (ח"א סי' יט).

¹⁸ חיי"א בשם הפר"ח והגר"א (הובא בשעה"צ סקכ"ד).

¹⁹ רע"א (הובא במ"ב שם), וכן נהג החת"ס (מובא בנטע שורק יו"ד סי' סג).

²⁰ הגר"י אלשיך (אשרי האיש ח"א פ"ז ס"ח), וגם הגר"מ שטרנבוך כתב (תשובות והנהגות ח"ג סי' קיא וקמט וח"ד סי' קי וח"ה סי' קס) לפקפק בעצה זו, והביא בשם הגר"י מבריסק שהסתפק אם לקבל עצת הרעק"א, אבל כששמע שהרעק"א פסק כן, אמר כבר הורה זקן.

²¹ הגר"ח קנייבסקי בשמו (אשי ישראל בסוף הספר תשובה ל').

²² הגר"א שטיינמן (דולה ומשקה עמ' קצח הע' 531). וגם הגר"מ שטרנבוך (תשוה"נ ח"ה סי' קס) הביא המח' בדעת החזו"א ופסק מדעת עצמו לברך בשינת היום שלאחר שבועות כשלא בירך בעלוה"ש.

²³ הגר"נ קרליץ (חוט שני שבת ח"ב עמ' שכח).

²⁴ ערוה"ש (סעי' כג), שו"ת השיב משה (סי' ב') ברכת הבית (שער לד סעי' ח').

²⁵ החזו"א (אורחות רבנו ח"א עמ' מז), והגר"מ פריינד זצ"ל (מרא דשמעתא אות נה).

²⁶ האדר"ת (הובא בלוח אר"י, הושענא רבה), שו"ת קרן לדוד (סי' נט). ועי' משי"כ הגר"מ גרוס בקובץ אגרות דחדוותא (ח"א סי' עב).

²⁷ הגר"י אלשיך (שבות יצחק ח"ה עמ' רסג, ופניני תפילה עמ' מד), ולחיי"א (נשמת אדם כלל ג' אות ט') עצה זו לא מהני כלל.

²⁸ כ"כ החיד"א (עבודת הקודש כף אחת סי' ב סק"ד), הא"א בוטשאטש (סי' מז), הכה"ח (סי' תצד סק"ב), וכ"פ הגרצ"פ פרנק (הגרשז"א בשמו בשו"ת מנחת שלמה סי' צא אות א' ד"ה אגב), והגר"ש וואזנר (שו"ת שבט הלוי ח"י סי' עז אות ב'), וכ"כ בס' מוערך ישנים (סקט"ז), ובס' בירור הלכה (כאן).

קודם ברה"ת, לבין אם התחיל ללמוד דמותר לו להמשיך בלימודו קודם ברה"ת, אך ללמוד בהרהור אי"צ להחמיר. ועי' בספר דבר אברהם (ח"א סי' טז או תיז) בענין הלומד תורה בלא ברכה שלפניה האם מקיים בכך מצוות ת"ת. ועי"ע פסקי תשובות (סי' מז אות ה') לגבי ללמד בהרהור או לשמוע ד"ת לפני ברה"ת שנחלקו בזה הפוסקים ואכמ"ל.

ברכות השחר

ו. לבית יוסף (סי' מו ס"ח) אין לברך, ולרמ"א וכן לנוהגים עפ"י האר"י צריך לברך. והנוהגים כשי' הרמ"א לברך לא יחמירו על עצמם לשמוע ברכות השחר מאחר אלא"כ יש עשרה שיוצאים גם בברכתו משם דיש פוסקים³² שסוברים שאין אדם יכול להוציא בברכת השחר בפחות מעשרה.

ברכת הגומל חסדים טובים

ז. י"א³³ שיסמכנה לברכת הנותן ליעף כח ויברכנה עם שם ומלכות, ויש³⁴ חולקים.

מקורות וביאורים

²⁹ שו"ת מהרש"ג (ח"א סי' סב), תוס' חיים בשם בעל הדברי חיים מצאנז זי"ע (על החיי אדם כלל ט'), שו"ת עמק תשובה (ח"ג סי' ו'), חזו"א (דינים והנהגות פ"א אות יב, אורחות רבנו ח"ג עמ' רג).

³⁰ החזו"א (שם), הגרש"ז אויערבאך (מנחת שלמה סי' צא אות א' ד"ה אגב ועיין מש"כ שם סי' יח אות ח, ובהליכות שלמה תפילה פ"ו הע' ט'), הגר"ש אלישיב (אשרי האיש ח"א פ"ז סי"ב וח"ג פס"ו סי"ח, וקובץ תשובות ח"א סי' ט' י"ה אולם צ"ל), והג"ר בצלאל שטרן זצ"ל (שו"ת בצל החכמה ח"א סי' א'), וכ"כ הגר"מ שטרנבוך (תשוה"נ ח"ד סי' קי וח"ה סי' קס) בשם הגר"ח מבריסק זי"ע.

³¹ הגר"מ גרוס (תורת הדרך פ"י סעי' נד).

³² מ"ב (סי' ו' סק"א) בשם הלבוש, ועי"ש מש"כ בשם הפמ"ג בביה"ל (סי' נט ס"ד ד"ה בפחות).

³³ סידור יעב"ץ, תורת חיים (סק"ז).

³⁴ ליקוטי מהרי"ח.

פרק ה' – דיני עישון ביו"ט

א. הביאור הלכה (בסי' תקיא ד"ה אין עושין) הביא פלוגתא בפוסקים אם מותר לעשן ביו"ט וכתב שיש מהן שאוסרים⁶⁴ משום דהבערה זו אינה שווה בכל נפש כמו מגמר, וגם דמצוי בו כיבוי כשמדליק ע"י נייר או גחלת ומשליכם כדרכו בחול והמתירים⁶⁵ ס"ל שמותר משום דעכשיו שהרבה רגילין בזה נעשה שווה בכל נפש, ורק שצריך ליזהר מכבוי. אמנם בזמננו דעת הרבה מהפוסקים⁶⁶ שאף לשיטות המובאות בביה"ל שהתירו את העישון ביו"ט, מ"מ בזמננו אסור הדבר כי נתגלה ע"פ מחקרים מדעיים שהעישון מזיק לבריאות וגורם לכמה מחלות ר"ל, ולכן הרבה נמנעים מלעשן, וא"כ שוב אינו בגדר "שוה לכל נפש". אמנם יש שכתבו⁶⁷ טעם להתיר עישון ביו"ט אף בזמננו, מפני שהוא מסייע לעיכול האוכל ומועיל בכך לבריאות, ולמנוע כאבי ראש ולהשקיט העצבים, ולכן אף כי יש בו גם ענין של היזק, מ"מ הלא בהרבה רפואות כך הוא שמועיל לענין אחד ומזיק לענין אחר, ובריאות נחשבת דבר השווה לכל נפש, כיון שכל אנשי העולם עושים מעשים עבור בריאות גופם. ולפי"ז כתבו⁶⁸ שהדבר פשוט וברור שאין להתיר העישון ביו"ט אלא לאלו שיש להם צער או מיחוש גוף ע"י מניעת העישון ויש להם צורך גדול בעישון כצורך אול נפש, אבל אלו המעשנים בזמן הבטלה לצורך התעסקות גרידא, או אלו שרגילים לפנק עצמם מידי פעם בעישון סיגריה, להם אין שום היתר לעשן ביו"ט. אמנם יש שכתבו⁶⁹ שלפי הדעות המובאות בביה"ל שהתירו לעשן ביו"ט, אין הדבר אסור אף בזמננו, כיון שאף בזמננו נחשב העישון כדבר השווה לכל נפש, כיון שאנשים רבים בעולם מעשנים, ולפיכך קשה לאסור עישון ביו"ט. ויש שכתבו⁷⁰ שאף אם אין לאדם צורך גדול בכך, יש להקל מחמת שנהנה הנאה מועטת. אמנם⁷¹ בעל נפש ראוי שיחמיר בדבר. ואותם המעשנים ביו"ט צריכים להיזהר שלא יכשלו באיסור חילול יו"ט ועיין הערה⁷². ויש לציין שמלבד יו"ט גם בימות החול אסור לעשן כמש"כ רוב הפוסקים⁷³ שהמעשן מעל המותר עובר על איסור דאורייתא של "ונשמרתם מאוד לנפשותיכם", ויש בזה עוד כמה איסורים ומכשולות

מקורות וביאורים

⁶⁴ הכנה"ג (סי' תרח הגהות ב"י), המג"א (סי' תקיד סקב), הקרבן נתנאל (פ"ב דביצה סי' כב אות י') והחיי"א (סי"ג) וכן דעת החזו"א (דינים והנהגות פ"ח אות ה').

⁶⁵ דרכי נועם (סי' ט, הו"ד בבה"ט סי' תקיד סק"א), שולחן עצי שיטים (סי' ג' ס"א), ברכ"י (סי' תקיא סק"ב) ובשע"ת (סי' תקיא סק"ו) הביא עוד עי"ש.

⁶⁶ הגרש"ז אויערבאך (שו"ת מנחת שלמה ח"ב סי' י' וסי' כח אות ו'), הגר"ש אלישיב (אשרי האיש פג פ"ה, וקובץ תשובות ח"ב סי' לב), הגר"י קרליץ (חוט שני יו"ט פ"י אות ב'), וכ"כ בשערים המצוינים בהלכה (סי' צח סק"ט), ובעיטור סופרים, בשו"ת יד סופר (סי' לג) ושולחן הטהור (סי' רי סק"ב), ועי' בס' המעלות בקונטרס מעלה עשן (מהדורת תשס"ז פ"ג עמ' 14) שהאריך בענין זה. ועי' מש"כ הג"ר מנחם מנדל פוקס (בנתיבות הלכה יו"ט חלק לח עמ' 308) בענין עישון ביו"ט והאריך לבאר את זה באריכות גדולה מאוד. ובס' בנתיבות ההלכה (חלק לח עמ' 254) כתב בשם הגר"ש אלישיב (וכ"ה בס' אשרי האיש) וזהו לשונו: "כבר גילתי דעתי שבזמנינו אין שום היתר לעשן ביו"ט והוא חשש איסור דאורייתא, ואף שבדורות הקודמים ראינו שהיו בעולם מעשנים, ואז שפיר דמי שאז נהגו להקל לסמוך אף ביו"ט ראשון הפוסקים המקילים, מ"מ כיום שכבר הוסכם טובא, והוחזק אצל העולם שהדבר מזיק לבריאות ומחנכים לכך ומרחיקים העישון מאוד מגיל חינוך, ונשארו המעשנים בגדר מיעוט, לפיכך יש לאסור העישון מדינא ביו"ט ראשון", עכ"ל. ועיין שם בדעתו לענין יו"ט שני.

⁶⁷ פנ"י (שבת לט ע"ב), כת"ס (שו"ת כת"ס או"ח סי' סו), שד"ח (אס"ד מערכת יו"ט) וכ"כ הגר"מ שטרנבוך (תשובות והנהגות ח"א סי' שטז) וכ"כ בשו"ת שרגא המאיר (ח"ה סי' סג).

⁶⁸ שד"ח (מע' יו"ט שם), הגר"מ שטרנבוך (תשובות והנהגות שם), וכ"כ בשמירת שבת כהלכתה (יו"ט פ"ג סי"ז).

⁶⁹ הגר"מ פיינשטיין (שו"ת אג"מ או"ח ח"ד סי' רמ ואו"ח ח"ה ס"ל ד, ויו"ד ח"ב סי' מט) הגר"צ אבא שאול (שו"ת אור לציון "חג פ"כ תשובה ב'), והגר"ש וואזנר (קובץ מבית לוי ח"ב עמ' מז).

⁷⁰ הגר"צ אבא שאול (שו"ת אור לציון שם).

⁷¹ כ"כ הגר"מ פיינשטיין (שו"ת אג"מ או"ח ח"ה סי' לד).

⁷² עי' בפסקי תשובות (סי' תקיא או תיא), ובס' המעלות בקונטרס מעלה עשן (מהדורת תשס"ז פ"ג עמ' 20) שכתבו את הדברים שצריך המעשן להיזהר ביו"ט.

⁷³ עי' בספר פאר תחת אפר, ובס' חיים בלי עישון. וכן בספר תורת הישיבה (פכ"ג סי"ג) שהביאו את הפוסקים האוסרים מדינא.

הנולדים מזה⁷⁴, ויש פוסקים⁷⁵ הסוברים שעל כל סיגריה וסיגריה עוברים על איסור דאורייתא. וי"א⁷⁶ שאף שאין זה איסור מדינא, מ"מ "שומר נפשו ירחק מהם", מפני שמזיק לבריאות. ומה⁷⁷ שנתפשט בכמה ישובות שהחתנים מחלקים לחבריהם בני הישיבה סיגריות, יש למחות בידם על כך. עוד כתבו⁷⁸ שיש להזהר ולהזהיר גדולים וקטנים ובפרט המשגיחים בישיבות עליהם לפקוח את עיניהם על בני הישיבות. ואותם⁷⁹ ראשי ישיבות ות"ח שמרגילים בעישון ואם לא יעשנו יקשה עליהם הדבר מאד, אמרינן דאדרבה זוהי רפואתם בכך ומותר, אך להתחיל לעשן ודאי שאיסורא איכא.

מקורות וביאורים

⁷⁴ עי' בקונטרס מעלה עשן (הוצאת תשס"ז) על עישון וסכנתו והמכשולים הנולדים מהם שטרח לאסוף ולקבל את כל האיסורים והמכשולים הנולדים מכך עד שהמעשן עובר בכמה לאוים.

⁷⁵ כן פסקו בשו"ת ציץ אליעזר (חט"ו סי' לט), ובשו"ת עמודי אור (סי' כט), ועי' בס' תורת הישיבה (עמ' שיד הע' 20) שהביא עוד פוסקים בזה.

⁷⁶ כ"כ הגר"מ פיינשטיין (שו"ת אג"מ חיו"ד ח"ב סי' מט).

⁷⁷ כ"כ בספר תורת הישיבה (עמ' שטו סי"ד הע' 22), שכן הוא דעת הגר"ש וואזנר (שו"ת שבה"ל ח"י סי' רצה) שהמחלקים סיגריות לחבריהם עוברים משום "לפני עור לא תתן מכשול".

⁷⁸ הגר"ע יוסף (שו"ת יחו"ד ח"ה עמ' קפא בהערות, וכ"כ בהליכות עולם ח"א פ' ויקרא ס"ד).

⁷⁹ כ"כ הגר"ר מנשה קליין (שו"ת משנה הלכות ח"ט סי' קסא) (גאב"ד אנגואר) ומה שאומרים שבעל הקהילות יעקב היה מעשן כבר כתב בספר המעלות בקונטרס מעלה עשן (במהדורה החדשה תשס"ז עמ' 104) שהיה מן הראשונים שהוציא ספרים נגד העישון, וכתב ששוחח קצת עם זה עם בעל הקהילות יעקב, עוד כתב שם עובדה ששמע מאיש נאמן, שהחזיר "סיגריות והמכשולים הנולדים מהן" שהוציא בשנים הראשונות התגלגלה בביהמ"ד של ישיבה אחת שהיה נוהג בעל הקה"י להתפלל שם תפילת שחרית, וכנראה אחד כתב ע"ג החוברת הרי זו חוצפה גדולה לכתוב חוברת זו נגד העישון שהרי רבינו הסטייפלר מעשן. והגיע הדבר לידעתו של בעל הקה"י וכנראה ראה זה ומאז הפסיק לעשן, שלא יתלה בי אחרים הנהגתם לעשן. והנה כבר גדולי ישראל מזמן החפץ חיים (ליקוטי אמרים פ"ג) כבר יצאו נגד זה בחריפות וכך כתב החפץ חיים וז"ל: "חלושי כח שממשיכים לעשן ויודעים שזה גורע מכוחותיהם יתנו ע"ז את הדין". וע"ע מש"כ הגר"מ פיינשטיין (שו"ת אג"מ י"וד, שם, ובאו"ח ח"ד סי' יח), והגר"מ שטרנבוך (תשובות והנהגות ח"א סי' שטז) בגנות אלו המעשנים וכבר יצא פסק הלכה מפורשת ע"י גדולי הפוסקים שאיסור גמור להתחיל לעשן לבני הבחורות וכן פסקו הגר"ש וואזנר (שו"ת שבה"ל ח"י סי' רצה), והגר"מ שטרנבוך. ומה שמביאים בשם הגר"מ פיינשטיין שמותר לעשן משום שומר פתאים ה', רק פרך סברא זו בשו"ת ציץ אליעזר (חט"ו סי' לט), וכן דחה זה בס' המעלות בקונטרס מעלה עשן (הגר"ש הומינר בעמ' לא' שם) שדבר זה לא שייך לעניינו ועיי"ש שכתב במעלה עשן החדש דברים בענין להמנע מהעישון בשם מורו ורבו הגה"צ ר' שמואל הומינר שהוא מגדולי תלמידיו. וע"ע בס' פאר תחת אפר ובס' חיים בלי עישון שאספו להביא בשם הרבה פוסקים שאסרו את העישון מדינא. ובענין מה שנפוץ בישיבות שעומדים בחורים ומעשנים בחדר הפנימיות, או בבהימ"ד וכד', אם העשן מפריע לאחר הבחורים פסקו הגר"מ פיינשטיין (הו"ד בס' תורת הישיבה עמ' רעט הע' 18), הגר"מ שטרנבוך (שו"ת תשובות והנהגות ח"א סי' נט), הגר"ב צאבא שאול (הו"ד בס' תורת הישיבה שם), והגר"ר מנשה קליין (שו"ת משנה הלכות ח"ט סי' קסא) (דאב"ד אנגואר), והגר"ר שמאי קהת הכהן גראס (שו"ת שבט הקהתי ח"א סי' שלב), וכ"פ בשו"ת ציץ אליעזר (חט"ו סי' לט), שיכול הבחור לעכב בעדם, וחובה על המעשנים להרחיק את עצמם. והביאם בס' תורת הישיבה (פכ"א סי') וכתב שכן חזינן מדברי הש"ע.

פסקי עמוד ההראה הגאון הגדול רבי עזריאל אויערבאך על דיני יו"ט

(מתוך ס' בנתיבות ההלכה חלק לח עמ' 291)

וע"ז הוספנו הערות והוספות

הפרשת מרק

א. אין להוציא מרק קפוא מהמקפא ביו"ט ולהפשירו משום איסור נולד, אלא יש להכניסו לתוך מרק שהמרק הקפוא יופשר בתוכו.¹

קנס לשכחה להדליק

ב. אשה ששכחה להדליק נרות יו"ט אינה צריכה להוסיף נר בשבתות וימים טובים דרך בשבת שאי-אפשר להדליק בליל שבת קנסו שאם לא הדליקו יש להוסיף כל שבת עוד נר.²

נסיעה ביו"ט שני

ג. אסור לנסוע באוירון מארץ ישראל לחוץ לארץ ביו"ט שני אף אם שדה התעופה הוא מחוץ לתחום דיש לחוש שיש שם ישראלים שאינם שומרים תורה ומצוות.³

מקורות וביאורים

¹ מאידך, דעת הגר"ש אלישיב (בנתיבות ההלכה חלק לח עמ' 255) שמותר להוציא ביו"ט מרק קפוא מההקפאה, להעמידו ע"ג האש ולהפשירו ולבשלו דכיון שהוא צורך היום אין בזה איסור.

² וכן דעת הגר"ש אלישיב והגר"ש וואזנר (לקט ה' יו"ט פ"ב הע' י') שלא קנסו חכמים שתצטרך להדליק נר נוסף כל ימיה, כבשבת, כיון שלא קנסו אלא במקום ששכיח שתשכח, ואילו ביו"ט אין מצוי הדבר מפני שיכולה להדליק עד סוף הסעודה. וכ"כ הגר"ד הורביץ בשו"ת קנין תורה (ח"א סי' פ"ז) שבשכחה ביו"ט לא קנסו, כיון שבאפשרותה להדליק תוך כדי הסעודה וגם לאחר הסעודה, ומילתא דלא שכיחא היא לשכוח, וכ"ה בשו"ת מאזני צדק (ח"ב סי' י"א), ובס' פני שבת (סי' רס"ג אות ח') בשם הדברי יציב. מאידך, הגר"ר בנימין זילבר (שו"ת אז נדברו ח"ג סי' ה'), הגר"ר מנשה קליין (שו"ת משנה הלכות ח"ז סי' ל"ה, וח"י סי' נ"ג), הגר"ר משה שטרן (שו"ת באר משה ח"ה סי' ק"א וח"ח סי' ס"ג), והגר"ר אפרים גרינבלאט (שו"ת רבבות אפרים ח"א סי' קפ"ד), וכ"כ בשו"ת שרגא המאיר (ח"ה סי' י"ג), כל אלו סוברים שאין חילוק בין שבת ליו"ט וגם אם שכחה להדליק יו"ט קנסו (ובשרגא המאיר הוסיף שאף אם הדליקה ביו"ט ביום לא מועיל כלום). ועי' בשש"כ (פרק מ"ג הע' כ"ח) שכתב שאם נאמר שקנסו בשכחה ביו"ט, יל"ע אם גם בשבת חייבת להוסיף או רק בימים טובים, וכן בשכחה בשבת יל"ע אם חייבת להוסיף ביו"ט וביו"ט שני של גלויות. והגר"ר אפרים גרינבלאט (שו"ת רבב"א שם) הכריע שאין שום הבדל בין שבת ליו"ט ויו"ט שני לכל זה. אמנם הגר"ב זילבר (אז נדברו שם) נוטה להקל ביו"ט שני שאם שכחה שלא קנסו, אך גם בזה הגר"מ קליין (שם) חולק וסובר שגם ביו"ט שני של גלויות קנסו.

³ וכ"כ הגר"ש וואזנר (יו"ט שני כהלכתו תשובות סי' י' אות א') שאף אם לא יגיע לחו"ל עד מוצאי יו"ט שני, אין לטוס לחו"ל, כיון שמצויים במטוס בני חו"ל שאינם שומרי תורה ומצוות הנוסעים באיסור, ואין לזלזל ביו"ט שני בפניהם. אכן, בשעת הדחק דעתו שמותר לעשות כן. ודעת הגר"ש אלישיב והגר"צ אבא שאול (יו"ט שני כהלכתו פ"ג הע' כ"ח) שלעלות לטיסה מאר"י לחו"ל כשהמטוס אמור לנחות בחו"ל ביו"ט שני שאין להתיר אא"כ נמל התעופה בחו"ל נמצא מחוץ לתחום של ישוב ישראל, וכמו"כ אין נמצאים שם יהודים העובדים בו בקביעות, ואף באופן זה דעת הגר"ב אבא שאול שלאחר הנחיתה אין להכנס לעיר עד מוצאי יו"ט שני. מאידך דעת הגר"ש אויערבאך (יו"ט ש"כ שם הע' כ"ז) שיתכן שמותר לבן אר"י לטוס לחו"ל אף אם נוחת שם ביו"ט שני, וגם אם נמל התעופה נמצא בתוך התחום של

ד. פתיל צף מותר לחברו ביו"ט ואין בזה משום מכה בפטיש ותיקון מנה⁴.

טלטול מפתח

ה. היוצא מביתו ביו"ט ובדעתו שלא לחזור עד מוצאי יו"ט אסור לטלטל מפתחות ביתו עמו דאין לטלטל מפתחות רק לצורך יו"ט ולא לצורך מוצאי יו"ט, ויתכן דיש להתיר דזה נחשב לצורך יו"ט דאלי"כ לא יכול לצאת מהבית⁵.

הדלקת נר ע"י עכו"ם

ו. מותר לומר לנכרי להדליק נר ביו"ט לצורך יו"ט דהדלקת נר ביו"ט אין בזה רק איסור דרבנן והוי שבות דשבות במקום מצוה⁶.

הדלקת חשמל ע"י עכו"ם

ז. אולם אין לומר לנכרי להדליק חשמל ביו"ט דלדעת החזו"א יש בזה איסור דאוורייטא של בונה, אולם ביו"ט שני אפשר להקל לומר לנכרי להדליק חשמל לצורך יו"ט⁷.

מקורות וביאורים

ישראל, כיון שהרואים יתלו שנמצאים שם בני אר"י, ולכן גם אם יראו אותם עושים מלאכה, אין חשש שיחשבו שהם בני חו"ל המזלזלים ביו"ט שני. [אמנם הגרשז"א לא פירש אם ההיתר הוא גם כשיש נהגים חילוניים, וצ"ע].

⁴ עי' מש"כ בזה בפ"ג ס'.

⁵ עי' במ"ב (סי' תקי"ח סק"ו) שהביא מח' לגבי מפתח של תיבה שמונח שם מעותיו וירא להניחו שם בבית האם מניעת הפסד ממון נחשבת צורך עונג יו"ט שהותר בה הוצאה ומסיק שנכון לנהוג כמחמירים, והוסיף שבמקום שיוכל למסור הכלים או המפתח למי שהוא נאמן לו בביתו אסור לדברי הכל. ולמעשה הרוצה לצאת מביתו ביו"ט וירא להשאירו פתוח, ורוצה לנעלו ולטלטל את המפתח, דעת הגר"נ קרליץ (חוט שני יו"ט פ"ו סק"א עמ' עז) שדינו תלוי במחלוקת המובא במ"ב. אך הוסיף, שאם מניח את המפתח בחדר המדרגות שיש לו מחיצות, יתכן שלכל הדעות יש להקל אף שלא עירבו את חדר המדרגות, משום דעת הפוסקים שאין עירוב ליו"ט. אמנם אם מונח בביתו גם בגדים ותכשיטים הנצרכים לו ליו"ט, וכ"ש אם יש לו בביתו מאכלים, כתב בשו"ע הרב (סי' תקי"ח ס"א) שמותר לסגור הדלת ולהוליד עמו המפתח אם חושש מגניבה. וכ"ד הגר"ש אלישיב (בנתיבות ההלכה חלק לח עמ' 250) שמותר להוציא המפתח של הבית ביו"ט כשיש חשש גניבה כשאין לו איפה להשים את המפתח לשמירה. (ועיי' עוד נידון הפוסקים בענין צרור מפתחות). ובש"ש (פ"ט הע' ח') הוסיף שבכה"ג מותר גם כשיכול למסור את המפתח לשכן וכדו'. אך עי' בפס"ת (סי' תקי"ח הע' 28) שתמה עליו שבלשון השו"ע הרב לא משמע כן.

⁶ וכ"פ בשו"ת מהרש"ם (ח"ד סי' קמ"ג), וכ"כ הפמ"ג (שו"ת מגידות סי' ק"י) שאין לגעור במי שמיקל בדבר, כיון שנחשב לספק ספיקא, שלדעת הפוסקים שאיסור הדלקת אש ביו"ט אינו אלא מדרבנן, יש להקל בזה משום שבות דשבות לצורך מצוה, שמבואר בשו"ע (סי' שי"ז ס"ה) שאפשר להקל בו, ואף לדעת הסוברים שהולדת אש אסורה מה"ת (כן ס"ל להט"ז), מ"מ כיון שלשי' בעל העיטור המובא ברמ"א (סי' רע"ו ס"ב) מותר לומר לנכרי לעשות אפי' מלאכה דאוורייטא לצורך מצוה, יש מקום לסמוך על דבריו כאן ולהקל. ועי' בפס"ת (סי' תקי"ד הע' 4) שהביא מכמה פוסקי זמננו להתיר בזה.

⁷ וכ"כ הגר"צ אבא שאול (שו"ת אול"צ ח"ג פ"כ תשובה א'), והגר"נ קרליץ (חוט שני יו"ט פ"ב סק"א אות ד') שלדעת החזו"א (או"ח סי' נ' סק"ט) שיש בכל הפעלת מכשיר חשמל בשבת איסור בונה, אי"כ אף ביו"ט יהיה אסור להפעיל מכשיר חשמלי מדאוורייטא משום איסור בונה. אך בשו"ת מחזה אברהם (ח"א סוס"י מ"ב) כתב שיתכן שהדלקת חשמל ע"י מתג אינה אלא גרמא ואסורה רק מדרבנן, וא"כ יש להתיר ולומר לנכרי להדליקו לצורך ביהכנ"ס וכדו'. אך עי' בשו"ת אחיעזר (ח"ג סי' ס') שלא הקל בסברא זו. ועיי' בפס"ת (סי' תק"ב אות ב') שהביא מחלו' הפוס'

פתיחת שימורים

ח. דין פתיחת שימורים ביו"ט דינו כשבת ואין להקל לפותחם אלא ע"י השחתתם⁸.

טלטול מנורה

ט. מנורת תאורה דלוקה ע"י בטריה או חשמל מותר לטלטלה ביו"ט⁹.

מקורות וביאורים

אם הדלקת חשמל אסורה משום הבערה שמותר או משום הולדת אש שאסור, וציון שרוב גדולי האחרונים הסכימו לאסור משום הולדת אש שאסורה ביו"ט. אמנם אם שכח להדליק את כל החשמל בערב יו"ט ולכן אינו שמח כ"כ, התיר הגר"ש אלישיב (אשרי האיש ח"ג פ"ג סני"ה) לומר לגוי להדליק, כי זה שבות דשבות במקום מצות שמחת יו"ט.⁸ וכ"ד הגרש"ז אויערבאך (שש"כ פ"ט הע' ד') שהואיל ואפשר לפותחם דרך קלקול, לא מסתבר שיהיה היתר מדין מכשירי אוכל נפש לפותחם בדרך תיקון ועשיית כלי. וכן נראה דעת הגר"ש אלישיב (ע"י אשרי האיש ח"ג פ"ג סמ"ג). מאידך, דעת הגר"נ קרליץ (חוט שני יו"ט פ"ג סק"ב אות ב') שמותר מן הדין לפותחם ביו"ט, אך אין מורין כן, כדין מכשירי אוכל נפש שא"א לעשותם מעריו"ט. והגר"מ פיינשטיין (שו"ת אג"מ או"ח ח"א סי' קכ"ב ענף י') כתב שאם לא היה יכול לפותחם מבעו"י, מותר לפותחם ביו"ט ואף מורין כן לרבים, מפני שלפי כמה ראשונים אין איסור סתירה בכלים אלא רק בקרקע, ולשיטתם מותר לפתוח אף בשבת, (ואפ"י שדרך להשתמש בהם ככלי אחר הפתיחה), ולפיכך ביו"ט בודאי יש להקל בזה. ועיי"ש שלפתוח קופסת שימורים שיש בה מאכל שיתקלקל אם יפתחו אותה לפני יו"ט שיש היתר נוסף לעשותם.

⁸ וכ"כ בשש"כ (פ"ג סעי' מ') בשם ספר מאורי אש להגרש"ז (עמ' 60) עיי"ש. וכ"פ הגר"י פישר (אבן ישראל בש"ע ה' שבת סי' שי ביה"ל ד"ה בשל ישראל, ובנתיבות ההלכה חלק לח עמ' 260) שמנורה תאורה דלוקה ע"י בטריה או חשמל מותר לטלטלה ביו"ט ואף באופן שנדלק המנורה ביו"ט [ע"י שעון שנערך מעריו"ט], מותר לטלטלו ביו"ט [ואף דהחוט נדלק ביו"ט, אין אומרים בכה"ג דהוה מוקצה דנולד, כיון דאין החוטים נעשים אש ממש, דהרי אחרי שדולק נשאר החוט כמו שהיה לפני כן, אין כאן שינוי גמור בגוף הדבר ואין זה נולד]. ודעת הגר"נ קרליץ (בנתיבות ההלכה שם עמ' 278) שבפנס יש לחוש שיבוא להדליק ולכבות מפני שכך רגילים, על כן אין לו לטלטלו.

בענין הדלקת נרות שבת ויו"ט ולבחורי ישיבות

נוהרין אצל בני הישיבות לדקדק בכך דחלוק דין נר חנוכה מנר שבת עיי"ש הטעם. ועי"ע בפסקי תשובות (מהדורא חדשה-תשע"א סי' רס"ג הע' 219).

וכל זה לגבי החדר אוכל אך לגבי הפנימיה דעת החזו"א (שבת לישראל שאלה לג עמ' תעד) שאע"פ שאחרים מדליקים עבורם נרות בחדר האוכל מ"מ אם יושנים בחדרים ידליקו בחדרים ואף שיש מעט או המגיע מבחוץ. ומאידך, דעת הגרש"ז אויערבאך (שלחן שלמה סק"א – כת"י) שתלמידים אלו יוצאים ידי חובתם בהדלקת הנרות שמדליקים עבורם בחדר האוכל, ומ"מ אם חדריהם חשוכים ואין האורות שבפרוזדור מאירים אותם, צריכים הם להדליק אור בחדריהם כדי שלא יכשלו בעצים ואבנים אכן די במעט אור המגיע מבחוץ. [וכן דעת הגר"ש אלישיב (אשרי האיש פי"ו סני"א) שאם החדר חשוך חייבים הם לברך על ההדלקה, שהחדריהם ועי"ע בדעת הגר"ש"א לקמן]. והגר"ש וואזנר כתב (שו"ת שבט הלוי ח"א סי' נב) שכיון שיש חיוב על כל אחד ואחד מהם להדליק נרות, אם לא שמעו את הברכה על הדלקת הנרות שבחדר האוכל, יכולים הם לברך על ההדלקה שבחדריהם.

ועיין בפסקי תשובות (שם אות כד) שכתב שהמשתוקק להדליק נרות בחדרו לא יעשה כן אלא באפשרותו לקדש שם על היין בחדרו ולאכול שם פת כביצה כקידוש במקום סעודה או עכ"פ לאכול שם לאור הנרות במשך הלילה מיני מזונות כשיעור ובקביעות מסויימת לכבוד שבת, ויכוין שאינו רוצה לצאת ידי חובתו בהדלקת הנרות שבחדר אוכל, וכל זאת בתנאי שיטול רשות לכך מהנהלת הישיבה שהרי בשש"כ כתב שאם יש חשש דליקה למצוה יחשב אם לא יחמירו ויסמיכו על הדלקת הנרות שבחדר אוכל. ומקורו של הפסקי תשובות מדברי הג"ר בנימין

כתב הש"ע (סי' רס"ג סי"ו) שבחורים ההולכים ללמוד חוץ לביתם צריכים להדליק נר שבת בחדרם ולברך עליו ועיי"ש במ"ב ובביה"ל ועי"פ מסקנת הדברים עולה להלכה כי בחורים בישיבות חייבים בהדה"נ, וכבר תמה בערוה"ש (סי' ס"ג סי"ה) מדוע מזלזלין ואין מקפידין בכך. ומטעם הנהלת הישיבה יש לדאוג לכך שאחד מהתלמידים ידליק נרות בברכה בחדר האוכל, וכתבו הגר"מ שטרנבוך (תשובות והנהגות ח"ב סי' קנז), שש"כ (פמ"ה סי"א) בשם הגרש"ז אויערבאך, ובשו"ת משנת יוסף להג"ר יוסף ליברמן, (ח"ד סי' ל"ד) שיניחו הנרות במקום בולט וניכר ונראה לעין התלמידים בעת סעודתם, כי בזמננו שיש חשמל, אם הנרות יהיו מונחים באיזה פינה מרוחקת משולחנות הסועדים, אין בזה שום תועלת של הנאה ושמחה, ויש חשש על הברכה.

ואותם הנרות שמדליקים בחדר האוכל עבור כלל בחורי הישיבה דעת הגר"ש אלישיב (שבות יצחק), הגר"מ שטרנבוך, (תשובות והנהגות שם), והגר"נ קרליץ, (חוט שני שבת ח"ד פ"ג סק"ח), שצריך שיהיו הנרות משל כולם, עיי' שיקנה בעל הנרות את נרותיו לכולם עיי' אחר או שיקנה את הנרות מכספי הישיבה שהרי אין הבחורים נחשבים כסמוכים על שולחן ראשי הישיבה ועי' בתשובות והנהגות (שם) שכתב שלכאורה אין מספיק שיקנה את הנרות מכספי הישיבה שהרי קונים מלאי נרות לתקופה ארוכה, ובחורים חדשים מתקבלים אח"כ לישיבה והם לא זכו מעיקרא, ושוב תיקשי במה קנו החדשים שיצאו יד"ח ועוד כתב שם שלא שייך אומדנא דנימא שאפי' לא אמר שמזכה לבני הישיבה בסתמא המדליק מתכוין לזכות לכולהו דאומדנא לו סגי לקנין ועיי"ש עוד מש"כ לפלפל בזה ומסיים שמצא מקום ליישב המנהג היום שאין

זילבר שכתב בשו"ת אז נדברו (ח"ה סי' ב') שעדיף שידליק בחדר שישן שם בברכה באופן שיהיה לו הנאה מאור הנר ע"י איזה השתמשות בחדר לאור הנרות (ובשם החזו"א הביא שטוב שיאכל בחדר שיאכל בחדר לאור הנר דבר מה, ובח"א סי' ב' כתב שדי בפירות וא"צ דוקא מזונות שהרי מדינא סגי באיזה השתמשות) מאשר שישתתף עם זה שמדליק בחדר אוכל ויצאו יד"ח בהדלקתו ובברכתו, או שיגבה ויזכה חלק בנרות לכל בני הישיבה.

אך דעת הגר"ש אלישיב (אשרי האיש שם) שחייבים להדליק בחדר אוכל, וצריך לזכות נרות לכולם, או שהישיבה תתן להם נרות, ואחד ידליק ויוציא את כולם. (ואם הנרות מכספי הישיבה, א"צ לקנות הנרות לבחורים, דכיון דקופת הישיבה היא עבורם, ממילא יש להם זכות בנרות שנקנו מקופת הישיבה, ויכול אחד להגביה הנרות ולכוין לזכות בהם עבור כולם וא"צ שיהיה פרוטה לכל אחד ואחד, ואם נותן לחבירו כל שבוע להגביה עבור כולם, די בכך שאמר לו בפעם הראשונה, ועל דעת הראשונה הוא עושה) אך כאשר כבר מדליקים בחדר אוכל הורה שמי שמדליק בחדרו ללא צורך שמא יכשל לא יברך שם, וכ"ש אם החדרים בישיבה אינם חשוכים לגמרי דנכנס אור מהמסדרון וכד' שאינם צריכים להדליק בחדר כלל, ואם רוצה להדליק אינו רשאי לברך ואפי' כדי לראות מה להביא לפניו או אף כשיש בדעתו לאכול בחדרו סעודה נוספת אינו רשאי לברך, ורק כשיש צורך בהדלקה בחדרו כדי שלא יכשל בעץ ואבן מדליק בברכה (והורה שאף מותר לסדר שהאור שהוא מדליק, יהיה נצרך בלילה איזה זמן למנוע מכשול כדי שיוכל לברך) ויברך ואח"כ ידליק הנרות והחשמל.

והגר"ש אלישיב לשיטתו שסובר (אשרי האיש שם אות יח, יט) שכיון שבזמנו יש אור מהחשמל אין אנו מדליקים נר שבת אלא

בשביל תוספת אורה ולכן בחדר אוכל אפשר להדליק אף שיש חשמל משום שאז דעת הרמ"א שאפשר לברך על תוספת כבוד שבת ועונג שבת אך כשמדליקים במקום שישנים ולא במקום האוכל גם לרמ"א אין לברך על תוספת אורה דכבר לא שייך טעמא דשלוש בית, ומה שמברכים על הדלקת הנר שלא במקום הסעודה משום שלום בית, זה דוקא אם הוא נצרך כדי שלא יכשל בהליכתו, או בעת שעושה איזה תשמיש (כגון סידור המיטות וכיו"ב) אבל אינו יכול לברך על תוספת אור הנצרכת כדי שיוכל לראות מה להוציא מהארון או ללמוד בספר וכד'. וכדבריו פסקו הרבה מפוסקי זמננו (עי' בפסקי תשובות שם אות ל' שהביא כן בשם הרבה מפוסקי זמננו) ולכן המדליקין נרות שלא במקום סעודה כשיש שם אור החשמל כתבו הפוסקים שצ"ע רב כיצד מברכין. [עי' בזה בשו"ת דברי יציב (ח"א סי' קכ) לאדמו"ר מצאנז קלויזנבורג, ובשו"ת באר משה (ח"ח סי' ס"ח) להג"ר משה שטרן, ובתשובות והנהגות (ח"א סי' רעב) להג"ר מ' שטרנבוך, ובשו"ת משנה הלכות (ח"ה סי' מא) להג"ר מנשה קליין (גאב"ד אונגאר), ובשו"ת אז נדברו להג"ר בנימין זילבר (ח"א סי' ע"ט) ושו"ת ישועות משה ח"ג סי' כד ושו"ת חיי הלוי, (ח"ב סי' כז), ובשמירת שבת כהלכתה (פמ"ג סלי"ד והע' קסו וקעא) ובעוד מפוסקי זמננו].

ולמעשה הרוצה להדליק הנרות שלא במקום אכילה כתבו הפוסקים שיש כמה עצות כדי שיוכל לברך. א. הג"ר בנימין זילבר (אז נדברו ח"ח סי' ב'), וכן בשו"ת ישועות משה (שם) ובאשרי האיש בשם הגר"ש אלישיב (וכן בכל הפוסקים דלקמן שכתבו לעשות כן אף במקום אכילה) כתבו שידליק את אור החשמל סמוך ובלי הפסק להדלקת הנרות, ותכוין בברכה גם על אור החשמל. ב. האדמו"ר מצאנז קלויזנבורג (שם), והג"ר משה שטרן (באר משה ח"ח סי' ב'), וכן בס' מאורות נתן (דיני

הדלקת נרות שבת ויו"ט פ"י אות ז') להג"ר נתן קופרשטוק, ובאשרי האיש (שם אות יט) בשם הגרי"ש אלישיב כתבו שלא יהיה דולק שם אור חשמל כשכבר חשיכה ויהנו לאור הנרות שלא יכשלו בעץ ואבן (והיינו שהחשמל ידלק ע"י שעון שבת מאוחר יותר, או יכבה כשעדיין הנרות דולקים וכמבואר בשו"ע שאף אם יתחילו להנות מאור הנרות כשכבר בתוך הלילה שפיר דמי. ג. עוד כתב הג"ר משה שטרן (באר משה ח"ח סי' סח) שאפשר לאחר ההדלקה שילך לחדר אוכל ללא הפסק וימשיך להדליק עוד נרות ויברך ויכוין בברכתו על שני המקומות. ד. עוד כתב הג"ר משה שטרן (באר משה ח"א סי' יד) וכן בס' מאורות נתן (שם פ"ז סי' יז), וכ"כ בשו"ת אז נדברו (ח"ה סי' ב') להג"ר בנימין זילבר, ותשובות והנהגות (ח"ב סי' קד) להגר"מ שטרנבוך בשם החזו"א שיאכלו שם מיני מזונות או מיני פירות ובדרך קביעות ליד השולחן לכבוד שבת כשהנרות דולקים עדיין, ואז הוי כמקום אכילה. אמנם לדעת הגרי"ש אלישיב (שם) לא יועיל מה שיאכל מזונות כשיחזור לביתו, דמזונות לא נחשב לענין זה אכילה, וזה אף לרמ"א שמברכים על תוספת אורה.

וכל זה לגבי מי שמדליק שלא במקום אכילה אך המדליק בחדר אוכל אף שמדינא א"צ לכל זה מ"מ כתב בשש"כ שעדיף טפי שידליקו את אור החשמל סמוך להדלקת הנרות (אם אשה מדליקה שתדליק החשמל קודם הדה"נ או שידליק בעלה לאחר ברכתה ואם איש או בחור ישיבה מדליק אם אינו מקבל שבת בהדלקתו יכול להדליק גם מיד אחרי ההדלקה וע"י בסעי' יא' שנחלקו בזה הפוסקים) ויכוין בברכתו גם על אור החשמל. וכ"כ בשו"ת דברי יציב (שם) להאדמו"ר מצאנז קלויזנבורג ובשו"ת אז נדברו (ח"א סי' עט) להג"ר בנימין זילבר, ובשו"ת באר משה להג"ר משה שטרן (ח"ה סי' סח) ובזמירות חת"ס בשם הג' בעל יד

סופר כתב (הו"ד בפסקי תשובות שם הע' 278) שהיה מקפיד שבעת הדלקת הנרות עדיין יהיה כבוי אור החשמל, וכן בקובץ בית יהודה כתב שכן נהג מהר"י הורביץ מדז'יקוב זצ"ל, ובשבות יצחק (עמ' מה) ממילץ על הנהגה זו בשם הגרי"ש אלישיב, והגר"מ שטרנבוך (תשובות והנהגות ח"ב סי' קנד) כתב שכן נהג הגר"מ פיינשטיין (אמנם בתשובות והנהגות ח"א סי' רעב) כתב להעיר על הנהגה זו שמסתבר שאין בו משום רפואה, כי הלא לאחר מכן בשעה שחשיכה שאז מתחילים ליהנות מאור הנר כבר דולק שניהם, ורק אם יעשה ע"י שעון שבת, שידלק החשמל בשעה מאוחרת יותר, או יכבה החשמל בעוד שהנרות דולקים ובני הבית עדין ערים יועיל שפיר וע"ע שם בח"ד סי' סג). והיוצא מהדברים הנ"ל שבחור ישיבה יקיים מצות הדלקת נרות בשני אופנים או שידליק בחדר אוכל ע"י שישתתף או שידליק בעצמו [וע"י בס' פני שבת (סי' רסג) סק"ז אות ג' וע"ע בבירורים סי' יז] בשם האדמו"ר מקלויזנבורג שמיישב את הנהגו בהרבה ישיבות שאין הבחורים מדליקים נרות שבת שסומכים על הדה"ח המובא בביה"ל דאשתו פוטרנו אף שיש לבעל חדר מיוחד, שהכא נמי הבחורים שסומכים על שולחן הבעה"ב של הישיבה, וכיון שמטעם הבעה"ב מדליקין בחדר אוכל של הישיבה יוצאים בזה אף שישנים במקום אחר] או שידליק בחדרו ע"י אחד מהתנאים דלעיל ולדעת הגרי"ש אלישיב אין להדליק שם אלא"כ יש שם חושך גמור ומדליק כדי שלא יכשל בעץ ואבן.

ואותם בחורים המדליקים נרות בחדריהם דעת הגר"נ קרליץ (חוט שני שם) שאינם צריכים להשתתף בנרות שהודלקו בחדר אוכל. וע"י בפסקי תשובות (מהדורת תשנ"א סי' רסג הע' 31) שכתב שלפי שי' הגרי"ש וואזנר המובא בשו"ת שבט הלוי ח"א סי' נב שבחורים המתאכסנים בחדר אחד, כיון שכולם אורחים, וכולם שוים לטובה,

ואין בעה"ב איתם, יש חובת ברכה על כל אחד, וכשאחד מדליק צריכים לשמוע ממנו הברכה כדי לצאת יד"ח, ואם רוצים יכול כל אחד להדליק לעצמו בברכה, אך כתב בפסקי תשובות שאולי יש לחלק דהגר"ש וואזנר מיירי במקום שאוכלים אך בחדר שישנים וכבר הדליקו להם במקום שאוכלים אולי יש לחלק וציין לעי' בשבה"ל ח"ג סי' כד. ושם מתפלפל הגר"ש וואזנר עם הג"ר בנימין זילבר שהשיג על מש"כ בח"א סי' נב עיי"ש. ושוב ראיתי בפסקי תשובות במהדורא החדשה (תשע"א סי' רסג הע' 231) שכתב שגם לפי הסבר השבה"ל אין שמיעת הברכה לעיכובא כי הדה"נ מדין שליחות וזיכוי לאדם אפי' שלא בפניו כמבואר באחרונים וכמ"ש בס' חובת הדר (הע' מד) להג"ר יעקב בלויא ובשו"ת אז נדברו (חיי"א סיק ד') להג"ר בנימין זילבר עיי"ש. ועי' בשבות יצחק בשם הגר"ש אלישיב שאין שמיעת הברכה לעיכובא. ועכ"פ נראה שגם לשי' השבה"ל שאם לא שמעו הברכה צריכים אחד להדליק בברכה דהחויב מוטל על כל אחד בפני"ע מ"מ אין זה אמור לגבי חדרי הפנימיה דשם גם אם לא שמעו הברכה ולא התכוונו לצאת בהדלקה שבחדר אוכל כיון שכבר יש בחדר בחור שהדליק כדי לא ליכשל בעץ ואבן א"כ כשהוא גם מדליק אינו מדליק אלא לתוספת אורה בלבד ובזה לא מברכים בשביל שלום בית דעל תוספת אורה מברכים רק במקום אכילה, ומ"מ יכול לברך אם אוכל סעודה (לדעת הגריש"א דווקא סעודת המוציא) אחת בחדרו, וכן אמר לי הג"ר ברוך בער שוב שכן צ"ל בדברי השבה"ל.

וכל זה לאותם בחורים האוכלים וישנים בישיבה אך היושנים בישיבה ולסעודה מתארחים אצל קרובי משפחה וכד' כתב הגר"מ שטרנבוך (תשובות והנהגות ח"ב סי' קנז) שלכאוי אינו יוצא מנחת בעה"ב שאוכל אצלו כיון שאינו אורח קבוע גם ללינה שיהיה כבני ביתו, והיה צריך מדינא

להדליק בחדרו שישן שם אך כתב דאפשר דסומכים על שי' הש"ע הרב שכתב (סי' רסג ס"ט) דאם אוכל על שולחן בעה"ב ואינו מביא אוכל משלו, הוי כבני ביתו ויוצא בנר של בעה"ב וא"צ להשתתף בפרוטה, ומשמע דאכילה בלבד, אף שאינו ישן שם הוא בכלל בני ביתו, ומ"מ המחמיר ישתתף בפרוטה או יבקש להקנות לו חלק בנרות. ועי' בחוט השני להגר"נ קרליץ (חוט שני ח"ד פפ"ג סק"ח) גבי בחורי ישיבה שאוכלים בישיבה וישנים בביתם, ובחורים שלנים בישיבה ואוכלים בבית הוריהם שיוצאים ידי חובתם בהדלקת נרות של הוריהם.